

Et behov for å markere avstand

*En studie av vekkelsekristne pastorers
reaksjoner på Jan Hanvold*

Christian Overen

REL4990 Masteroppgave i religionshistorie

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

Det humanistiske fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

03.06.2019

Et behov for å markere avstand

En studie av vekkelseskristne pastorers reaksjoner på

Jan Hanvold

Christian Overen

Masteroppgave ved institutt for kulturstudier og orientalske språk

Det humanistiske fakultet

Universitetet i Oslo

03.06.2019

© Christian Overen

2019

Et behov for å markere avstand – *En studie av vekkelseskristne pastorers reaksjoner på Jan Hanvold.*

Christian Overen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Grafisk senter, Oslo

IV

Sammendrag

Jan Hanvold er et kjent navn i Norge. Mannen fra Drammen har vært omtalt i diverse medier opp gjennom sin tid med kristent arbeid. Det er ikke fritt for at det aller meste av mediedekning Hanvold har fått, har vært negativ. Det er spesielt hans særegne kristne budskap som skaper overskrifter. Et sterkt fokus på penger og økonomi, kombinert med et kristent budskap, har gjort at han blant mange omtales som «pengepredikanten».

Bakgrunnen for dette prosjektet er interessen av å se i hvilken grad eller om Jan Hanvold i det hele tatt skaper reaksjoner i de vekkelseskristne miljøene i Norge. I lys av all mediedekning Hanvold har fått i løpet av årene som offentlig person, har han på mange måter blitt et ansikt utad for det moderne vekkelseskristne landskapet i Norge. Om de ulike vekkelseskristne miljøene føler det på samme måten vet vi mindre om.

I en studie av fem vekkelsespastorers reaksjoner på Jan Hanvold, blir det tydelig at Hanvold ikke er det ansikt utad for norsk vekkelseskristendom som han kanskje ønsker. Fem vekkelsespastorer fra fem ulike menigheter på Østlandet arbeider alle hardt for ikke å forbindes med Jan Hanvold og hans bedrifter i Visjon Norge. Et behov for å markere avstand til Drammenseren og forståelsen av at Hanvold skader sine tilhengere åndelig, er blant de viktigste funnene i denne studien. Tross et iherdig arbeid med å skape distanse til Hanvold, viser pastorene at selv de har mange likhetstrekk med tv-predikanten. Den store forskjellen ligger i hvordan pastorene pakker inn og presenterer sitt budskap.

Forord

Det er flere jeg ønsker takke for å ha gjort denne masteroppgaven gjennomførbare. Først og fremst vil jeg takke min veileder Nora Stene for uvurderlig hjelp. Uten hennes faglige ekspertise, nøye gjennomlesinger og konstruktive tilbakemeldinger hadde ikke oppgaven vært den samme. Gjennom timelange veiledninger, kafebesøk og hyggelige samtaler har hennes veiledning gjort gjennomføringen av denne masteroppgaven til en hyggelig og trygg opplevelse.

En stor takk til mine informanter som har delt så rikt av personlige historier og delt av sin tid. Uten deres gjestfrihet og raushet, ville ikke dette prosjektet vært gjennomførbart.

Jeg vil også gjerne takke familie og venner som har støttet opp arbeidet med å ringe, sende meldinger, låne meg biler for gjennomføring av feltarbeid og som har møtt meg på togstasjonen sene kvelder, for å høre hvordan dagen min har vært etter en lang dag på lesesalen.

Sist men ikke minst vil jeg takke «naboene mine» på lesesalen, som har gjort at hver dag har vært fylt av latter og hygge. Gode frokost-, lunsj- og middagspauser, som gjerne ble en time eller to lenger enn planlagt har holdt motivasjonen oppe. Tiden på lesesalen er et fint minne å ta med seg videre.

Christian Overen, mai 2019

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av emne og forskningsspørsmål	1
1.2	Bakgrunn for prosjektet	1
1.3	Tidligere forskning og bakgrunn for avgrensning	2
1.4	Oppgavens oppbygning	4
2	Et vekkelseskristent landskap.....	6
2.1	Det vekkelseskristne landskapet i Norge.....	6
2.2	Vekkelseskristendom, et samlende begrep	6
2.3	Vekkelseskristne miljøer i Norge	7
2.4	Et landskap av karismatiske menn med god forplantningsevne.....	8
2.5	Tiden før de vekkelseskristne bølgene slo over Norge.....	9
2.6	Bølger av vekkelse i Norge	11
2.7	Et bredt vekkelseskristent marked i dagens Norge.....	12
2.8	Den Evangelisk Lutherske Frikirke	13
2.9	De Frie Evangeliske Forsamlinger	14
2.10	Pinsebevegelsen	17
2.11	Trosbevegelsen	19
3	Jan Hanvold.....	20
3.1	Den kontroversielle predikanten.....	20
3.2	Gategutten fra Drammen	20
3.3	Fra gategutt til Askeladd.....	22
3.4	Et nytt liv med Jesus.....	23
3.4.1	Visjonen om kristen-TV	24
3.5	Lærebøkene	26
4	Material og metode.....	31
4.1	Mitt utvalg	31
4.2	Materialet.....	32
4.3	Materialet fra feltarbeid	32
4.4	Min rolle, en selvransakelse	34
4.5	Intervju som metode	36
4.6	Etablering av kontakt, etikk og NSD.....	37

5	Avstandsmarkering til Hanvold	39
5.1	Et behov for og et ønske om å markere avstand	39
5.2	“En klovn i kristne klær”	39
5.3	Nyanser av avstand og erfaringer med Jan Hanvold	40
5.4	Den enerådende leder	41
5.5	Som en svarteper i vekkelseskristne miljøer	44
5.6	Avstand til Jan Hanvold, men også til hverandre	46
5.7	Et forebyggende arbeid mot Jan Hanvold	48
5.8	Visjon Norge, en vokter av en felles identitet	50
6	Jan Hanvold, en kristen influencer	52
6.1	«Den ubetydelige Hanvold»	52
6.2	«Han er ikke som oss»	53
6.3	«Han er farlig og på grensen av hva som er bibelsk»	54
6.4	Et markedsorientert vekkelsesmiljø?	55
6.5	Å se på Visjon Norge?	58
7	Det skadete åndslivet	60
7.1	Et skadet og/eller ødelagt åndsliv	60
7.2	Det skadete åndslivet	60
7.3	Jan Hanvold, en manipulerende predikant?	62
7.4	En studie av avhoppere fra trosbevegelsen	64
7.5	En vanskelig vei tilbake til menighetslivet	65
7.6	Lite hjelp å få, som tilhenger av Jan Hanvold	68
7.7	Et behov for selvhjelpsgrupper	70
8	Holdninger til trosbevegelsen	72
8.1	Trosbevegelsen og dens herlighetsteologi	72
8.2	Et maktmisbruk i trosbevegelsen	73
8.3	«Pengegnålet»	75
8.4	Et fokus på Guds gavmildhet	77
8.5	Tanken om en «himmelsk belønning»	78
8.6	Å se trosbevegelsen i lys av Jan Hanvold	80
9	Oppsummering	82
	Litteraturliste	85

1 Innledning

1.1 Presentasjon av emne og forskningsspørsmål

I denne oppgaven vil jeg vise hvordan fem pastorer innenfor fire ulike vekkelseskristne miljøer i Norge reagerer på Jan Hanvold og trosbevegelsen. Pastorene er representert ved fire store retninger i det vekkelseskristne landskapet: De Frie Venner (to pastorer i hver sine menigheter), pinsebevegelsen, Frikirken og trosbevegelsen. Jeg har tatt utgangspunkt i en by på Østlandet, der disse menighetene til sammen utgjør det vekkelseskristne miljøet i byen.

Forskningsspørsmålet for denne oppgaven lyder følgende:

Hvordan reagerer pastorer innenfor ulike deler av det vekkelseskristne landskapet i Norge på Jan Hanvold?

1.2 Bakgrunn for prosjektet

Bakgrunnen for dette prosjektet er interessen av å se i hvilken grad eller om Jan Hanvold i det hele tatt skaper reaksjoner i de vekkelseskristne miljøene i Norge. I lys av all mediedekning Hanvold har fått i løpet av årene som offentlig person, har han på mange måter blitt et ansikt utad for det moderne vekkelseskristne landskapet i Norge. Om de ulike vekkelseskristne miljøene føler det på samme måten vet vi mindre om.

Det er ikke tvil om at Hanvold er en mektig person, med en markant plass i det vekkelseskristne landskapet i Norge. Han har klart å bygge opp en industri rundt egen person, med den kristne tv-kanalen Visjon Norge, hvor han er mer eller mindre alene om makten. Kanalen har sendetid døgnet rundt, hele året. Vekkelsesmiljøer innenfor ulike retninger av det vekkelseskristne landskapet i Norge har også sendetid på Visjon Norge. Av den grunn skulle en tenke at Hanvolds lære og budskap når ut til flere grener av det vekkelseskristne landskapet, enn kun til hans eget miljø innenfor trosbevegelsen.

1.3 Tidligere forskning og bakgrunn for avgrensning

Det er gjort mye forskning på det vekkelseskristne landskapet i Norge. Hva som kjennetegner de ulike miljøene og hvordan lederrollene utspiller seg, er eksempler på forskning som går igjen i studiet av dette landskapet.

Å kartlegge det vekkelseskristne landskapet og dets særtrekk er det gjort mye av også internasjonalt, og viser av den grunn hvor stort dette landskapet er globalt. Den avdøde professoren i kristendomsstudier, Ogbu Uke Kalu jobbet i lengre tid for å kartlegge det afrikanske vekkelseslandskapet, som resulterte i boken: *African Pentecostalism*¹. Den koreanske professoren Ig-Jin Kim arbeidet på starten av 2000-tallet med å kartlegge det koreanske vekkelseslandskapet, som resulterte i boken: *History and theology of Korean pentecostalism - Sunbogeum (pure gospel) pentecostalism*². Bøkene viser at impulsene fra Amerika har vært avgjørende for det vekkelseskristne landskapets tilblivelse og utvikling i både Afrika og Korea.

Den engelske historieprofessoren Kate Bowler, arbeidet i sin doktorgrad med å kartlegge det amerikanske vekkelseslandskapet, noe som resulterte i en grundig analyse i boken: *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*³. Boken gir et innblikk i tilblivelsen av det man på engelsk kaller Prosperity Gospel, som man på norsk gjerne oversetter til trosbevegelsen eller herlighetsteologi. Studier av det vekkelseskristne landskapet er med andre ord vidtrekkende, og temaet er allerede studert mye.

Professor i religionsvitenskap, Anne Stensvold er blant annet en av de som har kartlagt det norske vekkelseslandskapet⁴. Hennes arbeid vil være sentralt innledningsvis i oppgaven og gi bilde av utviklingen og særtrekkene ved de norske vekkelsesmiljøene. I Norge, som i Afrika og Korea, er impulsene og påvirkningen fra Amerika helt avgjørende for det vekkelseskristne landskapets tilblivelse og utvikling (se kapittel 2). Professor i religionsvitenskap Helje Kringlebotn Sødal har lik Stensvold også arbeidet med en kartlegging av det vekkelseskristne landskapet. Kringlebotn har i boken *Tro og tradisjon*⁵ valgt å fokusere på vekkelsesmiljøenes

---

¹ Kalu, *African Pentecostalism*.

² Ig-Jin, *History and theology of Korean Pentecostalism*.

³ Bowler, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*.

⁴ Amundsen, Pollan, Schumacher, Solli, Stensvold, Anne, *Norges religionshistorie*.

⁵ Sødal, Helje, Haanes, Hodne, Salvesen og Skottene, *Tro og tradisjon*.

særegenhet, fremfor de historiske linjene slik Stensvold har gjort i boken *Norges religionshistorie*⁶.

Den karismatiske lederen er det også gjort en hel del studie av. Pål Repstad har skrevet om karismatisk autoritet i boken *Religiøse ledere – Makt og avmakt i norske trossamfunn*⁷, Geir Lie har skrevet boken *Løft dem opp: kjente lederskikkelser innen internasjonal hellighets-, pinse-, og karismatisk bevegelse*⁸ og Jarle Bryne skrev i sin masteroppgave fra 2007, om *Pastorer i trosbevegelsen: En studie av to norske pastorer sin autoritetsforståelse og rolleforståelse*⁹.

Av den nyeste faglitteraturen om det vekkelseskristne landskapet, er boken: *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden – case study in Historical and contemporary developments*¹⁰. Det er spesielt førstelektor i religionsvitenskap, Jane Skjoldli sitt bidrag i boken som vil være relevant for denne oppgaven.

Som det vil komme frem videre i oppgaven (se kapittel 7) finnes det en del studie av mennesker som har fulgt lederskikkelser som Jan Hanvold.¹¹ Det er for eksempel gjort et forskningsarbeid av de to psykologene Kristin Fosheim og Helga Aarnes fra universitet i Bergen, om avhoppere fra trosbevegelsen. Deres arbeid, kalt: *Stener for brød*¹² gir et innblikk i livet innenfor trosbevegelsen, samt livet etter et brudd med bevegelsen. *Stener for brød* vil være sentralt i kapittel 7, for å gi et bilde av medlemmene innenfor trosbevegelsen.

Når det allerede er skrevet mye om både landskapet, retningene og lederrollene i bevegelsene, ble det viktig for meg å avgrense oppgaven til et nivå det er lite, om ikke noen forskningsdata på i Norge.

Å se hvilke reaksjoner Jan Hanvold skaper i det vekkelseskristne landskapet i Norge har jeg ikke funnet forskning på. Lene Solvang skrev i 2008 en masteroppgave som tok for seg oppstarten av Visjon Norge, kalt: *Bygg mine kanaler*¹³. Oppgaven gir et innblikk i hvordan Hanvold startet opp Visjon Norge, men ser derimot ikke på hvilke reaksjoner hans virke

---

⁶ Amundsen, Pollan, Schumacher, Solli, Stensvold, *Norges religionshistorie*.

⁷ Døving, og Thorbjørnsrud, *Religiøse ledere*.

⁸ Lie, *Løft dem opp*.

⁹ Jarle, *Pastorer i trosbevegelsen: En studie av to norske pastorer sin autoritetsforståelse og rolleforståelse*

¹⁰ Moberg og Skjoldli, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*.

¹¹ Swartling, Enger, Dybig, Fosheim og Aarnes.

¹² Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*.

¹³ Solvang, *Bygg mine kanaler*.

skapte i det landskapet han opererer innenfor. Utenom Lene Solvangs masteroppgave, finnes det så vidt jeg er klar over ingen forskning på Jan Hanvold. Derfor er det interessant å se nærmere på hvem denne mannen er, hva han tror og mener, men mest av alt hva pastorer innenfor hans eget landskap mener om ham.

Jan Hanvold er en mann som når ut til hele Norge og også Norden med sitt budskap, gjennom Visjon Norge. Å se i hvilken grad han skaper reaksjoner hos alle landets pastorer ville sprengt denne oppgavens rammer. Som oppgaven videre viser (se kapittel 2), er Østlandet et sted der vekkelseskristendommen har hatt god grobunn og hvor den har vært en naturlig del av bybildet i mange år. Derfor var det naturlig å velge Østlandet og videre en enkelt by, der vekkelseskristendom er godt representert, for å skape en god avgrensning av oppgaven.

1.4 Oppgavens oppbygning

Oppgaven er delt opp i fem deler: introduksjon (kap.1), bakgrunns materialet (kap.2 og 3), materiale og metode (kap.4), analyse (kap.5, 6, 7 og 8) og til slutt et oppsummeringskapittel (kap.9).

Kapittel 1 gir en introduksjon av prosjektet og formålet med oppgaven. Kapitlet gir en begrunnelse i hvorfor jeg har valgt som jeg har gjort, i forhold til avgrensning av materialet, forskerspørsmål og den geografiske avgrensningen for feltarbeidet. Videre opplyser den om hva som er gjort tidligere i dette feltet og danner av den grunn begrunnelsen for mine avgrensninger.

Kapittel 2 gir en innføring i det vekkelseskristne landskapet i Norge. Kapitlet tar for seg hvorfor landskapet har blitt som det er i dag. Det er Anne Stensvold sin kartlegging av landskapet og dens historie, jeg vil bruke for å gi et bilde av det vekkelseskristne landskapet i Norge. Jeg presenterer informantene mine i dette kapitlet og plasserer dem inn i det vekkelseskristne landskapet. Informantene blir presentert med en kort redegjørelse for deres retnings tilblivelse, hvor de befinner seg i landskapet og i korte trekk hva som kjennetegner deres retning.

Kapittel 3 gir et bilde av Jan Hanvold, hans historie og troslære. Dette for å skape et bilde av mannen mine informanter omtaler. Tv-predikanten fra Drammen har en rik historie bak seg. Fra en trygg barndom i Drammen, endte han opp som rusmisbruker og kriminell, før han ble

frelst og livet endret seg dramatisk. I sine voksne år har han viet livet til Visjon Norge og blitt et kjent navn for veldig mange i Norge.

Kapittel 4 gjør rede for det materialet og den metoden jeg har brukt for å gjennomføre dette prosjektet. Materialet er i all hovedsak resultatet av gjentatte dybdeintervjuer. Materialet fra dybdeintervjuene blir videre analysert i de kommende analysekapitlene, med støtte av faglitteratur.

I disse kapitlene (kap.5, 6, 7 og 8) har jeg arbeidet frem fire tematikker/kategorier, i oppdelingen og organiseringen av analysen. Materialet fra dybdeintervjuene har jeg kodet og kategorisert, for så å dele dette inn i fire hovedtemaer. Hovedtemaene utgjør til sammen de fire analysekapitlene. Temaene er: *Et behov for å markere avstand, Hanvold – en kristen influencer, pastorenes betegnelse av «et skadet åndsliv» som resultat av Hanvolds praksis og til slutt pastorenes holdninger til trosbevegelsen og dens herlighetsteologi.*

Kapittel 5 Her gjør jeg rede for pastorenes behov og ønske om å markere avstand til Hanvold. Her er det fokus på lederrollen, maktmisbruk og et forebyggende arbeid mot Hanvold.

Kapittel 6 Her er en viktig del av diskusjonen hvorvidt pastorene ønsker avstand til Hanvold fordi en nærhet til tv-predikanten eventuelt kan skade menighetsdriften deres.

Kapittel 7 Her er fokus på hva pastorene selv omtaler som «et skadet åndsliv», hva de forstår som et resultat av Hanvolds virksomhet. Hvorfor dette oppfattes som en potensiell belastning for pastorenes egne menigheter blir et viktig poeng.

Kapittel 8 Her belyses pastorenes holdninger til trosbevegelsen og dens herlighetsteologi. Hva som engasjerer og også provoserer pastorene, blir hovedfokus i dette kapitlet.

Kapittel 9 oppsummerer og avslutter oppgaven.

2 Et vekkelseskristent landskap

2.1 Det vekkelseskristne landskapet i Norge

Det vekkelseskristne landskapet i Norge er stort og bredt, med flere små og store, lokale og sentrale vekkelsesbevegelser. Tilsammen utgjør de et fargerikt landskap. Enkelte vekkelsesbevegelsers bygninger og møtelokaler har fått en markant plass i enkelte byers bybilde og noen har fått en naturlig plass i lokalsamfunnet. Andre vekkelsesbevegelser holder en lav profil. Ofte kommer de ulike retningene til uttrykk gjennom ledere som gjør seg bemerket i det offentlige. Pastorer som av ulike årsaker blir en del av det offentlige, tar også med seg retningen han (svært sjelden hun) representerer ut i det offentlige rom.

Vekkelseskristne bevegelser har ofte en historisk forankring i byen eller storsamfunnet de virker i. Som jeg vil komme tilbake til er det ofte mange og lange tradisjoner ved enkelte av bevegelsene. Dette kapitlet vil først og fremst være en presentasjon av de retningene som gjør seg gjeldene i oppgavens kommende analyse. Oppgavens analyse tar som nevnt innledningsvis for seg menigheter tilhørende Den Evangelisk Lutherske Frikirke (Frikirken), De Frie Evangeliske Forsamlinger (De Frie Venner), pinsebevegelsen og trosbevegelsen. Det er samtidig viktig å gjøre rede for hvilken andre typer bevegelser som befinner seg og har befunnet seg innenfor det vekkelseskristne landskapet i Norge. Det er relevant å se nærmere på hva som gjør dette landskapet spesielt og samtidig se hvem eller hva som eventuelt farger det.

2.2 Vekkelseskristendom, et samlende begrep

Anne Stensvold samler de kristen-karismatiske bevegelsene under en felles paraplybetegnelse, nemlig *vekkelseskristne miljøer*. Samtidig bruker hun også betegnelsene *vekkelseskristendom* og et *vekkelseskristent landskap*¹⁴. Dette er begreper jeg vil bruke gjennomgående i oppgaven, som en samlebetegnelse på de bevegelsene og retningene jeg skriver om.

---

¹⁴ Stensvold, *Norges religionshistorie*. side 333.

Professor i norsk kirkehistorie Halgeir Elstad, skriver at selve ordet *vekkelse* kjennetegner en kristen språkbruk. Bruken av ordet vekkelse var særskilt protestantisk, skriver han, og oppstod med pietismen på 1700-tallet. Senere er ordet brukt, særlig av bevegelser man betegner som vekkelseskristne, med et sterkt fokus på omvendelse. Tradisjonen med vekkelse lever fortsatt i dag, særlig innenfor protestantismen. Ordet beskriver menneskets overgang fra å være vantro (ikke troende) til å ha en Gudstro og en bevisstgjørelse av egen synd.¹⁵

2.3 Vekkelseskristne miljøer i Norge

Vekkelseskristne miljøer er som nevnt et begrep religionsprofessor Anne Stensvold anvender i boken *Norges religionshistorie*¹⁶. I boken gjør hun rede for de historiske vingeslagene i norsk vekkelseshistorie. Vekkelseskristne miljøer blir brukt som en fellesbetegnelse på karismatisk-kristne bevegelsene som vokste frem på 1800- og videre gjennom hele 1900-tallet i Norge. Det er spesielt innflytelsen fra Amerika som påvirket det kristne landskapet i Norge mot slutten av 1800-tallet, forklarer Stensvold.¹⁷ Innflytelsen fra Amerika kom i bølger og kan sees som et resultat av den store masseutvandringen fra Norge til Amerika, mot slutten av 1800-tallet.¹⁸

Professor i religionssosiologi Pål Repstad skriver i *Religiøse ledere – Makt og avmakt i norske trossamfunn* at de vekkelseskristne miljøene fra tidlig av kunne beskrives som miljøer med sterke og synlige ledere.¹⁹ Det var ikke uvanlig at de sterke lederne innad i menighetene skapte konflikter og uro overfor hverandre. Resultatet av slike maktkamper innad i menighetene, var som oftest opprettelsen av nye menigheter. Repstad viser at det vekkelseskristne landskapet i Norge er mangfoldig, og beskriver et fargerikt landskap i stadig utvikling og ekspansjon. Med nye tider og nye impulser utvikler og forandrer landskapet seg kontinuerlig.

De vekkelseskristne bevegelsene har det siste århundre opplevd stor vekst på alle kontinenter.²⁰ Vekkelseskristne bevegelser, da spesielt representert med pinsebevegelsen

---

¹⁵ Eldstad, *Vekkelse*.

¹⁶ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 333.

¹⁷ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 342.

¹⁸ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 342.

¹⁹ Døving og Thorbjørnsrud, *Religiøse ledere*.

²⁰ Rasmussen og Thomassen, *Kristendommen – en innføring*, side 368.

opplever størst vekst i medlemstall av alle religiøse bevegelser i verden.²¹ Bevegelsene er kjent for å være opplevelsesorienterte og individualisert, med et sterkt fokus på opplevelse av kraft av helbredelsesundre, og personlig fremgang.²²

2.4 Et landskap av karismatiske menn med god forplantningsevne

Det vekkelseskristne landskapet i Norge har på mange måter en særegen evne til å forplante seg. *Menighetsplantning* brukes ofte internt som et beskrivende begrep for det som har skjedd og som fortsatt skjer blant de vekkelseskristne miljøene i Norge.

Det er muligens ikke like stor vekst i antall vekkelseskristne bevegelser i dag som det har vært, men evnen til å forplante seg er fortsatt til stede. Nye entreprenører i form av pastor- og forkynner-skikkelser dukker stadig opp og skaper sine egne menigheter eller overtar stafettspinnen fra en avtroppende leder. Det vekkelseskristne landskapet farges ofte av disse lederskikkelsene. Det er disse autoritære og ikke minst karismatiske mennene som på mange måter setter dagsorden for hva som rører seg i det kristne vekkelsesmiljøet i Norge.

Det er som nevnt innledningsvis også gjort kartlegging av dette landskapet utenfor Norge. Som nevnt er det gjort et stort arbeid i USA med å kartlegge fotsporene fra de vekkelseskristne miljøene. Professor i religionsvitenskap Kate Bowler har arbeidet med å kartlegge de vekkelseskristne miljøene i USA. Både det norske og det amerikanske landskapet av vekkelseskristendom bærer preg av karismatiske, visjonære menn. Det kan synes som de aller fleste har sin bakgrunn fra pinsebevegelsen, mens mange har tatt pinsetradisjonen inn i noe nytt. Det er særlig vanlig i USA (men også i Norge) at karismatiske forkynnere får en visjon om å danne egen menighet. Menighetsstrukturen og misjonsvirket ved disse menighetene har ofte klare paralleller til pinsebevegelsen. Tross likheten til pinsebevegelsen, hevder forkynnere at deres visjon om egen menighet er resultat av et kall gitt av Gud. De skaper etter egen mening noe nytt og ønsker ikke at deres nye menighet skal sees som et resultat av et liv innenfor pinsetradisjonen. I boken sin får Kate Bowler frem problematikken med menigheter og pastorer som ikke vil være en del av eller inspirert av noe

---

²¹ Jenkins, *The Next Christendom – The coming of global Christianity*, side 10.

²² Rasmussen og Thomassen, *Kristendommen – en innføring*, side 368.

større, i denne sammenheng pinsebevegelsen.²³ I et intervju med en pastor og menighetens førstedame (hans kone), forklarer Bowler at hun gjorde feil i måten hun formulerte seg, da hun spurte om menighetens opprettelse. Hun antok at pastoren startet menigheten som et resultat av hans tidligere liv som pinsevern, og at han i lengre tid hadde hatt et ønske om å drive egen menighet. Dette var imidlertid ikke riktig for pastoren og hans kone. Bowler skriver om den litt pinlige stemningen som oppstod: «... I felt the emotional temperature drop. No the pastor stated firmly, his teachings had no historical precedent; they were born from revelation... it had come to him in a dream».²⁴ Pastoren Bowler her intervjuet var innenfor det hun omtaler som Prosperity Gospel, som på norsk gjerne oversettes til herlighetsteologi.

2.5 Tiden før de vekkeskristne bølgene slo over Norge

Anne Stensvold forteller at det på midten av 1800-tallet var et fokus på misjonsdrift i Norge. Det begynte med et fokus på det hun omtaler som ytre misjon, før det utover 1860-tallet ble et sterkt fokus også på indre misjon. Selve fokuset på misjon, skriver Stensvold, har sin opprinnelse i pietismen på 1800-tallet, det hun omtaler som pietistiske miljøer. Disse miljøene rommet hernhuttene eller brødrevennene og Hans Nielsen Hauges tilhengere, kalt vennesamfunnet.²⁵

Den norske misjonen var ifølge Stensvold del av en felles europeisk utviklingsprosess. Det hun omtaler som Vestlig selvforståelse på 1800-tallet, skulle gjennom misjon først og fremst spre europeiske verdier ut i verden. En forståelse av at den europeiske, kristne sivilisasjonen representerte høydepunktet i menneskets historie, var en vanlig tanke blant misjonærene i ytre misjon. Dette omtaler Stensvold som imperialisme; et gigantisk siviliseringsprosjekt.²⁶

Stensvold skriver at Indremisjonen kan sees som et strategisk tiltak fra Den norske kirke, på midten av 1800-tallet.²⁷ Nye utenlandske trossamfunn, vekkelser og enkelte tilfeller av statskirkemenigheter som etablerte seg som selvstendig trossamfunn, ble sett som en reel

---

²³ Bowler, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*.

²⁴ Bowler, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*, side 3.

²⁵ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 317.

²⁶ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 318.

²⁷ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 330.

trussel for Den norske kirke.²⁸ Som et resultat av at konventikkelplakaten oppheves i 1842²⁹ og at dissenterloven vedtas i 1845³⁰, ønsker Den norske kirke å skape et alternativ til kirken gjennom Indremisjonen. Konventikkelplakaten hadde i sin tid til hensikt å regulere religiøse forsamlinger og forhindre omreisende lekpredikanter fra å forlede folk, skriver Torkel Brekke i sin bok *Gud i norsk politikk*.³¹ Dissenterloven ga alle kristne grupper lik rett til å organisere seg og praktisere sin religion, slik de selv ønsket.³² Med dissenterloven ble statens religionsmonopol opphevet. Det ble nå mulig å melde seg ut av Den norske kirke og samtidig lovlig å opprette egne selvstendige trossamfunn, såkalte *frikirker*. Forholdene lå med dette til rette for at de mange misjonsforeningene kunne danne selvstendige trossamfunn.

Da konventikkelplakaten ble opphevet mistet prestene sitt monopol på å formidle det kristne budskap. Dette skapte etter hvert et konkurranse-preget religiøst marked og landskap i Norge.³³

Grunnet et mer åpent og konkurrerende religiøst landskap, i etterkant av opphevelsen av konventikkelplakaten og dissenterloven, ble som nevnt Indremisjonen strategisk benyttet av Den norske kirke. Faren for at medlemmer av kirken meldte seg ut var til stede, og Indremisjonen ble et alternativ for den troende. Indremisjonen skulle berøre og ikke belære den troende. Det var et fokus i Indremisjonen på enkeltmenneskets vitnesbyrd om opplevelser og tanker om troen.³⁴ Stensvold skriver at kirkens strategi med å tilby en alternativ praksis i Indremisjonen på mange måter var en suksess, for å beholde medlemmer. Statskirken presenterte budskapet sitt i en ny drakt gjennom Indremisjonen. Budskapet ble presentert i et nytt miljø (ikke i kirken) og det var ofte ikke presten selv som talte. Det ble en større inderlighet ved troen, skriver Stensvold. Hun beskriver det som en suksess, med kombinasjonen av gammelt og nytt.³⁵ Likevel var det enkelte fra de vekkelseskristne miljøene som forlot kirken og dannet egne trossamfunn.³⁶

Et viktig poeng Stensvold presenterer er at medlemmene innenfor Indremisjonen gjerne tilhørte middelklassen av samfunnet. Å gå inn i Indremisjonen krevde ikke like mye av den

---

²⁸ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 323.

²⁹ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 330.

³⁰ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 323.

³¹ Brekke, *Gud i norsk politikk*, side 65.

³² Brekke, *Gud i norsk politikk*, side 68.

³³ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 330.

³⁴ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 328.

³⁵ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 338.

³⁶ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 330.

enkelte, som av de som valgte å bli en del av et trossamfunn utenfor Den norske kirke. Trossamfunnene som dannet seg utenfor Den norske kirke, gjerne representert gjennom adventister, metodister og mormoner tilhørte særskilt arbeiderklassen. Spesielt Østlandet var høyt representert med en stor arbeiderklasse, i kjølvannet av moderniseringen av Norge på midten av 1800-tallet.³⁷

Stensvold skriver at den moderne samfunnsutviklingen medførte et mangfold av interesseorganisasjoner og at et engasjement for enkeltsaker vokste frem. I en sosiologisk sammenheng blir samfunnet som vokste frem i Norge på denne tiden kalt det sivile samfunn. Å plassere det religiøse innenfor en samfunnsmodell som det sivile samfunnet, mener Stensvold hittil har vært uvanlig innenfor den religionsvitenskapelige tradisjonen. Derimot er det i nyere tid, gjennom fokuset på politisk religion blitt vanligere å plassere religionen nettopp her, i det sivile samfunnet. Religiøse organisasjoner skal forstås som hvilken annen organisasjon og konkurrerer på de samme premissene, skriver Stensvold. De konkurrerer om innflytelse og folkets gunst.³⁸

2.6 Bølger av vekkelse i Norge

Både Anne Stensvold og Pål Repstad anvender *bølger* som begrep for å redegjøre for oppblomstringen av de ulike vekkelsekristne bevegelsene i Norge. Innflytelsen fra spesielt Amerika kom i ulike perioder, og påvirkningen fra Amerika beskrives av både Stensvold og Repstad som bølger som skal ha skylt over Norge. Det er Stensvolds kartlegging av de såkalte bølgene jeg vil bruke i dette kapittelet. Stensvold opererer med tre bølger, når hun omtaler den Amerikanske vekkelsekristendommens inntog i Norge. Den første bølgen var de mindre kontroversielle retningene, skriver Stensvold. Dette var metodistene og baptistene, som kom til Norge på 1850-60-tallet. Omlag tjue år etter den første bølgen, kom trossamfunn med sterke dommedagsprofetier; adventister og Jehovas vitner. Den siste og største bølgen, slik Stensvold beskriver den, kom rundt 1910 og var pinsebevegelsen.³⁹

Stensvold argumenterer for en viss likhet mellom den amerikanske vekkelsekristendommen og den norske vekkelsekristendommen, når hun skriver at teologene som sluttet seg til Indremisjonen delte mye av tankesettet til teologene innenfor den amerikanske

---

³⁷ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 338.

³⁸ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 341.

³⁹ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 342.

vekkelseskristendommen. Særsilt legger hun vekt på den bokstavgro bibeltolkningen. Hun skriver om en slags «familielikhet» mellom norsk og amerikansk vekkelseskristendom.⁴⁰

Med den amerikanske vekkelseskristendommens inntog av impulser i Norge, ble Indremisjonens sterke fokus på anger og bot mindre, forklarer Stensvold. Nå ble det et større fokus på enkeltmenneskets helliggjørelse, samt momentan omvendelse.⁴¹ Stensvold skriver videre at den amerikanske vekkelseskristendommen ble et byfenomen i Norge, med hovedvekt i områdene rundt Oslofjorden. I byene var det mindre kontroll av de omreisende predikantene og dermed bedre grobunn for formidling og etablering av nye trossamfunn.⁴²

2.7 Et bredt vekkelseskristent marked i dagens Norge

Over 100 år etter impulsene fra den amerikanske vekkelseskristendommen entret landet, står dens ideer fortsatt sterkt i det vekkelseskristne landskapet i Norge. Den amerikanske vekkelseskristendommen har på mange måter farget det norske landskapet og ført det dit det er i dag. Oppgaven viser indirekte at det amerikanske vekkelsesmiljøet i dag er en stor inspirator for flere av mine informanter.

Pastorene som har vært informanter for denne oppgaven, representerer alle et levende vekkelseskristent marked, som stadig forandrer seg. Nye impulser påvirker miljøet, der pastorer og ledere retter seg etter hva markedet ønsker og/eller forventer. Et fokus blant norske pastorer i dag på et markedsorientert vekkelsesmiljø, blir et poeng i analysen. Opphevelsen av konventikkelplakaten og senere dissenterloven ble som nevnt tidligere et springbrett for et større og bredere kristent landskap i Norge. Nye farger, i form av vekkelseskristne bevegelser har preget landskapet i Norge siden. Mine fem informanter representerer retninger som står sterkt i det vekkelseskristne landskapet i dag. De er alle et resultat av en større åpenhet for eksistensen av ulike kristne bevegelser mot slutten av 1800-tallet og har utviklet seg til å bli godt etablerte vekkelsesbevegelser i Norge. Enkelte bærer en lengre tradisjon og har vært en større del av norsk vekkeshistorie tidligere år enn andre. Mine informanter er som nevnt representanter fra Frikirken, De Frie Venner, pinsebevegelsen og trosbevegelsen. To av informantene representerer hver sin menighet innenfor De Frie

---

⁴⁰ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 343.

⁴¹ Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 346.

⁴² Stensvold, *Norges religionshistorie*, side 347.

Venner. Videre i dette kapittelet vil jeg gi en kort historisk innføring i disse ulike bevegelsene, samt aspekter ved bevegelsene for å plassere dem i det vekkelseskristne landskapet i Norge i dag.

2.8 Den Evangelisk Lutherske Frikirke

Frikirken (Den Evangelisk Lutherske Frikirke) ble opprettet som et resultat av et mer åpent kristent landskap mot slutten av 1800-tallet. Den første menigheten tilhørende Frikirken ble opprettet i Moss i 1877. I etterkant av opprettelsen i Moss, dannet menigheter tilhørende Frikirken seg langs begge sider av Oslofjorden.⁴³ I dag har Frikirken et godt rotfeste i de aller fleste byer langs kysten av Norge.⁴⁴

«Frikirkemenighetene [vekkelsesbevegelsene] danner en sirkel som ligger til venstre i bildet, Indremisjonen/Den norske kirke en sirkel til høyre. Sirklene går litt i hverandre, og Frikirken legger seg midt mellom disse.», skriver Kristiansen og Lund.⁴⁵ Slik beskriver Frikirken sin egen plassering i det kristne landskapet og skaper med dette en nærhet til både vekkelsesmiljøene og Den norske kirke. Frikirken følger arven fra Luther og ligger av den grunn nær Den norske kirke, men når det gjelder den delen av læren som går på kirkeordning, ligger Frikirken tett opp mot de vekkelseskristne bevegelsene.⁴⁶ Frikirken ser seg selv som et alternativ til Den norske kirke og ønsker etter egen mening å ta den lutherske bekjennelse på alvor. Evangelisering og forkynnelse er svært viktig i Frikirken og et sterkt fokus på menighetsvekst farger deres virke i dag.⁴⁷

Frikirken ser seg selv som en åpen kirke, hvor alle som er døpt kan regnes som medlemmer. Et grunnleggende trekk ved Frikirkens medlemsordning, er ideen om «dobbel» medlemskap. Her skiller kirken mellom «fult» og «begrenset» medlemskap. Ved dåpen blir den dømte (barn eller voksen) innvilget som medlem av kirken. Personen regnes etter dåpen å ha begrenset medlemskap i Frikirken. Ved at personen i etterkant av dåpen bekjenner troen på den lutherske lære, regnes han/henne å ha fult medlemskap. Fult medlemskap i Frikirken gir

---

⁴³ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 99.

⁴⁴ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 101.

⁴⁵ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 104.

⁴⁶ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 103.

⁴⁷ Angell, *Midt i livet*, side 371.

stemmerett i menighetsmøter.⁴⁸ Ved fullt medlemskap bekjenner man også Bibelen for å være den eneste regel og rettesnor for tro, lære og liv.⁴⁹

Frikirken er ordnet etter et presbyteriansk mønster, det vil si en eldsterådsordning. Det understrekes tydelig av kirken, at eldsterådsordningen må praktiseres i samsvar med den lutherske bekjennelse. Frikirkene er ledet av ordinerte eldste, som i stor grad utgjør både styret og ledelse i de enkelte menighetene. Menighetene kan ikke stå frem som selvstyrte enheter, men er kirkesamfunn underlagt en felles ledelse gjennom presbyterium og synode. Synoden er den høyeste myndighet i Frikirken. Her fattes vedtak vedrørende hele kirkesamfunnet og et utvalg fra alle Frikirke-menigheter i landet utgjør synoden. Når synoden er samlet, er det pastor og eldste som representerer menighetene sine. Likevel er det den enkelte menighets ansvar å drifte sitt kirkesamfunn, gjennom eldsteråd og diakonråd.⁵⁰

Kristiansen og Lund skriver: «... ingen steder på norsk luthersk kirkemark har den karismatiske bevegelse fått slikt innpass som i Frikirken.»⁵¹ Frikirken omtaler seg selv som en åpen kirke, også for det karismatisk kristne. Det er et fokus på forbønn for både folk og land, tilbedelse og lovprisning gjennom lovsang i Frikirken. Samtidig er det også en åpenhet om Den Hellige Ånds gjerninger gjennom nådegaver og den troendes bruk av disse gavene. Frikirken ønsker en kombinasjon av karismatisk forkynnelse og en tradisjonell liturgi. De ønsker et fokus på tradisjon og frihet i sitt virke. Et fokus kun på tradisjonell liturgi vil hemme Frikirken i å være levende, mener de selv, mens et fokus kun på det karismatiske og frie vil være det rene svermeri. En kombinasjon av tradisjon og frihet vil gi kirken sterkere skrift- og bekjennelsestroskap, større økumenisk åpenhet.⁵²

2.9 De Frie Evangeliske Forsamlinger

De Frie Evangeliske Forsamlinger (DFEF) også kalt «De Frie Venner», er en i noe grad ukjent bevegelse i Norge. Tross sine over 100 års eksistens, med omfattende arbeid i Norge og som misjonsbevegelse i store deler av verden, er bevegelsen lite nevnt i lærebøker i både videregående skole og høgskoler. Som oftest blir bevegelsen klassifisert som en variant av pinsebevegelsen, men De Frie Venner var en etablert bevegelse allerede før pinsebevegelsen

---

⁴⁸ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 104.

⁴⁹ <https://frikirken.no/om-frikirken> (Hentet ned 25.05.2019)

⁵⁰ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 102.

⁵¹ Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 107.

⁵² Kristiansen og Lund, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 106.

kom til Norge. At bevegelsen ofte forbindes med pinsebevegelsen er likevel ikke så unaturlig, da disse lå hverandre nær i pinsebevegelsens gryende barndom. Bevegelsene tok etter hvert avstand fra hverandre, da pinsebevegelsen innførte en praksis med medlemsprotokoller. En protokollføring av medlemmer er ikke en praksis De Frie Venner anerkjenner. De Frie venner var på mange måter et springbrett for etableringen og utviklingen av pinsebevegelsen i Norge. Retningen er en lekmannsbevegelse der det ikke stilles formelle krav til forkynnere eller menighetsledere. Dette gjør at det kan være variasjon i både forkynnelse og praksis blant de ulike menighetene.⁵³

At De Frie Venner og pinsebevegelsen har tette bånd, blir tydelig i lys av pinsebevegelsens etablering av første menighet i 1910. Da pinsebevegelsens grunnlegger i Norge, metodistpastoren Thomas Ball Barratt, kom tilbake fra USA til Norge i 1906, jobbet han de første årene tett sammen med Erik Andersen Nordquelle. Nordquelle regnes som grunnlegger av De Frie Venner og hadde etablert seg som en populær vekkelsespredikant og forkynner på Østlandet. Fulle menighetslokaler var et varemerke for Nordquelle, som samlet hundrevis av mennesker på sine møter. Det vekkelseskristne miljøet Nordquelle opererte innenfor, lot han også Barratt ta del i. Samarbeidet dem imellom var godt de første årene, men ved Barratts etablering av egen menighet i 1910, tilspisset forholdet seg. De ble etter hvert konkurrenter og flere av Nordquelles tidligere trofaste tilhørere valgte heller å følge Barratt og hans pinsebevegelse.⁵⁴

At det ikke kreves noen form for formell teologisk utdanning for å forkynne hos De Frie Venner, åpner som nevnt opp for at ulikheter mellom menigheter forekommer. Ulikheter i forkynnelsen og forskjeller i den religiøse praksisen er vanlig i menigheter innenfor De Frie Venner. Likevel ligger de tolkningene som skjer innen bevegelsen, innenfor de hovedlinjene som ble trukket av Nordquelle og hans nærmeste etterfølgere.⁵⁵ De viktigste retningslinjene er blant annet at Bibelen står som eneste lærebok, at troen alene er nødvendig for å motta frelse, samt at det er forkynnelsen av Jesus Kristus og hans død og oppstandelse som skaper troen i

---

⁵³ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 59.

⁵⁴ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 62.

⁵⁵ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 64.

et menneske.⁵⁶ De åndelige opplevelsene og gavene skal komme gjennom en slik forkynnelse.⁵⁷

Tanken om en opplevelse og erfaring av Den Hellige Ånd, er viktig innenfor De Frie Venner. «Man skiller mellom å få Den Hellige Ånd når man blir en kristen, og en senere særskilt opplevelse som da kalles åndsåp.»⁵⁸ Selve opplevelsen av Den Hellige Ånd forklares som vanskelig å beskrive, da den kommer i ulike varianter. Mennesker reagerer ulikt på denne opplevelsen, noen svært eksentrisk, mens andre reagerer med en stillhet og ro. «Åndsåpen blir å oppleve å få nådegaver og tjenester, mens senere åndsfylde holder disse aktive.»⁵⁹ Åndsopplevelsene sees på som en berikelse av ditt bønneliv, tjenester og menighetsliv. De åndelige gaver den troende gis ved åndsåpen kan være tungetale, eller profetiske evner. Denne typen gaver/evner er en helt vanlig praksis innenfor De Frie Venner. Å bruke sine gaver/evner sees som en vei til et liv i kjærlighet, forståelse og glede.⁶⁰

I dag er bevegelsen en landsomfattende bevegelse, som etter egen mening står nærmest pinsebevegelsen («teologisk sett»). At det ikke føres medlemsregistre, gjør at bevegelsen ikke er registrert som eget trossamfunn i Norge. Bevegelsen er utbredt på Østlandet og Vestlandet med rundt 70 menigheter på landsbasis. Menighetene regnes som juridisk selvstendige og forskjeller menighetene imellom er derfor vanlig.⁶¹ At det er klare ulikheter i bevegelsens menigheter, mener bevegelsen selv er sunt. Dette gjør bevegelsen levende og dynamisk, noe som fremkaller både de positive og negative sidene med å være ulike, hevder de selv. «Friheten har gitt så mange goder ved at man kan ta utradisjonelle metoder i bruk, utvikle synet på teologiske standpunkter og komme til ny innsikt», står det på deres nettsider.⁶²

---

⁵⁶ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 63.

⁵⁷ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 64.

⁵⁸ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 65.

⁵⁹ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 65.

⁶⁰ Froholt, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 65.

⁶¹ <http://www.dfef.no/om-dfef> (Hentet ned 15.05.2019)

⁶² <http://www.dfef.no/om-dfef/hva-l%C3%A6rer-vi> (Hentet ned 15.05.2019)

2.10 Pinsebevegelsen

Pinsebevegelsen ble som nevnt over, grunnlagt av metodistpastoren Thomas Ball Barratt på begynnelsen av 1900-tallet. Bevegelsen regnes som sagt som den største bølgen av vekkelseskristen påvirkning fra Amerika. Bevegelsen har utviklet seg til å bli en stor vekkelsesbevegelse med omlag 330 menigheter med til sammen rundt 40 000 medlemmer i Norge.⁶³ Pinsebevegelsen har ikke kun vokst seg til en stor vekkelseskristen bevegelse i Norge, men har et stort fotfeste i hele verden. «When it began, nobody thought to write down exactly how Pentecostalism originated; nobody realized how large Pentecostalism would become.»⁶⁴ Dette skriver forfatter William K. Kay i boken *Pentecostalism – A Very Short Introduction*.⁶⁵ Bevegelsen er som nevnt tidligere blant de raskest voksende bevegelsene i medlemstall, i hele verden.

Lik De Frie Venner er også erfaringer og opplevelser med Den Hellige Ånd et viktig element i den religiøse praksis innenfor pinsebevegelsen. «Dåpen i den hellige ånd har alltid vært pinsevekkelsens fremste kjennetegn.»⁶⁶ Dette skriver Øyvind Årdal i sin fremstilling av de viktigste aspektene ved pinsebevegelsen i boken *Kristne kirker og trossamfunn*⁶⁷. Dåpen i Den Hellige Ånd opplevde Barratt da han på begynnelsen av 1900-tallet var på reise i USA, nærmere bestemt i New York. Han hadde i årevis lengtet etter det han selv omtalte som vissheten om «et rensset hjerte» og den 15. november 1906 opplevde han en gjennomgripende dåp i Den Hellige Ånd.⁶⁸ I etterkant av sin egen opplevelse med Den Hellige Ånd, startet Barratt opp møtevirksomhet i Norge. Det fortelles at Barratt under sine første gudstjenester i Norge, «danset i Ånden» med lukkede øyne nedover møtesalen uten å treffe et eneste stolben. Dette gjorde inntrykk på menneskene som så ham og Barratt gjorde helt tydelig en vellykket jobb med å spre budskapet sitt, sett i lys av dagens situasjon for pinsebevegelsen.⁶⁹

Pinsebevegelsen og De Frie Venner ligger som nevnt svært nære hverandre i tro og praksis. Det som skiller dem er først og fremst organiseringen, da De Frie venner som nevnt ikke

---

⁶³ <http://www.pirsebevegelsen.no/> (hentet ned 15.05.2019)

⁶⁴ Kay, *Pentecostalism – A Very Short Introduction*, side 17.

⁶⁵ Kay, *Pentecostalism – A Very Short Introduction*.

⁶⁶ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 245.

⁶⁷ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*.

⁶⁸ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 246.

⁶⁹ Selbekk, *Pinse for alle*, side 19.

anerkjenner pinsebevegelsens medlemsregistrering. For det andre er forkynnelsen om «Den Hellige Ånds Dåp» ulikt bevegelsene imellom. Pinsebevegelsen har i lengere tid sett tungetalen som det første tegn på åndsdaopen⁷⁰, mens De Frie Venner ikke kan si seg enige i dette.⁷¹ De Frie venner opplever som nevnt Den Hellige Ånds Dåp på ulike måter, eksentrisk (for eksempel gjennom tungetale), men også i stillhet og ro.

Pinsebevegelsen ser alle som tror på Jesus Kristus, som født på ny i Ånden. At personen opplever/erfarer Den Hellige Ånd i dåpen, betyr ikke at Den Hellige Ånds hensikt med dem er fullført. Tvert imot tenker pinsebevegelsen at ens nye liv som troende er starten på et dynamisk liv med Den Hellige Ånd, der den troende stadig mottar Åndens kraft.⁷² «Pinsevennene mener dåpen i Den Hellige Ånd, med tungetale som det normale tegn, er porten inn i Åndens åpenbaringsdimensjon...»⁷³, skriver Øyvind G. Andersen. Lik De Frie Venner, utrustes også den troende innenfor pinsebevegelsen med evner/gaver etter Åndsdaopen, den såkalte helliggjørelsen av mennesket. I Pinsebevegelsen ser man gaver som visdommens tale, kunnskapens tale, tro, nådegaver til å helbrede, kraft til å gjøre undergjerninger, profetisk tale, gave til å prøve ånder og tydingen av tunger, som vanlige evner/gaver den troende mottar.⁷⁴

Lik De Frie Venner ser også pinsebevegelsen Bibelen som eneste religiøse tekstsamling. Den er ufeilbarlig og er den eneste skriftlige autoritet i deres kristne praksis. Bibelsynet til pinsebevegelsen beskrives som et «konservativt evangelikalt feilfrihetssyn» av Øyvind G. Andersen.⁷⁵ Dette skal forstås som at Bibelen er Guds inspirerte og autoritative ord til den kristne.

Pinsebevegelsen har ikke bare vært en vellykket bevegelse som har entret både Norge og verden ellers med suksess. Den har også banet vei for at nye retninger vokser frem, med pinsebevegelsen som grunnstein i både teologi og praksis. Som nevnt tidligere i kapitlet er det vekkelseskristne landskapet farget av lederne og særskilt den karismatiske lederen. En av

---

⁷⁰ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 249.

⁷¹ <http://www.dfef.no/om-dfef> (Hentet ned 15.05.2019)

⁷² Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 249.

⁷³ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 249.

⁷⁴ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 249.

⁷⁵ Andersen og Årdal, *Kristne kirker og trossamfunn*, side 251.

retningene som har vokst frem i kjølvannet av vekkelseskristendommen i første halvdel av 1900-tallet er trosbevegelsen.

2.11 Trosbevegelsen

Trosbevegelsen, med deres herlighetsteologi, har skapt mye furore i sin levetid. Den har skapt begeistring og jubel, men samtidig også forargelse og frustrasjon. Noe av det som har gjort bevegelsen aktuell for noen og uaktuell for andre, er hva den sier om den troendes forhold til Gud. Professor i dogmatikk, Kjell Olav Sannes beskriver bevegelsens tilhengere på denne måten: «[Trosbevegelsens tilhengere er] forkynnere og menigheter som i samsvar med Kenneth E. Hagins lære hevder at alle troende har rett på og kan oppnå helse og all annen velsignelse, og som selv oppfatter seg som tilhørende trosbevegelsen.»⁷⁶ Å ha retten og muligheten til å oppnå helse og annen velsignelse gjennom troen, er noe av det som har skapt mest diskusjon ved bevegelsen.

Det var på 1980-tallet at man i Norge ble vitne til en konfesjonell nydannelse, skriver Geir Lie. Trosbevegelsens ideer fikk en plass i det norske vekkelseskristne landskapet og førte til store endringer i forståelsen av den kristne praksis blant de vekkelseskristne miljøene.⁷⁷ Geir Lie beskriver bevegelsen som en retning, på tvers av de vekkelseskristne miljøene uten en tydelig organisering og struktur. Pastorer og evangelister som fremmer bevegelsens ideer, ønsker få frem et budskap de mener majoriteten av kristne har oversett.⁷⁸ Bevegelsen har sin opprinnelse fra USA og har hatt sin utforming og oppblomstring i pinsebevegelsen.⁷⁹ Trosbevegelsens ideer kommer til uttrykk i kapittelet om Jan Hanvold (se kapittel 3), der typiske trekk ved bevegelsens forståelse av teologien sees i lys av Hanvold, hans lære og kristne virke.

Jan Hanvold og hans kristne virke er et godt eksempel på hvordan trosbevegelsen opererer på tvers av det vekkelseskristne landskapet. Gjennom Visjon Norge praktiserer Hanvold sin lære, for et publikum som spenner seg over et bredt spekter av ulike vekkelsesretninger. Hanvolds ideer og lære fra trosbevegelsen og dens herlighetsteologi, gir et godt bilde av de mest karakteristiske trekkene ved bevegelsen.

---

⁷⁶ Sannes, *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeligjorte Gud*, side 6.

⁷⁷ Lie, *Fra amerikansk hellighetsbevegelse til moderne norsk karismatikk*, side 479.

⁷⁸ Lie, *Fra amerikansk hellighetsbevegelse til moderne norsk karismatikk*, side 480.

⁷⁹ Lie, *Fra amerikansk hellighetsbevegelse til moderne norsk karismatikk*, side 479.

3 Jan Hanvold

3.1 Den kontroversielle predikanten

Jan Hanvold er et kjent navn i Norge. Mannen fra Drammen har vært omtalt i diverse medier opp gjennom sin tid med kristent arbeid. Det er ikke fritt for at det aller meste av den mediedekning Hanvold har fått, har vært negativ. Det er spesielt hans særegne kristne budskap som skaper overskrifter. Et sterkt fokus på penger og økonomi, kombinert med et kristent budskap, har gjort at han blant mange omtales som «pengepredikanten». Pengepredikant-tittelen ble gitt ham i kjølvannet av NRK sin dokumentar om ham, sendt i 2016⁸⁰

Det sterke fokuset på læren om tro, penger, helbredelse, Jesus og himmelsk økonomi, gjør Hanvold kontroversiell blant mange og populær blant andre. Skal man tro hans egen oppfatning, beskrives hans kristne liv og virke best som en kamp mot dem som ikke tror det samme som ham, da spesielt den norske stat og diverse medier (da spesielt NRK). Det er skrevet to bøker om hans liv.⁸¹ Selv har han skrevet tre lærebøker, som han har gitt ut gjennom egne forlag; forlag som: Vision Heaven Forlag og Jan Hanvold Ministries Forlag. Disse bøkene danner bakteppet for dette kapittelet.

3.2 Gategutten fra Drammen

Jan Hanvold har som mange andre predikanter og tilhengere av den karismatiske vekkelsesbevegelsen i Norge, en broket fortid bak seg. Et liv i opprør og kamp, synes å være viktig å få frem for Hanvold, når han beskriver sitt liv før og etter møtet med Jesus. Det virker spesielt viktig for han å vise sin lange kamp mot autoriteter. Det være seg en barneskolelærer som var spesielt ute etter å ta ham, en advokat som egentlig skulle jobbe for ham, men som heller jobbet mot ham, eller en stat og en statlig tv-kanal som etter hans oppfatning har som agenda å knuse ham. Det kan virke som at den enkle gategutten fra Drammen, som han ofte selv omtaler seg som, har stått i motvind det meste av livet.

---

⁸⁰ Nordal, *Pengepredikanten*.

⁸¹ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*.

Gjennom de to biografiene *Jan Hanvold... gir aldri opp*⁸² og *Jan Hanvold uten filter – førti år i front*⁸³, blir man bedre kjent med Hanvold sin personlige reise og den evige kampen mot de som ikke tror på det han sier eller forstår det han mener. De historiene Hanvold har valgt å fortelle i de to bøkene om sitt liv, er satt i kronologisk rekkefølge og vi følger han på det han beskriver som en reise mot sitt kristne liv. Det kan synes som at alt han opplever gjennom barndom og ungdomsår, settes i lys av hva som skulle komme senere. Hanvold levde lenge et liv som ufrelst og hadde ingen særskilt relasjon til Gud, men han beskriver allikevel hele sin livsreise som en religiøs reise, på vei mot et bedre liv med Gud. Han gir uttrykk for at det alltid var en tanke om at det fantes en Gud eller en som så til han i vanskelige situasjoner. Han skriver for eksempel at han i barndomsårene poengterte for venner og bekjente at han trodde på Gud. Han forteller om en ærefrykt overfor Gud, som er vanskelig for han å beskrive. Den lå på mange måter latent i tankesettet hans helt siden tidlig barneår, og han lurer på om det kan være mormorens påvirkning som har formet denne relasjonen til Gud. Hun og bestefaren hans var en del av De Frie Venner i Drammen og Hanvold ble titt og ofte eksponert for deres tro.⁸⁴ «Det forgikk ingen bevisst kristen påvirkning i hjemmet sånn til hverdags, men mormors sanger med sitaren gjorde inntrykk på meg.», skriver Hanvold.⁸⁵ Videre legger han til: «De gamle sangene og salmene festet seg i sinnet og ga omgivelsene en mektig fred, en følelse av Guds nærvær.»⁸⁶ Hanvold beskriver på denne måten hvordan barndommen la grunn for en kristen tankegang og en forståelse av virkeligheten med grunnlag i kristne prinsipper.

Hanvold gir uttrykk av å ha hatt en trygg og god barndom, da han vokste opp i Drammen. Det var ifølge Hanvold en god barndom, der både mor og far var til stede og skapte trygge rammer rundt ham. Hanvold forteller i biografiene om en barndom fylt med opplevelser og hendelser som formet han som menneske. Å være med faren sin på jobb, være med besteforeldre, skolegang og relasjoner til andre mennesker virker som viktige punkter for Hanvold, når han beskriver sin reise mot et religiøst vendepunkt i livet.

---

⁸² Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*.

⁸³ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*.

⁸⁴ Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 12.

⁸⁵ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 11.

⁸⁶ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 11.

Det var først i voksen alder at han, som han skriver, ble oppmerksom «et snikende kall fra Gud.»⁸⁷ I en tid med mange turbulente opp- og nedturer opplevde han en fornyelse av seg selv og startet med dette et nytt og i hans øyne, bedre liv. Møtet med Jesus, Den Hellige Ånd, samt Guds ord i Bibelen er på mange måter klimakset i begge biografiene. Troslæren til Hanvold, som jeg kommer nærmere inn på senere i kapittelet, skinner på mange måter godt igjennom i begge biografiene. Troslæren hans og prinsippene ved den, skinner gjennom på den måten at Hanvold selv blir et eksempel på at hans egen lære fungerer. Hans lære handler nemlig i bunn og grunn om at et menneske kan reise seg fra den dypeste og mørkeste dal og bli et suksessfullt menneske, så sant man lever med og for Jesus. Det kan trygt sies at Hanvold hadde et turbulent ungdomsliv og startet voksenlivet med dårligere kort enn mange andre.

3.3 Fra gategutt til Askeladd

At Hanvold har følt på et opprør og en kamp mot autoriteter og generelt mot dem som ikke mener det samme som ham, kommer tydelig frem i alle bøkene hans. Gjennom biografiene blir vi kjent med den unge gutten som vokser opp i trygge omgivelser, med relativt gode forutsetninger for et godt liv. Likevel synes det som at Hanvold bevisst finner tilbake til hendelser og opplevelser som får det til å virke som at alle med en form for autoritet overfor ham, var ute etter å sverte ham. Allerede fra første skoledag på barneskolen vokste et lite godt forhold til autoriteter frem. Han skriver: «Jeg ble stemplet som spesiell og kjente et opprør vokse frem. Det ble født en taper, en gutt i sterk opposisjon til all øvrighet.»⁸⁸ Slik beskriver han seg selv, når han i boken forteller om hvordan ledelsen på skolen håndterte at han var keivhendt.

I en alder av bare 13 år begynte Hanvold sin kriminelle karriere, gjennom innbrudd i garderobeskap og ved å stjele annet som var av verdi på skolen. Han forteller at pengene fra disse innbruddene ble brukt til røyk, alkohol og lommepenger. Det var også i 13-årsalderen han begynte å vanke på pub, forteller han.⁸⁹ Han begrunner disse hendelsene og en senere livsstil som kriminell og narkoman, med at lederne på skolen svikta ham og gjorde han til en syndebukk som var nødt til å stå i opposisjon til sine ledere. Problemene han opplevde ved å

---

⁸⁷ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 22.

⁸⁸ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 13.

⁸⁹ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 17.

være keivhendt skulle vise seg å forme livet hans i mange år fremover. Han forteller at han i en alder av 14 år allerede hadde vært med på 50 innbrudd, der profitten gikk til å finansiere et stadig voksende alkoholbehov og bruk av piller. Et ungdomsliv med narkotika, alkohol, fengselsopphold, en mislykket militærtjeneste, sluttet brått da Hanvold var 21 år. Det var på sensommeren i 1972 at han møtte Jesus, gjennom det han kaller «Jesusbevegelsen».⁹⁰

3.4 Et nytt liv med Jesus

Livet til Jan Hanvold endret seg den kvelden han møtte en gjeng med representanter for Jesusbevegelsen på Hamar. Han gikk fra å være en sliten og utbrent rusmisbruker med lite håp om en god fremtid, til å fylles med Den Hellige Ånd og kjenne livsgnisten brenne igjen, forteller han.⁹¹ Han begynte sporenstreks etter sin egen frelsesopplevelse å vitne for andre. Uten noe særlig erfaring med litteraturen i Bibelen eller med det å holde prekener i det hele tatt, begynte han nå sin nye karriere som predikant. Det var nå han skulle begynne å utforske det kristne landskapet og forme sin egen variant av vekkelseskristendom i Norge. Sin egen frelseshistorie forteller Hanvold om i detalj. Han poengterer at han selv ikke søkte Gud, men at det var en nær kamerat av ham som søkte kontakt med et kristent miljø. I møte med de Hanvold omtaler som «Jesusfolket» og «hippier fra California», opplevde Hanvold sammen med kameraten å bli frelst.⁹² Opplevelsen beskriver han som «en eksplosjon inni meg», tydelig en sterk påkjenning for Hanvold.⁹³ Videre fortelles det om Hanvold: «han [Hanvold] gråt ukontrollert idet alle demninger brast, og deretter holdt han [Hanvold] på å le seg i hjel av pur glede».⁹⁴ Nå var «gresset grønnere, sola skinte sterkere, og alt i livet var bare herlig! Hjertet sprenget nesten i brystkassen, og både han [Hanvold] og Fred [kameraten] var frelst!»⁹⁵ Et nytt liv var med dette i gang og Hanvold begynte som sagt en karriere som forkynner og predikant. I tiden etter opplevelsen med Den Hellige Ånd, vitnet Hanvold om sin frelsesopplevelse kun for nære bekjente, og begrunner dette med at han av natur er svært beskjeden. «Jan trodde alle ville bli frelst, *for det var jo så herlig.*», skriver Andersen.⁹⁶ Videre fortelles det om Hanvold: «Han var fylt av glede, og dessuten var han blitt døpt i Den

---

⁹⁰ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 39.

⁹¹ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 41.

⁹² Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 39.

⁹³ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 40.

⁹⁴ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 40.

⁹⁵ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 41.

⁹⁶ Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 41.

Hellige Ånd samtidig med frelsesopplevelsen. Det kom tungetale ut av munnen hans...»⁹⁷ Denne opplevelsen fremstår som et vendepunkt i Hanvolds liv og var starten på en lang karriere innen vekkelseskristen virksomhet i Norge. Helt tydelig, var denne frelsesopplevelsen en påkjennelse for ham, forstått som en god og viktig opplevelse som ga grobunn for veien videre som en kristen.

Et lengre opphold på bibelskole i Sarons Dal i Kvinesdal var med å peile ut Hanvolds stivalg i det kristne landskapet. Med Hans Bratterud som rektor og Åge Åleskjær som nærmeste nabo, lærer og forstander i tiden på Sørlandet, er det kanskje ikke rart at Hanvold valgte den veien han gjorde. Hans Bratterud er et kjent navn for mange av dem som fulgte med på den offentlige debatt i Norge, på 70-, 80- og 90-tallet. Han er en radikal karismatisk predikant, forbundet med at han på direktesendt radio i 1981 ba en fordømmende bønn om at alle homofile skulle forsvinne.⁹⁸ Som et resultat av dette ble det forsidesaker i mange store norske aviser, noe som endte med at Bratterud i 1981 var den første til å bli dømt for brudd på paragrafen om hatefulle ytringer mot homofile.⁹⁹

Hanvold forteller at han og Bratterud ble gode venner, såkalt «brødre i tjeneste». De knyttet et nært bånd som skulle resultere i tett samarbeid i årene som kom.¹⁰⁰ De er på mange måter like, disse to som begge greier sette i gang enorme krefter i mediene og den offentlige debatt, hva gjelder deres ytringer om egen tro. Det er vel heller ikke til å stikke under en stol at Hanvold må ha hentet mye inspirasjon og ideer fra sin nabo Åge Åleskjær i studietiden i Sarons Dal. Åleskjær er mannen som er valgt til pastor og forstander på livstid i sin menighet Oslo Kristne Senter.¹⁰¹ Oslo kristne senter er en menighet der trosbevegelsen står høyt og Åleskjær en sterk tilhenger av ideene i herlighetsteologien, en teologi Hanvold har hentet og fått stor inspirasjon fra.¹⁰²

3.4.1 Visjonen om kristen-TV

Hanvolds frelseshistorie er på mange måter en «standardhistorie» om når en leder, i dette tilfellet innenfor vekkelseskristendom, får et kall fra Gud. Jane Skjodli forklarer at denne type frelseshistorier gjerne inneholder åpenbaringer fra Gud. Ofte er det en type profeti innblandet,

---

⁹⁷ Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 41.

⁹⁸ Kloster, *BRATTERUDSAKEN*.

⁹⁹ Kloster, *BRATTERUDSAKEN*.

¹⁰⁰ Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 49.

¹⁰¹ Repstad, *Religiøse ledere*, side 123.

¹⁰² Andersen, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 49.

som det henvises til både implisitt og eksplisitt av mottakeren. At personen har hatt en «direktelinje» med Gud og snakket personlig med ham, er den implisitte henvisningen. Eksplisitt henviser personen til et kall gitt av Gud, gjerne i form av en misjon for fremtiden. Denne type narrativ om en visjon om misjon, mener Jane gir tyngde i validitet hos personen som mottar den, overfor sin menighet. Personen fremstiller åpenbaringen som et budskap og et ønske fra Gud, om at personen er valgt ut til å etterleve visjonen.¹⁰³

Narratives that involve direct speech from God and appoint someone for a mission, giving them a vision for the future, and the conviction required to fulfill them, are all native to Charismatic discourse. George D. Chrystides and Margaret Z. Wilkins have identified such narratives as foundation myths.¹⁰⁴

Jan Hanvold faller helt tydelig inn under dette narrativ, da han også påberoper seg en visjon gitt av Gud, om å starte opp Visjon Norge. Profetien han mener å ha fått fra Gud, fungerer som den naturlige tyngden og grunnlaget for driften av Visjon Norge.

Hanvold forteller selv om en opplevelse der Gud talte direkte til ham. Hanvold stod i kantinekø på jobben, da Gud plutselig sa til ham: «Når skal du få ut fingeren!?»¹⁰⁵ Videre forteller Hanvold at Gud snakket til han, på en måte Gud *kun* snakker til Hanvold. Språkbruken til Gud overfor Hanvold begrunnes med at Hanvold er en gategutt fra Drammen og derav vant til dette språket. «Når skal du sette i gang og starte den TV-kanalen Jeg har kalt deg til? Disse landene du har reist og virket i, opplever vekkelse i dag, mens ditt eget fedreland er på vei til helvete.»¹⁰⁶ Historien om Hanvolds samtale med Gud i kantine-køen er ett av flere eksempler der Hanvold henviser til en direkte samtale med Gud, vedrørende driften av Visjon Norge. Han påberoper seg til stadighet å ha personlige samtaler med Gud, hvorpå disse samtalene virker som argumenter, når Hanvold ønsker gjøre noe nytt og annerledes i kanalen.

---

¹⁰³ Skjoldli, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*, side 85.

¹⁰⁴ Skjoldli, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*, side 85.

¹⁰⁵ Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 184.

¹⁰⁶ Andersern, *Jan Hanvold... gir aldri opp*, side 184.

3.5 Lærebøkene

På baksiden av boken *Himmelsk økonomi* skriver Hanvold følgende: «... kristenfolket skal bli pengebevisste, slik at de kan finansiere endetidens vekkelser.»¹⁰⁷ At de han her omtaler som «kristenfolket» skal bli pengebevisste, er hovedmotivasjonen i alle hans lærebøker. Den kristne forstås å ha et økonomisk ansvar han/henne må bevisstgjøres.

Jan Hanvold har skrevet i alt tre lærebøker, i en tidsperiode som strekker seg fra 1987 til 2009. Bøkene bærer preg av at Hanvold snakker direkte til leseren, på samme måte som en pastor preker til menigheten sin. Det er et muntlig språk i bøkene, og Hanvold holder leseren interessert gjennom sin litt joviale og enkle måte å ordlegge seg på. Selv om språkferdighetene vitner om en mann som muligens ikke har stor erfaring med tekstproduksjon, er budskapet i bøkene svært klart. Alle tre bøkene har den samme røde tråden, nemlig penger. Penger er et godt ord å bruke for å beskrive Hanvold sitt kristne virke. Det er som sitatet ovenfor viser; han har som mål å gjøre kristenfolket pengebevisste. Med titlene: *Himmelsk økonomi*¹⁰⁸, *Gud og Mammon – Boken som forandrer din økonomi*¹⁰⁹, samt *Veien til suksess*¹¹⁰, gir dette en klar indikasjon på hva hensikten med bøkene er.

Tar vi for oss de tre lærebøkene i ett, blir det tydelig at Hanvold med tiden har utviklet troslæren sin. Den eldste boken, *Veien til suksess* fra sent 80-tallet, skiller seg ut fra de to neste som begge er fra tidlig 2000-tallet. Denne boken skrev Hanvold svært tidlig i sin karriere som pastor og predikant. Det er en liten bok, som synes å være inspirert av amerikanske likemenn. Hanvold forteller om dette samarbeid med for eksempel den amerikanske tv-predikanten Pat Robertson¹¹¹ og den amerikanske evangelisten Rodney Howard Brown, som Hanvold forteller inspirerte ham på 80-tallet.¹¹² Mye av det som gjør bokens budskap og utforming lik flere amerikanske pastorens lærebøker, er at veien til suksess og et liv med Gud, Jesus og Den Hellige Ånd er delt inn i ulike steg.

Jan Hanvold opererer med 7 skritt til suksess, i sin troslære.¹¹³ Når Hanvold presenterer de 7 ulike skrittene, er hensikten at man skal bli selvbevisst sin egen posisjon som kristen. Du skal

---

¹⁰⁷ Hanvold, *Himmelsk økonomi*. Sitat er hentet fra informasjonstekst på bokens bakside.

¹⁰⁸ Hanvold, *Himmelsk økonomi*.

¹⁰⁹ Hanvold, *Gud og mammon*.

¹¹⁰ Hanvold, *Veien til suksess*.

¹¹¹ Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 41.

¹¹² Hanvold, *Jan Hanvold – Uten filter, førti år i front*, side 49.

¹¹³ De 7 skrittene lyder som følgende:

Skritt 1: Sett opp de målene du kan nå hver dag. Gud vil at vi skal ha høye, guddommelige mål

ved hjelp (bruk) av Gud og Jesus, nå alle dine jordiske mål. For som kristen, slik Hanvold forstår det, er man gitt helt særegne privilegier i sitt jordiske liv. Målet er å bli bevisst dem. Det første Hanvold ønsker av den kristne, er at han eller hun skal sette seg mål i livet. Målene eller trosprosjekter som Hanvold kaller dem, er helt essensielle for at man skal leve et godt kristent liv.¹¹⁴ Med målene skal man kunne nå nye høyder i livet og komme nærere det guddommelige og helliggjørelsen av seg selv.¹¹⁵

Hanvold er klar på at man må gjøre offer for å nå sine mål, samme hvor små eller store målene er. Enkelte ganger greier man selv å legge til rette for at målene skal oppnås, mens andre ganger er man nødt til å legge ansvaret hos høyere makter. Noe som i norsk målestokk er relativt særegent for Jan Hanvold sin troslære, er det han omtaler og forstår som et avhengighetsforhold mellom Gud og menneske. At mennesket er avhengig av Gud, er ikke ukjent for kristne, men Hanvold har også snudd dette forholdet rundt. Det er ikke lenger mennesket som er mest avhengig av Gud, men Gud som er totalt avhengig av mennesket. «Gud venter på at vi skal gjøre jobben og finansiere den. Så står hele himmelen til vår rådighet, også englene er tjenende ånder for de som frelsen er berett for.»¹¹⁶ Dette kommer tydelig frem i Hanvolds senere lærebøker, der det virker som han i større grad klarer å bruke egne ord i undervisningen sin, kontra sin første bok der innholdet virket å være hentet rett ut fra det en kan kalle en typisk amerikansk oppskrift på læren innenfor trosbevegelsen.

I de to siste lærebøkene går materialisering av egne ønsker og behov igjen som en rød tråd. Avhengighetsforholdet, der Gud ikke kan handle på jorden med mindre du som kristen ber

---

Skrutt 2: Finn de viktigste hindringene som må løses for å nå ditt mål. Frykten for å feile er en av de viktigste hindringene. Den troende er født til å vinne.

Skrutt 3: Du må ha den kunnskap og viten som behøves for å nå ditt mål. Du må ha den åndelige kunnskap, tenke og lese Guds ord. Du må ta initiativ selv.

Skrutt 4: Finn ut hvilke mennesker, grupper, organisasjoner o.l. du bør ha kontakt/samarbeide med for å nå ditt mål. Det er viktig å være med mennesker som er positive og viser deg tillitt. Familie og venner kan være en hindring for deg.

Skrutt 5: Hensikten med målet. Gud elsker at du setter mål om å slutte med ulik form for synd. Da får du større kraft og blir et mer effektivt redskap for Gud. Det er ikke egoisme i suksess. Du vil bli glad og positiv, du vil erfare fremgang.

Skrutt 6: Du må disiplinere deg. Lag et skjema og før opp målene dine, det du lover deg selv muntlig forsvinner.

Skrutt 7: Dato for fullføring av målet. Målet må være guddommelig i den forstand at du ikke har klart å gjennomføre det uten Guds hjelp. Faren ved å sette for høye mål er risikoen for å «forløfte seg åndelig». Det er derfor viktig at du er mentalt, økonomisk og åndelig i stand til å møte hindringene på veien mot ditt mål.

¹¹⁴ Hanvold, *Veien til suksess*, side 10

¹¹⁵ Hanvold, *Veien til suksess*, side 10.

¹¹⁶ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 50.

om det, er utviklet i enda mer radikal retning. Gud er i følge Hanvold handlingslammet og uten makt på jorden, med mindre troende mennesker ber om hjelp eller tjeneste fra Gud. Det er kun Satan som handler fritt på jorden. «Siden satan er denne verden fyrste, prøver han å holde pengene borte ifra Guds folk»¹¹⁷ Dette skriver Hanvold og forklarer at Satans dominans i verden kun kan holdes nede, ved at de han omtaler som kristenfolket investerer og finansierer Guds rike. «For han [Satan] vet at penger i de kristnes hender, vil føre til økt innsats for å få ut evangeliet. Når evangeliet er brakt til alle nasjoner, vil enden komme. Da er det over og ut for Satans dominans i denne verden.»¹¹⁸

Som kristen kan du, i følge Hanvold, be om hva du vil fra Gud. Det er din rett som kristen og troende, og særlig legger Hanvold vekt på behovet for penger. Han bruker mye plass i bøkene på å fortelle at man som kristen (en god kristen, vel å merke) har rett til ubegrensede mengder penger. Han skriver for eksempel i boken *Gud og Mammon – Boken som forandrer din økonomi (2009)*:

Derfor må du tiltrekke deg penger og muligheter. Hver dag må du sette tros- og pengefrø inn på din åndelige konto slik at disse frøene kan materialisere seg i den fysiske verden. Husk, det er ikke penger som skaper penger. Det er ideer som skaper penger og frigjør mer penger.¹¹⁹

På mange måter oppsummerer sitatet over Hanvold sin lære svært godt. Han har en ide om at mennesket blir gitt åndelige nådegaver når de blir frelst i Den Hellige Ånd. Dette er en vanlig forståelse blant de aller fleste innenfor ulike karismatiske retninger. Likevel går Hanvold en egen vei, når han blir så konkret i forhold til de materielle ytelser den troende kan kreve fra Gud. Han skaper en automatikk i at om man er en god nok kristen, så kan man forvente seg bønnesvar i egen favør. Når det for eksempel kommer til spørsmål rundt helse og helbredelse, gir Hanvold uttrykk for at man ikke kan kjøpe seg helbredelse. Samtidig er det likevel ditt ansvar som kristen å ikke bli syk. Han forklarer det på denne måten: «Du kan ikke betale for helbredelse, men ulydighet kan føre til sykdom.»¹²⁰ Bare noen avsnitt nedenfor dette skriver han likevel om en dame som led av store smerter i nakke og rygg. Hun gikk på sterke tabletter og var på mange måter desperat etter en bedring av helsen. Hanvold forteller at hun valgte å

---

¹¹⁷ Hanvold, *Gud og Mammon*, side 29.

¹¹⁸ Hanvold, *Gud og Mammon*, side 29.

¹¹⁹ Hanvold, *Gud og Mammon*, side 37.

¹²⁰ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 31.

gi penger til Visjon Norge og ble med det momentant helbredet. Historien om denne damen er kun ett av mange eksempler Hanvold trekker frem som suksesshistorier for sin virksomhet og troslære. Han avslutter kapittelet om suksesshistoriene med: «Dette er bare noen vitnesbyrd om hva som har skjedd når folk har sådd inn i Guds rike [Visjon Norge].»¹²¹ Det ser ut til at Hanvold presenterer og etablerer et bytteforhold mellom den troende og Gud. I bytte mot dine investeringer til Guds rike, kan du hente ut materielle ytelser fra Gud. Helt tydelig skaper han en forventning hos den troende, om at en målsetning som er satt eller en bønn som er bedt skal bli hørt av Gud, så sant man investerer. Den beste investering ser ut til å være et økonomisk bidrag til Jan Hanvold og Visjon Norge.

Det å så inn i Guds rike kan forstås som at Visjon Norge og Jan Hanvold er en slags forvalter av Guds pengebok, der Hanvold fungerer som en slags banksjef. I enkelte tilfeller fungerer Hanvold også som en type kemner for Gud. Han oppsøker mennesker for å minne dem på at de har et ansvar for å betale Gud, ved å gi pengene til ham. Han nevner et eksempel med en mann ved navn Roar. Hanvold oppsøker ham og spør om følgene: «Roar, har du gitt noe til Guds rike i det siste?», hvorpå Roar svarer: «Nei, der sa du det, og han dro opp 500 kroner som han ga meg.»¹²² Det understrekes at Roar ble rikt belønnet i ukene som fulgte, som følge av at han sådde i Guds rike. Hanvold er klar på at du må gi for å få. «Det er viktig å så med forventning og å så spesifikt», skriver han.¹²³ Roar ga ikke for å vise takknemlighet til Gud, men han gå for å få tilbake. Dette er et viktig aspekt ved Hanvolds troslære. Denne formen for virksomhet fra Hanvolds side, kan gi assosiasjoner til historier om virksomheten rundt et mafiakartell. Småbedrifter betaler for beskyttelse og stabilitet i egen virksomhet. På samme vis bedriver Hanvold oppsøkende runder med lovord om at rette mengde investering i han og virksomheten hans, vil gi trygghet og overflod. I sine samtaler med seere på Visjon Norge og historiene fra oppsøkende runder, florerer bibelsitater og lovnader om «Gi, så skal deres gis.»¹²⁴ Som en avslutning på dette kapittelet, viser det neste sitatet hvordan Hanvold opererer med det kristne budskapet og hans håndtering og anvendelse av Bibelen.

Trenger du et mirakel, - det være seg av fysisk eller materiell art, så si: nå sår jeg dette beløpet inn til mine barns frelse, eller vi har bedt om et barn, og forventer at Gud skal gi oss barn. Så finner en skriftsteder på dette en sår

---

¹²¹ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 32.

¹²² Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 31.

¹²³ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 23.

¹²⁴ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 23.

for, da troen alltid må «bakkes» opp av Guds Ord slik at vi legalt kommer innfor Gud på Ordets grunn.¹²⁵

---

¹²⁵ Hanvold, *Himmelsk økonomi*, side 23.

4 Material og metode

4.1 Mitt utvalg

Vekkelseskristendommen i Norge bærer preg av å være nyansert og delt opp i ulike avgreninger. Ser man for seg et tre, der stammen representerer likhet og en felles forståelse for deler av teologien, vil treets ulike grener representere de ulike vekkelsesbevegelsene. Vekkelsesbevegelsene springer på mange måter som kjent ut av den samme stammen, men har av ulike årsaker behov for å markere en egen og selvstendig avgrening. Vekkelsesbevegelsene er ikke nødvendigvis uenige med hverandre i alt, men de er likevel delt inn i egne retninger. Ulikhetene vekkelsesbevegelsene seg imellom kan til tider virke forsvinnende liten, for en som ser dem fra utsiden og inn.

Mitt utvalg av informanter tilhører som kjent hver sine bevegelser. Jeg har gjort dybdeintervjuer med fem pastorer som sammen representerer pinsebevegelsen, De Frie Venner (to av pastorene tilhører denne retningen), trosbevegelsen og Frikirken. Alle er veletablerte grener, i det store vekkelsestreet som har vokst seg mangfoldig i Norge.

4.1.2 Begrunnelse for avgrensing

Mitt utvalg av pastorer er som nevnt innledningsvis avgrenset til en by på Østlandet, der vekkelseskristendommen er voksende og tradisjonelt sett har vært et samlende punkt for hva disse retningene har vært og er i dag. Pastorene representerer store menigheter som alle er godt etablerte og bærekraftige, med et historisk og tradisjonsrikt fotfeste i bybildet. Jeg har valgt å bli bedre kjent med menighetenes pastorer, av den grunn at de som ledere kan representere mer enn seg selv; de representerer menigheten som helhet, hvem de er og hva de tror. Som ledere er de med å sette dagsorden for hvilke retningslinjer og prinsipper menigheten skal stå for.

Avgrensningen med å kun forholde meg til én by og de kirkesamfunnene som faller innunder vekkelseskristendom i denne byen, er det flere årsaker til. Den ene årsaken er at det gjør oppgaven overkommelig, at det kunne blitt vanskeligere å gjennomføre og forsvare en avgrensing som var spredt ut over hele Østlandet for eksempel. Et arbeid der hele Østlandet var feltet ville på mange måter gitt et mer helhetlig bilde av den problemstillingen jeg

forholder meg til, men samtidig vil min avgrensing til denne ene lille byen likevel vise hvilke tendenser som eksisterer i disse miljøene.

4.2 Materialet

Materialet for denne oppgaven kan deles inn bakgrunnsarbeid med faglitteratur og senere et feltarbeid. Sammen danner materialet rammeverket for prosjektet. Faglitteraturen er materialet jeg støtter meg mot, både innledningsvis og videre i analysen. Oppgaven ville vært fattig på innhold og kontekst, om ikke den kunne settes på skuldrene til anerkjente forskeres teorier og arbeid. Det er likevel feltarbeidet som vil være det viktigste materialet, for denne oppgaven. Analysen bygger på materialet fra feltarbeidet, som er et resultat av et 10 måneder langt feltarbeid med dybdeintervjuer med menighetenes pastorer i de ulike vekkelsesbevegelsene.

4.3.1 Faglitteraturen

Det er i hovedsak faglitteratur innen religionsfaget jeg bruker i oppgaven, da spesielt religionsvitenskap og religionssosiologi. Religionsforskere som Anne Stensvold, Kate Bowler, Jane Skjoldli og Pål Repstad er sentrale i oppgaven. De tilhører alle den religionshistoriske og religionssosiologiske forskningstradisjonen. I tillegg anvender jeg forfattere og historikere som kan regnes som historikere med et innenfra-perspektiv på vekkelseskristendom, som Geir Lie og Asbjørn Froholdt. Faglitteraturen jeg bruker i inneledende kapitler og analysen, gjør at jeg kan skape en historisk kontekst for oppgaven. Faglitteraturen fra for eksempel Stensvold og Bowler gir et bilde av de store linjene av vekkelseskristendom i Norge og USA. Dette gjør at oppgaven kan settes i en større fagkontekst, enn kun den lille byen på Østlandet jeg har undersøkt. Faglitteraturen presenteres underveis i teksten, i all hovedsak som en støtte til hovedmaterialet fra feltarbeid.

4.3 Materialet fra feltarbeid

Feltarbeidet har gitt godt materiale, i en periode på 10 måneder. Gjennom dybdeintervjuer med ulike pastorer har det blitt klart for meg hvor de ligger i landskapet og hvordan de forholder seg til Jan Hanvold. Det er hvordan de forholder seg til Hanvold som pastorer og ledere av sine menigheter at fokus i denne oppgaven vil ligge. Samtidig har de også uttrykt

personlige meninger om ham, som er med å farge det bildet de skaper av tv-pastoren Jan Hanvold.

Samtalene vi har hatt er ikke spilt inn og transkribert, så materialet jeg har fra samtalene baserer seg på notater fra møtene. Jeg skrev stikkord og enkle setninger under samtalene, for senere å utfylle og skrive ned rett i etterkant av møtene. Det er dette materialet analysen i hovedsak skal bygges på. Materialet som et resultat av alle samtalene, går inn på ulike nyanser av lederskikkelsers oppfatning av Hanvold. De ulike nyansene i reaksjoner på Jan Hanvold, har skapt de ulike analysekategoriene for denne oppgaven.

Pastorene som har gitt meg materialet til dette prosjektet kan helt klart omtales som vanskelig tilgjengelige kilder. De var ikke vant til et akademisk arbeid og var tross våre avtaler vanskelig å få tak i. Til tider var det også vanskelig å opprettholde kontakten, da enkelte av de ved flere anledninger viste en skepsis og misnøye til at jeg i oppgaven skulle stille spørsmål ved enkelte aspekter ved troen deres.

Anna Davidsson Bremborg skriver i delkapittelet *Interviewing*¹²⁶ om det å kode og kategorisere et materiale etter endt feltarbeid. Det ble viktig for meg etter hvert intervju å se hvilke temaer det ble lagt mest vekt på fra pastorenes side. Fra min side ble det brukt en intervjuguide, som jeg vil komme videre inn på senere. Intervjuguiden la i liten grad opp til hva som ble tema for samtalene. Informantene selv valgte retning for samtalene, og det var av den grunn svært interessant at samtlige endte opp med å snakke om mange av de samme temaene. At de ønsket å snakke om mange av de samme temaene, gjorde det enkelt for meg å kategorisere de ulike kapitlene i analysen. Temaene under samtalene var ikke identiske, men ved å lage overordnede kategorier for analysen, ble det mulig for meg å plassere materialet fra de ulike samtalene inn i et system. Bremborg skriver om å se helheten i materialet etter endt feltarbeid, hvorpå det da er mulig å kode og kategorisere materialet for videre analyse.¹²⁷ Hensikten med kategoriene er ikke å fange opp all kompleksiteten i det som kategoriseres, men å forenkle i dette tilfellet materialet fra feltarbeidet. En annen måte å forklare dette på er å tenke at: «kategorier forenkler ved at de maksimerer likheten innad og ulikhet utad.»¹²⁸ Jeg har valgt å fokusere på likhetene i hva som engasjerte pastorene, dette for å vise hvor ulike de i mange tilfeller var.

---

¹²⁶ Bremborg, *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*, side 317.

¹²⁷ Bremborg, *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*, side 317.

¹²⁸ Johannesen, Rafoss, Rasmussen, *Hvordan bruke teori?*, side 126.

4.4 Min rolle, en selvransakelse

Med egen bagasje fra vekkelserkristendom, fulgte et behov for refleksjon rundt min rolle og hvorvidt min bakgrunn har påvirket materialet som kom ut av de samtale jeg hadde med pastorene. Jeg som person og min bakgrunn vil ikke være interessant for denne oppgaven som helhet, men som sagt er refleksjonsverdien rundt hvorvidt min bakgrunn har påvirket resultatet av samtale viktig.

Gerry Kessler skriver i sin bok *Studying Religion*¹²⁹ om den akademiske studien av religion. Den skal skje i et utenfra-perspektiv, som betyr at studenten skal stå *utenfor* den religiøse tradisjonen og studere religionen med de metoder som kreves fra den disiplinen studenten virker innenfor. «The academic study of religion is a second-order activity, it will not call you on to worship, but to observe those who do worship.»¹³⁰

For pastorene var det viktig fra første stund, å vite noe om min bakgrunn og da spesielt om jeg var en kristen. At jeg kunne fortelle om en oppvekst med søndagsskole og ungdomsarbeid i den lokale menigheten i tidlig tenårene, gjorde at de roet ned den påbegynte forkynnelsen overfor meg. Når de visste at jeg hadde personlig kjennskap til deres virke og liv i menighetssamfunnet, synes det å gjøre dem mer komfortable med meg og å åpne porten for at de kunne bli mer personlige med meg. Å være åpen om min bakgrunn kan ha gjort pastorene mindre skeptiske og skapt et tillitsbånd oss imellom fra første stund.

Med en bakgrunn i vekkelserkristendom og en kjennskap til det virke og det språk som føres innenfor disse menighetssamfunn, har min personlige erfaring med dette feltet påvirket det materialet jeg har fått ut av samtale med de ulike pastorene. Jeg er ikke en utenforstående som kommer inn i dette miljøet med blanke ark, men har en bagasje med verktøy som kan gjøre det lettere å nå frem til disse menneskene. Å samtale med denne type mennesker; disse karismatiske og autoritære mennene som helst ønsker å prate om sin tro og dine tanker om et liv med Jesus, kan være svært krevende. Jeg har inntrykk av at porten er smal, hva gjelder å nå frem til dem personlig og få dem til å åpne seg om temaer som kan tenkes å være ubehagelig for dem å prate om. De har en egen måte å prate på, en egen type utstråling som muligens virker brå og nærgående, for en som ikke har førstehåndserfaring med å omgås

---

¹²⁹ Kessler, *Studying Religion*.

¹³⁰ Kessler, *Studying Religion*, side 2.

denne type personer fra før av. Dette kommer jeg videre inn på i analysen, da jeg vil bruke Pål Repstads arbeid rundt karismatiske autoriteter for å forstå mine informanter bedre.

Kathrine Fangen skriver i boken *Deltagende observasjon*¹³¹ om hvordan hun har opplevd å gjøre feltarbeid i ulike krevende felt og hvilke tanker hun har gjort seg om sin egen person og posisjon i denne type arbeid. Denne boken, den fremgangsmåten hun presenterer og hennes refleksjoner rundt enkelte problemstillinger, har vært avgjørende for meg og hjulpet meg i mitt arbeid i felten. Spesielt har hennes tanker rundt det hun omtaler som en selvransakelse i forkant, under og etter et feltarbeid vært med å forme min fremgangsmåte og arbeid i dette feltet.

Fangen er opptatt av at ens egne følelser ubevisst kan spille inn og påvirke forskningsprosjektet, at det derfor er viktig med en grundig selvransakelse i forkant, under og etter feltarbeidet. Hun er klar på at det ikke finnes noen fasit for hvordan et slikt arbeid skal gjennomføres, men gir uttrykk for at refleksjonsevne og bevisstgjøring av egne fordommer er avgjørende for resultatet. Fangen snakker om et ideal der man klarer gå inn i feltet med et åpent sinn, men samtidig med kunnskap nok til å møte feltet på en hensiktsmessig måte. Disse tankene har vært viktige for meg, i møte med et felt og miljø jeg fra før av hadde mye kjennskap til, men et tema det viste seg å være pratet svært lite om blant lederne i dette miljøet.

Den danske psykologen Jetten Fog har utarbeidet en liste til ettertanke, da spesielt i forkant av et feltarbeid.¹³² Kathrine Fangen sier seg enig i Fog sine tanker om at alle som i en eller annen sammenheng skal intervju eller samtale med ukjente mennesker, har nytte av å stille seg denne type spørsmål. Det handler i all hovedsak om hvilke følelser og forhåndsantakelser du som samtalepartner tar med deg inn i arbeidet, hvilke fordommer og forhåndsantakelser du har om feltet, og om de menneskene du skal møte og de temaer som tas opp.

I forkant av møtene med pastorene og deres kirkesamfunn, var jeg bevisst mange av mine egne fordommer. Jeg var klar over at klesstilen min, språket mitt og min væremåte ville ha mye å si for hva jeg fikk ut av samtalen med pastorene. De er av den konservative typen og det virket for meg tryggest å forholde meg til deres premisser. Som samtalepartner forberedte jeg meg på å være en lytter, fremfor å være toneangivende for samtalen. De fordommene jeg hadde overfor Jan Hanvold i forkant av prosjektet og i samtalen med pastorene, var det jeg

---

¹³¹ Fangen, *Deltagende observasjon*.

¹³² Fog, *Med samtalen som utgangspunkt*.

hadde lest i media; en ikke alt for hyggelig fremstilling av mannen. Dette ville jeg ikke ta med meg inn i samtale med pastorene. Viktigst for meg var hvordan *de* opplevde og forholdt seg til mannen, ikke hvilke tanker jeg hadde gjort meg om ham på forhånd. Å snakke om en mann og en troslære som for flere av dem fremstår helt absurd og fjern, gjorde at det ved enkelte anledninger ble en lattermild stemning under samtale. Likevel forholdt jeg meg, så godt det lot seg gjøre, objektiv og lite toneangivende.

4.5 Intervju som metode

Jeg har som sagt valgt å bruke intervju som metode, når jeg skulle bli bedre kjent med pastorene og deres menighet. At denne type mennesker er krevende å prate med, er en ting. En annen ting er at de liker best å føre samtalen selv. Dette inntrykket hadde jeg av dem allerede før mitt arbeid startet og kunne derfor forberede meg deretter. Jeg valgte å bruke semistrukturerte intervjuer i samtale med pastorene. Samtalene fløt naturlig ved hjelp av forberedte temaer fra min side, hvorpå pastorene selv valgte i hvilken retning samtalen skulle gå. Jeg var forberedt ved at jeg hadde med den samme intervjuguiden til alle pastorene, men denne var som sagt ikke styrende for samtalen. Kathrine Fangen understreker fordelene og betydningen av å la informanten snakke fritt og nettopp ikke selv ha en ledende tone.¹³³

Ved oppfølgingssamtaler endret intervjuguiden seg fortløpende, da jeg for eksempel ønsket å vite mer om enkelte temaer pastoren hadde tatt opp i forrige samtale. Av den grunn har samtaletemaene til en viss grad vært ulike fra pastor til pastor, men hovedtemaet det samme; deres forhold til Jan Hanvold.

Intervjuene foregikk i deres møtelokaler, etter ønske fra meg. Jeg fikk inntrykk av at pastorene selv også syntes dette var greit, da det da ble et slags besøk hos pastoren, mens han var på jobb og snakket på vegne av menigheten vi var hos. Samtalene varte mellom 60-120 minutter. Det var relativt lange samtaler der praten ikke alltid var like faglig skarp, men hyggelig og til tider også vennskapelig. Ved ett tilfelle ønsket den ene pastoren å møtes hjemme hos meg. Å møte pastoren hjemme hos meg, gjorde utslag for samtalen. Pastoren viste seg å være mer åpen hjemme hos meg enn hva han hadde vært ved våre tidligere samtaler. Hele intervjuet fikk et annerledes uttrykk og pastoren et annet språk. At pastoren ønsket at samtalen skulle foregå hjemme hos meg, gjorde at deler av meg selv jeg ikke ønsket

---

¹³³ Fangen, *Deltagende observasjon*, side 96.

ha med i prosjektet ble eksponert. Samtidig hadde dette utslag for hvilket materiale jeg satt igjen med etter dette intervjuet.

Som nevnt tidligere har jeg selv en bakgrunn fra dette miljøet, men valgte tidlig i tenårene å ta avstand til det. Denne bakgrunnen ga meg muligens enkelte fordeler i gjennomføringen av intervjuene. Det gjorde som nevnt at pastorene ble mer komfortable med meg, men med min bakgrunn betyr det også at jeg snakker pastorenes «språk». Dette er et viktig punkt for Fangen, da hun vektlegger det å kunne kommunisere på informantens premisser og være kjent med deres ord og fraser. Viggo Rossvær skriver om at vi mennesker kommuniserer med hverandre i kraft av et situasjonsrelatert språk. Dette mener Rossvær gjør at ulike ord, på tross av at de ligger fast definert i det norske språk, lades med lokale betydninger.¹³⁴ Rossvær sitt arbeid tok i hovedsak for seg dialekt og lokal talemåte, som på mange måter kan sammenlignes med mitt arbeid i felten. Intervjuene og samtalene mellom meg og pastorene bar preg av en annerledes form for kommunikasjon enn hvordan en hverdagslig samtale er bygd opp. Det var en mer konsentrert og intens stemning i våre samtaler, fylt av situasjonsrelatert språk. Eksempelvis brukte pastorene ofte egne fraser og ordsammensetninger for å fargelegge og sette bilder på hva de ønsker få frem. Ved flere anledninger ble frasen *et ødelagt /skadet åndsliv* brukt av dem, og endte til slutt som en normalisert frase i våre samtaler. Nettopp denne frasen blir viktig videre i analysen, da den beskriver godt den oppfatning de har av Jan Hanvold og resultatene av hans kristne virke.

4.6 Etablering av kontakt, etikk og NSD

Den første kontakt mellom meg og mine informanter var høsten 2018 og fortsatte ut våren 2019. Det var gjennom de ulike menighetenes kontaktinformasjon på internett jeg fikk tak i pastorene. Den første kontakt som ble gjort, var mellom meg og en pastor jeg allerede hadde kjennskap til i byen. Fortløpende høsten 2018 og våren 2019 opparbeidet pastorene en tillitt til meg og mitt prosjekt, gjennom mine besøk i menighetslokalet og lite strukturerte samtaler som en start på det hele. Pastorene viste stor interesse av å hjelpe meg med prosjektet og delte fritt av sine erfaringer og opplevelser, til tross for at det ved enkelte anledninger som nevnt var en skepsis til kombinasjonen av akademisk arbeid og spørsmål ved troen deres. Kontakten oss imellom har vært gjennomgående god og tonen var alltid hyggelig både på mail, SMS, per telefon og under møtene.

---

¹³⁴ Rossvær, *ruinlandskap og modernitet*.

I en situasjon der du innhenter personlige opplysninger fra fremmede mennesker er det viktig å ta hensyn til de etiske forholdene. Dette prosjektet er godkjent av NSD og innhenting av materiale, oppbevaring av feltnotater og bruken av personopplysninger er gjort i henhold til de retningslinjer som kreves. Alle mine informanter er gitt fiktive navn og kan ikke spores tilbake til enkeltpersonen. Samtidig er heller ikke pastorene vært informert om at jeg gjorde intervjuer med flere av pastorene i deres egen by.

5 Avstandsmarkering til Hanvold

5.1 Et behov for og et ønske om å markere avstand

Samtlige av mine informanter var raske med å skape avstand til Jan Hanvold. De ønsket ikke assosieres med ham. Det kunne virke som de hadde et ønske, men også et behov for å markere hvem de er ved å fortelle hva de *ikke* er.

Avstandsmarkeringen var pastorenes første reaksjon til Jan Hanvold, overfor meg. Til tross for at samtlige ettertrykkelig poengterte at de ikke var som Hanvold, var avstanden til Hanvold ulik fra pastor til pastor. Ingen var villig til å gå god for ham, men enkelte var likevel tøyelige nok til å forsvare enkelte aspekter ved ham. Den videre analysen vil vise at avstanden mellom pastorene og Hanvold er nyansert og komplisert.

5.2 “En klovn i kristne klær”

Pastor Thomas tviler ikke; han er sikker i sin sak og snakker om Jan Hanvold nærmest som et absurd fenomen, fjernt fra hans egen verden. Det er pastor Thomas som på mange måter markerer den lengste avstanden til Hanvold og viser tydelig sin avsky til alt av hva drammenspastoren er og gjør. Thomas er pastor innenfor De Frie Venner og er tidlig ute med å klargjøre for meg at de som kirkesamfunn har vært og er i konflikt med Jan Hanvold og hans kristne virke.

Pastor Thomas er svært reflektert og belest, hva gjelder historien ved sin egen menighets tradisjon og viser stor kunnskap om det vekkelseskristne landskapet i Norge. Han har en akademisk bakgrunn og viser god refleksjonsevne. I kontrast til pastor Sindre, er Thomas svært kontrollert og lite impulsiv i sine reaksjoner. Sindre er ledende pastor i en menighet som tilhører trosbevegelsen og ligger av den grunn nærmest Jan Hanvold i troslære og virke. Pastoren fra trosbevegelsen har en særegen måte å utrykke seg på verbalt og fysisk. Energinivået til pastor Sindre synes å gå i evig berg og dalbane. Tross sin nærhet til Jan Hanvold, omtales Hanvold av Sindre som «en klovn i kristne klær» og plasseres i bås med for eksempel Aage Samuelsen, som han forstår som en likemann av Hanvold. Samuelsen var i sin

tid en omstridt vekkelsespredikant og kjent for sine fadeser i norske medier, da spesielt i konflikter rundt penger og kristent virke.¹³⁵

Å se Jan Hanvold som en klovn i kristne klær, virker å være beskrivende for hvordan alle mine informanter ser ham. Kun pastor Sindre bruker ordet klovn, men de resterende pastorene beskriver også en mann ikledd en kristen drakt med sans for pengefortjeneste. De beskriver en mann, «underernært på forståelsen av et sunt åndsliv» (se videre i kapittel 7), som til stadighet utsetter seg for latterliggjørende pressedeckning og dermed opptrer som en klovn blant sine tilhengere og i samfunnet ellers.

5.3 Nyanser av avstand og erfaringer med Jan Hanvold

Pastorene omtalte Hanvold på ulike måter, noen mer negativt ladet enn andre. Det var spesielt problematikken rundt Jan Hanvold som religiøs leder som virket å oppta pastorene mest. Det var viktig for dem å plassere Hanvold i et forhold til deres egen lederstruktur. Dette gjorde de for å vise hva ham som leder gjorde feil og de rett. Det synes å være lett for pastorene å plassere Hanvold i spekteret for hva som er rett og galt. De plasserte ham ytterst på den gale siden, mens de selv triumferte for alt som er rett. At Hanvold blant mine informanter fremstår som en svarteper, blir tydeligere videre i analysen.

Alt pastorene sa vedrørende Jan Hanvold, ble sett i lys av deres egen tro og virke som ledere. De fremstilte seg selv som eksempler til etterfølgelse, gjennom digresjoner rundt deres rette valg opp gjennom tiden. De har alle vært omreisende predikanter og kunne vise til øyeblikk der livet var tøft, men at et rett trosliv og et sunt forhold til Gud var redningen. I samtale med de ulike pastorene synes det å være en tendens blant dem, å se verden i lys av seg selv. Dette med å se seg selv til etterfølgelse, samt et narrativ om et liv i prøvelse og avmakt, hvorpå man sammen med Gud reiste seg opp igjen som et sterkere menneske, er nesten å regne som en standardfortelling om predikanter innen spesielt vekkelseskristne miljøer. Repstad skriver om den sterke, synlige og karismatiske lederen som baserer seg på nettopp personlig karisma og livserfaring, når han beskriver den typiske leder innen de karismatiske bevegelsene.¹³⁶

---

¹³⁵ Edvin og Gangdal, *Aage Samuelsen*, side 153.

¹³⁶ Repstad, *Religiøse ledere*, side 110.

Det var viktig for flere av pastorene å klargjøre for meg at de selv ikke hadde førstehåndserfaring med Hanvold. Det var kun pastor Sindre fra trosbevegelsen som kunne vise til enkelte tilfeller av personlig erfaringer med tv-predikanten fra Drammen. Dette gjør at utgangspunktet for å uttale seg om Hanvold er ulikt mine informanter i mellom. Nettopp dette er et viktig poeng, da pastor Sindre selv uttrykte viktigheten av at det skilles mellom tv-predikanten og privatpersonen Jan Hanvold. Det var Hanvold som tv-predikant pastor Sindre fokuserte mest på, da det var denne siden ved Hanvold han reagerte sterkest på. Det er også Jan Hanvold som tv-predikant de andre pastorene har uttalt seg om, da det er denne siden ved mannen de kjenner til.

Pastor Sindre beskrev privatpersonen Hanvold som raus, real og ydmyk. Dette står i kontrast til hvordan han opplever tv-predikanten, som Sindre sammenligner med misjonærer og predikanter som reiser til den tredje verden for å tjene penger på misjonsarbeid. Han snakker om predikanter som reiser til land i nød, finner en landsby og samler sammen de fattigste i byen. Disse tas det deretter bilder med og bildene sendes tilbake til menigheten i Norge som predikanten samarbeider med. Sammen med bildene kommer et ønske om økonomisk hjelp, slik at disse menneskene kan hjelpes til en bedre fremtid. Når predikanten har fått pengene det er bedt om, tar predikanten pengene selv og etterlater lokalbefolkningen uten noen form for gevinst. Det er i dette selskapet Sindre plasserer Jan Hanvold.

5.4 Den enerådende leder

Pål Repstad skriver om vanskeligheten med å være enehersker innenfor et religiøst samfunn i dagens Norge. Han beskriver Norge som et liberalt og livssynspluralistisk land, der rommet for maktmisbruk innen for eksempel pinsebevegelsen er vanskeligere enn hva det en gang var.¹³⁷ Skal man tro mine informanter, er det imidlertid ikke umulig for pastorer å misbruke den makten pastoren får, eller gir seg selv. Dette er det ledende fokuset i mange av samtalene med mine informanter, nettopp deres forståelse av at Hanvold misbruker sin posisjon og makt som leder.

Som Repstad skriver er det viktigste maktmiddelet innen religiøse organisasjoner at lederen skaper en felles forståelse for mål og mening. Likevel presiserer han at denne formen for maktmiddel er svak, i et samfunn der impulsene utenfra er mange og muligheten for å melde

---

¹³⁷ Repstad, *Religiøse ledere*, side 125.

seg ut av organisasjonen er tilstede.¹³⁸ Det er denne formen for lederskap de fleste av mine informanter tar avstand til og selv mener de ikke er en del av. Samtlige plasserer derimot Hanvold innunder denne karakteristikken og flere av pastorene snakker om en mann som bygger opp en drift og et kristent virke rundt egen person. Å assosieres med Jan Hanvold virker på pastorene å være nærmest en fornærmelse. Personen og pastoren Hanvold synes å være frastøtende for dem og de ønsker ikke at deres menighet skal assosieres med hans drift. Likefullt har de en nærhet til ham på flere måter, ved at han opptar dem og skaper reaksjoner hos dem.

Det er en felles forståelse blant mine informanter om at uten Jan Hanvold er det ingen Visjon Norge. Dette skal forstås som at kanalens drift og uttrykk er bygget opp rundt det de anser som en enerådende leder. For dem virker ikke tv-kanalen å være bærekraftig, i den forstand at om Hanvold selv skulle fratre sin stilling i kanalen, ville ikke lenger kanalen overleve.

Pastorene, som i dette prosjektet har uttalt seg om Jan Hanvold, tilhører som nevnt tidligere ulike grener av det vekkelseskristne miljøet i Norge. Blant pastorene er det én som skiller seg ut hva gjelder lederstruktur. Det er pastor Sindre, som lik Hanvold selv tilhører trosbevegelsen og har en lederstruktur mye lik Jan Hanvold. Han er ikke, på linje med de resterende pastorene underlagt, et eldsteråd i sin kirke. Han kan derfor ta avgjørelser og peile ut den retning kirken skal ta, med mindre motstand enn de andre. Retning velges kun etter hans ønske og målsetning. Pål Repstad skriver om nettopp denne ulikheten i maktstrukturer blant vekkelseskristne miljøer. Den etablerte pinsebevegelsen og andre ulike utbrytergrupper har etter Repstads mening begrenset pastorenes mulighet til misbruk ved at det er etablert en praksis med eldsteråd. Et eldsteråd er et demokratisk valgt råd, valgt av menigheten, som igjen utnevner pastoren.¹³⁹

Pastor Sindre endrer til stadighet i løpet av intervjuene hvorvidt han vil sammenlignes med Hanvold eller ikke. Til tross for at Sindre tar avstand fra det meste av hva Hanvold praktiserer, mener han selv at avstanden mellom dem er liten. Som leder er Sindre opptatt av at han skal forstås som i selskap med de største innen trosbevegelsen. Han er ikke snau på det og sammenligner seg med storheter som Kenneth Hagin, Joel Osteen; begge har en svært sentral plass i trosbevegelsens virke i USA. Hagin regnes som den moderne trosbevegelsens

---

¹³⁸ Repstad, *Religiøse ledere*, side 125.

¹³⁹ Repstad, *Religiøse ledere*, side 121.

far og står som en høvding i trosbevegelsens stall av store karismatiske ledere.¹⁴⁰ Joel Osteen er ledende pastor i Lakewood Church i USA. Med et gjennomsnittlig oppmøtetall på over 10 000 mennesker en fredagskveld i kirken, sier det sitt om størrelsen på menigheten og om hvilken posisjon Osteen har i dagens vekkelseslandskap i USA.¹⁴¹

Anne Stensvold skriver som nevnt i om amerikanske vekkelsesbevegelsers påvirkningskraft på Norge. Hun mener denne påvirkningen kan sammenlignes med den kulturelle og økonomiske innflytelse USA har hatt på Norge¹⁴². Påvirkningen fra USA er altså enorm og pastor Sindre er nok ikke den eneste blant ledere som ønsker å sammenligne seg med amerikanske vekkelsespredikanter. Sindre har, som jeg vil komme tilbake til senere, en fasinasjon av å være enerådende leder. Med beundring ser han mot Hanvold og hva ham har oppnådd.

Pastor Erling fra De Frie Venner har et helt spesielt utgangspunkt for å uttale seg om lederstrukturen innenfor trosbevegelsen. Som jeg vil komme inn på senere i analysen, tok pastor Erling på 90-tallet avstand fra hva trosbevegelsen utviklet seg til å bli i Norge. Han var en del av bevegelsens oppblomstring i Norge og levde tett på den i lengere tid. Det er ikke retningen og dens teologiske ståsted Erling tok avstand fra, selv om han snakker om en hel del svakheter ved bevegelsen (se kap.8). Det var den lederstruktur Erling så vokse frem i kjølvannet av bevegelsens storhetstid på 80- og 90-tallet han tok et hardt oppgjør med. Pastor Erling snakker om fordelene med et flatt styringsprinsipp og viktigheten av et eldsteråd i menigheten. Lik pastor Thomas, pastor Anders og pastor Markus, mener også Erling at et demokratisk valgt eldsteråd er «alfa og omega» for at et menighetssamfunn skal være sunt og bærekraftig.

Som sagt gjorde pastor Erling et opprør på 90-tallet, et opprør mot det han omtaler som et pyramidehierarki. Han så med egne øyne at styringen i de største trosbevegelseskirkene gikk fra å være flat, til å bli spissere og spissere mot toppen. Til slutt var det én person ved roret, én mann som alene peilet ut menighetens forståelse og mål for egen fremtid. Her er det relevant å trekke inn eksempler der nettopp den enerådende lederen har vært et problem blant vekkelsesbevegelsene i Norge. Pål Repstad nevner Enevald Flåten, Åge Åleskjær og Arild

---

¹⁴⁰ Lie, *Fra amerikansk hellighetsbevegelse til moderne norsk karismatikk*, side 477.

¹⁴¹ Bowler, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*, side 178.

¹⁴² Stensvold, *Norges Religionshistorie*, side 354.

Edwardsen som eksempler på at det ikke er lett å fremstå som enerådende hersker over et trossamfunn. Spesielt vanskelig er det å være en enerådende leder innen et trossamfunn i et land som er svært liberalt, livssynspluralistisk, der mange har en sterk skepsis til autoriteter og der demokratiske idealer hersker i storsamfunnet.¹⁴³ De tre lederne Repstad nevner, er tre menn med stor betydning for hvordan det vekkelseskristne landskapet i Norge ser ut i dag. Som nevnt over ramset Repstad opp vanskelighetene med å være denne type leder, en type leder det også virker som Jan Hanvold ønsker være. Pastor Erling reagerer sterkt på at Åge Åleskjær fortsatt sitter på makten i Oslo kristne senter og at Åleskjær selv forsvarer at han er valgt inn som pastor på livstid.¹⁴⁴

5.5 Som en svarteper i vekkelseskristne miljøer

Å sitte igjen med svarteper, gjør deg til taper i kortspillet. På samme måte virker det å forbindes med Jan Hanvold blant pastorene å være vel så dårlig i deres kristne business. For er det noe samtlige av pastorene er enige om, er det at Hanvold ikke er en samlende representant for de vekkelseskristne miljøer i Norge. Hanvold fremstilles som et dårlig eple i en kurv av retninger og lederskap. Pastor Thomas fra De Frie Venner hevder at menigheter der enkelte av medlemmene ser Visjon Norge og snakker varmt om Jan Hanvold, er menigheter med «klare svakheter i sitt teologiske ståsted.» (se kapittel 8)

Pastor Anders virker svært lite interessert i Jan Hanvold og hans virke. Som pastor i pinsebevegelsen, snakker Anders på vegne av en stor menighet i stadig vekst. Det er en menighet han tydelig er stolt over å ha bygget opp. Han er ofte mer interessert i å snakke om sin egen suksess, privat som i sitt virke som pastor, fremfor å snakke om Jan Hanvold. Til tross for at han hevder å ikke ha kjennskap til Hanvold eller hans virke, har pastor Anders svært mye å si om ham. Først og fremst vil han klargjøre at det man en gang kjente som trosbevegelsen, ikke lenger eksisterer. Å bruke termen trosbevegelsen for noe som en gang var, er etter pastor Anders mening greit. Derimot å snakke om trosbevegelsen som et fenomen og en retning som eksisterer i dag er ikke riktig, etter hans mening. Selv kjenner han seg igjen i mye av det Jan Hanvold praktiserer, hva gjelder forståelsen av helliggjørelsen av mennesket

---

¹⁴³ Repstad, *Religiøse ledere*, side 124-125.

¹⁴⁴ Repstad, *Religiøse ledere*, side 123.

og åndelig gitte gaver. Å tale i tunger, praktisere lovsang og helbredelse ved håndspåleggelse og forbønn er helt vanlig i deres menighet.¹⁴⁵

Til tider kan det virke som pastor Anders ser Hanvold som en del av pinsebevegelsen, nettopp fordi de to deler så mye av den samme religiøse praksisen. Han ønsker ikke å bli forvekslet med trosbevegelsen, så praten farges av at pastor Anders omtaler Hanvold som en del av sitt eget vekkellesmiljø. I pastor Anders øyne er Jan Hanvold ubetydelig og han omtaler han også som utenfor det store fellesskapet av vekkelleskultur i Norge. Dette er motstridende fra pastor Anders sin tidligere mening om at Hanvold kan sees som en del av pinsebevegelsen. Det er viktigere for pastor Anders å vise til pastorer som Egil Svartdahl, som på sin helt egne måte greier samle det norske folk og et helt pinsefolk, slik Anders ser det. Egil Svartdahl er kjent fra flere tv-satsinger hvor nettopp et kristent livssyn er tema. Svartdahl er også et viktig navn innen pinsebevegelsen i Norge.¹⁴⁶

Det er ikke ukjent at pinsebevegelsen og trosbevegelsen ofte skliir over i hverandre og er vanskelige å skille fra hverandre. Kate Bowler skriver om nettopp dette, at pinsebevegelsen og trosbevegelsen ofte låner fra hverandre. Hun omtaler retningene nærmest som tvillinger, som begge ønsker å tilby den troende åndelige opplevelser.¹⁴⁷ Pastor Anders virker som sagt ikke å være uenig i alt av hva Hanvold står for og kan til tider virke litt inspirert av ham. Hva Hanvold har oppnådd av suksess virker forlokkende på ham. Samtidig er han overbevist om at et rett budskap, uavhengig av Hanvold, når ut fra Visjon Norge sine sendinger. Han kan vise til hendelser i nære relasjoner, der mennesker har opplevd øyeblikkelig helbredelse gjennom tv-skjermen, mens de så på Visjon Norge. Pastor Anders ønsker likevel en avstand til lederen og tv-pastoren Jan Hanvold, men det synes som de to deler mye av det samme trosgrunnlaget.

Dette står i sterk kontrast til hva pastor Sindre, pastor Thomas og pastor Erling mener; da de helt klart snakker om trosbevegelsen som en retning som fortsatt eksisterer i dag og skiller den klart fra pinsebevegelsen. Pastor Markus, som er leder i Frikirken stiller seg mer spørrende og ønsker ikke helt å ta stilling til hvorvidt pinsebevegelsen, trosbevegelsen eller

---

¹⁴⁵ I ett av mine besøk i menighetslokalet ble jeg eksponert for nettopp dette med lovsang, tungetale og håndspåleggelse. Da jeg skulle besøke pastoren i pinsebevegelsen, var det dugnad blant menighetens medlemmer. Pastoren og jeg ble sittende midt i lokalet, der lovsang ble sunget mens veggene ble malt. En gruppe mennesker hadde samlet seg i en sirkel hvor en form for inderlig bønn ble praktisert, samtidig som enkelte talte i tunger og lå hånden på hverandre. Til tider måtte pastoren og jeg stoppe opp i praten, da volumet på seansene rundt oss overdøvet oss.

¹⁴⁶ Svartdahl, *Nærbilder: Tv-pastorens bekjennelser*, side 14.

¹⁴⁷ Bowler, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*, side 226.

De Frie Venner skal assosieres med hverandre. Nettopp dette bærer over i et viktig poeng, avstanden til hverandre.

5.6 Avstand til Jan Hanvold, men også til hverandre

Som nevnt i kapittel 4 ble ikke pastorene informert om at prosjektet baserte seg på samtaler med ulike retninger innenfor det vekkelseskristne miljøet. Likevel ble ulikhetene mellom retningene et samtaleemne, da pastorene selv valgte å ta dette opp. Det var tydelig at pastorene hadde gjort seg opp en mening om de menighetssamfunnene som befant seg i deres by, spesielt de som befant seg innenfor det vekkelseskristne miljøet.

For å starte med den kvasseste av dem alle, var pastor Sindre den som jobbet hardest for å skape avstand til de rundt seg, forstått som andre vekkelseskristne miljøer i byen. Spesielt var det pinsebevegelsen som fikk gjennomgå, da han understrekte mangfoldige ganger at det i hans menighet «ikke lå gamle tanter på gulvet og ristet». Det var heller ikke en klubb av, med hans ord, «gamle og forutinntatte gubber som skulle avgjøre menighetens drift og fremtid». Å omtale pinsebevegelsens medlemmer som gamle tanter og eldstebrødrene som en herreklubb av forutinntatte gamle menn, gjenspeiler det han videre forklarte om en ønsket fornyelse og forståelse av menighetsdriften innen vekkelsesbevegelsene i Norge. Pastor Sindre mener praksisen med eldsteråd er utdatert og hevder videre at mangelen på flere visjonære menn som tør å lede menighetssamfunn alene er for stor i Norge. Pål Repstad skriver at det siden 1990-tallet har vært mange former for tilnærming og forsoning mellom blant annet trosbevegelsen og pinsebevegelsen.¹⁴⁸ Pastor Sindre uttrykker på ingen måte noen form for ønske om forsoning med pinsebevegelsen og synes i stede å være mer opptatt av å skape en så stor avstand til bevegelsen som mulig.

Pastor Sindre synes å ligge milevis ifra pastor Anders og pinsebevegelsen; i det hele tatt fra all form for bedrift der leder er underlagt et styre. Han snakker om en kultur og en ukultur innen vekkelseskristne miljøer i Norge. Dette beskriver han ved å forklare at en gudstjeneste/et møte ikke behøver inneholde åndelige opplevelser for tilhørerne eller gode taler fra pastoren eller predikantens side. Han mener derimot at kirkerommet må tilby en visuell opplevelse for den eventuelle «nye publikummeren» i salen. Vekst og utvidelse av menigheten er svært viktig for ham og han nevner i en bisetning at en større menighet gir et

---

¹⁴⁸ Repstad, *Religiøse ledere*, side 113.

større offer av givergaver. Han ønsker at de som kommer på møter hos han for første gang også skal komme tilbake den neste søndagen. Han sammenligner dette med et hotellopphold, der det frister lite for den besøkende å komme tilbake om hotellet ikke er moderne eller gir en visuelt god opplevelse. Jesus selv kunne stått på talerstolen i kirken hans og holdt den vakreste prekenen og utført mirakler, men ikke klart å få den nye gjesten på bakerste rad til å komme tilbake, forklarer Sindre. Jesus måtte også kunne overøse dem med en materiell overflod. Denne overfloden forstås som et moderne og rikt utsmykket kirkerom utstyrt med teknologiske finurligheter, mener pastor Sindre. «Jesus alene er ikke nok», sa han, før han raskt hentet seg inn og ga en slags betryggelse om at Jesus helt klart er fullkommen.

Dette bryter med alt av hva pastor Markus, pastor Thomas, pastor Erling og pastor Anders mener, hva gjelder deres kristne virke. De er raskt ute med å ta avstand til Hanvolds fokus på at det kristne budskap skal uttrykkes gjennom materialitet. Markus, Erling, Anders og Thomas snakker alle om at det er budskapet som skal frem og ikke den eventuelle lederen i kirken. Pastor Erling var mer konkret og sa at det er Jesus som skal opp og frem, ikke lederen eller menighetslokalet som byggverk.

Pastor Thomas kunne fortelle at menigheten han virker som pastor i, tidligere tilhørte den samme menigheten som pastor Erling i dag er pastor i. Etter lengre tid med konflikt brøt menigheten ut i to grupperinger. Den ene ble værende i menighetens gamle bygg, mens den andre startet forfra med å bygge opp en ny menighet i nytt lokale. Denne konflikten og at menigheten ble delt i to grupperinger, er svært relevant i forhold til pastor Thomas og pastor Erlings avstand til Jan Hanvold.

Pastor Thomas forklarer at konflikten startet da et av medlemmene i menigheten opparbeidet seg en slags tilhengerskare innad i menigheten. Ca. halvparten av menigheten fulgte hans tanker om hva som skal regnes som rett tro og praksis, fremfor hva eldsterådets og pastorens retningslinjer var, forteller pastor Thomas. Denne konflikten og senere oppløsningen av en stor og tradisjonsrik menighet, skjedde før pastor Erling kom inn i menigheten som pastor, men Thomas husker svært godt hva som skjedde. Det var en stygg konflikt, der familier ble oppløst og troen virkelig ble satt på prøve, fortalte pastor Thomas. Den gruppen som valgte å forlate menigheten eller ble utvist, slik Thomas forklarer det, har en nærere tilnærming til Jan Hanvold enn hva de som ble igjen i den gamle menigheten har.

I menigheten til pastor Erling har de et nærere forhold til Jan Hanvold, ved at de ikke tar avstand til troslæren hans i like stor grad som i menigheten til pastor Thomas. Lederstrukturen i menigheten til pastor Erling baserer seg på prinsippet med et eldsteråd og en pastor valgt av eldsterådet. Både eldsterådet og pastoren blir valgt demokratisk, forklarer Erling. Menigheten til pastor Erling har en nærere tilnærming til teologien i trosbevegelsen og av den grunn også et relativt nært forhold til Jan Hanvold. Pastor Erling antar at flere i kirken følger Visjon Norge på tv og mange snakker oppløftende om Jan Hanvold. Likevel ønsker han ikke assosieres med Hanvold og tar avstand til den mannen han kjenner gjennom tv. Det vil bli tydeligere videre i analysen at Erling ikke er tilfreds med at mennesker i hans egen menighet følger Jan Hanvold. Det han helst ønsker, slik han forklarer det er: «å lede dem tilbake til et sunt åndsliv».

5.7 Et forebyggende arbeid mot Jan Hanvold

Det virker klart at samtlige pastorer har et anstrengt og negativt forhold til Jan Hanvold, personen de kjenner som tv-pastor på Visjon Norge. Hanvolds lære står i sterk kontrast til spesielt pastor Markus og pastor Thomas, som kan fortelle at de bevisst arbeider for at Hanvold sin eventuelle innflytelse innenfor det vekkelseskristne miljøet i Norge, ikke skal få påvirke deres menighet.

Pastor Markus forteller at han enda ikke har opplevd i noe særlig stor grad at Jan Hanvold har vært et samtaletema i hans kirke, Frikirken. Styret i menigheten har heller ikke hatt på dagsorden at Jan Hanvold er noe problem i menigheten, men pastor Markus forklarer likevel at han holder øyne og ører åpne. Skulle enkelte i menigheten utrykke at de ser på kanalen eller reklamere for kanalen blant de andre medlemmene av Frikirken, vil pastor Markus gripe inn. Han snakker om et farescenario der en person som ser kanalen utrykker at han/hun vil gi penger til kanalen. Da forklarer pastor Markus at han vil ta personen til side og snakket om de teologiske aspektene vedrørende det å gi penger til Visjon Norge. Å gi penger til noen for at de skal gå i forbønn for deg, er svært problematisk for pastor Markus. (se kapittel 8) «At noen skal be for deg, skal aldri betales for», sier han.

Det er ikke ofte denne Frikirken inviterer de man kaller omreisende predikanter eller forkynnere, forklarte pastor Markus. De aller fleste er kjent med menighetens teologiske ståsted og deres virke. Skulle det være at en predikant, kjent eller ukjent av menigheten,

skulle falle for fristelsen og snakke varmt om Jan Hanvold eller Visjon Norge under prekenen, ville dette få en reaksjon. Pastor Markus forteller at det skal mye til for at personen blir avbrutt i sin preken, men personen vil regne med å bli korrigert av Markus fra talerstolen i etterkant av prekenen.

Pastor Thomas sin menighet derimot kjører en hardere linje, hva gjelder en eventuell oppblomstring av tilhengere av Jan Hanvold. Dette kan sees i lys av menighetens tidligere historie, der enkeltmedlemmer ble inspirert av personer og lederskikkelser lik Jan Hanvold og skapte på bakgrunn av dette, konflikter og splittelse innad i menigheten. Jan Hanvold synes å være et reelt problem i pastor Thomas sin menighet. Thomas gjør det helt klart at et samlet eldsteråd tar avstand fra Jan Hanvold og jobber aktivt for at den lære og den lederstil Hanvold representerer ikke skal få grobunn i deres menighet. Spesielt ett eksempel viser hvor konsekvente pastor Thomas og hans kirke er, når det gjelder hvorvidt deres kirke skal knyttes opp mot Jan Hanvold eller ikke. I en årrekke hadde de utallige ganger hatt besøk av en omreisende predikant som viste stor glede av å være i pastor Thomas sin menighet. De var svært fornøyd med ham og møtene med ham var alltid positive. Han passet rett og slett godt inn i deres menighet, fortalte Thomas. Men da pastor Thomas en dag ble gjort oppmerksom på at en kristen dagsavis hadde gjort en reportasje om denne mannen, ble Thomas forundret. For i reportasjen stod det om predikantens opptreden i Visjon Norge og hans varme ord om Jan Hanvold, noe som var helt nytt for pastor Thomas. Dette vakte selvsagt reaksjoner i menigheten og det ble raskt bestemt at denne mannen ikke lenger var velkommen i deres menighet. Mannen ble etter kort tid kontaktet av pastor Thomas og konfrontert med sin opptreden i Visjon Norge. På grunn av sin opptreden på Visjon Norge, ga pastor Thomas beskjed om at ham ikke lenger var velkommen i menigheten.

Dette setter pastor Thomas og pastor Markus i en særstilling blant mine informanter, hva gjelder det at man aktivt forebygger en potensiell påvirkning fra Jan Hanvold. Det er ikke nå kun pastorene personlig som velger å ta avstand fra tv-predikanten, men de forventer og jobber for at medlemmene i menigheten skal gjøre det samme.

5.8 Visjon Norge, en vokter av en felles identitet

Pastor Erling kan etter egen mening med sikkerhet si at Jan Hanvold er en Guds mann, men på hvilken måte er han derimot usikker. Teologisk sett er de fjerne fra hverandre, uttrykker Erling. Som pastor innen De Frie Venner, kan pastor Erling vise til en lang merittliste i sitt kristne virke. Som en foregangsperson for trosbevegelsen, var han med å forme og utvikle dens plass i det norske landskapet fra den kom til Norge og frem til 90-tallet. Etter mange år som lærer innen trosbevegelsen tok han til slutt avstand fra hva han opplevde som en gal utvikling for retningen, på 90-tallet en gang. Hva pastor Erling tok avstand fra på 90-tallet er mye av det Hanvold representerer i dag, noe Erling er svært bevisst på å understreke. Hanvold og han representerer etter, Erlings syn, to ulike varianter av trosbevegelsen; det Andreas omtaler som den gode varianten og den varianten som etter pastor Erling sin mening utviklet seg i feil retning.

Viktig for pastor Erling er det likevel at Visjon Norge som kanal sender mye bra, mye som ikke er gjennomsyret av Hanvold, slik han forklarte det. Dette er ikke pastor Erling alene om å poengtere, da samtlige gjentatte ganger nevner i en bisetning at det også er mye «godt kristent» på Visjon Norge. At pastorene har sett eller til tider fortsatt ser på kanalen er helt tydelig, til tross for at de nekter for å gjøre det. Spesielt pastor Erling, pastor Sindre og pastor Thomas virker å ha god oversikt over hva som sendes der, i noen tilfeller kan de også navngi enkeltpersoner i sendingenes stab.

Å være en bærer av en kristen arv, syntes å oppta pastorene. Det er viktig for dem at det norske folk blir eksponert for det kristne budskap. Det negative, sett fra deres ståsted, er at Jan Hanvold fremstiller seg selv og blir også fremstilt som et ansikt utad for de vekkelseskristne miljøene i Norge. Pastor Sindre omtaler Jan Hanvolds kristne virke i Visjon Norge som noe som i utgangspunktet var godt, men som har utartet seg til noe utenfor sin hensikt.

Lynn Davidman skriver om religion som en identitetsbærer og en vokter av en felles historie og tilhørighet. Hun skriver om hvordan betydningen av denne historien og identiteten oppfattes blant troende, når samfunnet rundt stadig blir mer livssynspluralistisk.¹⁴⁹ Denne teorien blir på mange måter bekreftet av samtlige pastorer, som viser at de er svært opptatt av

---

¹⁴⁹ Davidman, *Everyday Religion*, side 37.

det gode som sendes på Visjon Norge. De vektlegger betydningen av at det norske folk blir eksponert for det kristne budskap.

6 Jan Hanvold, en kristen influencer

6.1 «Den ubetydelige Hanvold»

At pastorene ønsket å markere en avstand til Jan Hanvold er tydelig i kapittel 5. Samtidig var det også viktig for dem å presisere at de ikke lar seg påvirke eller inspirere av Jan Hanvold. Om de lot seg inspirere av Hanvold ville dette etter deres mening fortelle noe om menigheten deres, men mest av alt si noe om dem som pastorer.

Pastor Anders i pinsebevegelsen omtaler Hanvold som «ubetydelig» og viser til at tv-predikanten og hans virke er lite interessant i sin menighet. Pastor Markus fra Frikirken snakker om den «stødige og trygge forkynnelsen» sin, der Hanvold ikke har noen plass. I midlertidig er ikke Markus sikker på om enkelte av medlemmene i sin menighet har et forhold til Jan Hanvold eller ikke. Pastor Thomas fra De Frie Venner er trygg når han mener sin menighet i årenes løp har opparbeidet det han omtaler som et «solid forsvar» mot nettopp Jan Hanvold og hans lære. Pastor Erling også fra De Frie Venner omtaler Hanvold som en mann langt over grensen for hva han kaller «et kristent åndsliv» og uttrykker at han «blir kvalm av å høre Hanvold preke». Pastor Sindre ønsker derimot ikke å ta noe stilling til hvorvidt han blir inspirert av Hanvold og argumenterer heller for hvorfor Hanvold ikke er «kul nok» til å påvirke menigheten til pastor Sindre. Som pastor innenfor trosbevegelsen, er Sindre mye lik Hanvold selv.

At pastorene tydelig ønsker å vise at de ikke påvirkes av Hanvold er interessant, når Hanvold helt klart engasjerer og treffer dem på ulike måter, både som pastorer, og også som kristne. En tydelig forsvarsmekanisme og et offensivt arbeid mot å skulle forbindes med Jan Hanvold, virker ikke kun å være gjeldende for å skape avstand til Hanvold (se kapittel 5), men også når pastorene utdyper hvorvidt de påvirkes og eller inspireres av ham. Om deres markering av avstand til Jan Hanvold synes å være komplisert og nyansert, er deres forhold til hvorvidt de påvirkes av ham vanskeligere å få klarhet i.

6.2 «Han er ikke som oss»

Pastor Markus var tidlig ute med å utrykke hvor liten betydning Jan Hanvold har i sin menighet i Frikirken og ymtet i stedet en bekymring overfor de menighetene der Hanvold eventuelt skulle ha et fotfeste. Som nevnt tidligere ønsker nettopp pastor Markus å være observant, hva gjelder om noen i hans egen menighet skulle begynne følge Hanvold. Han ønsker ikke at den lære og praksis Hanvold representerer og praktiserer skal påvirke hans menighet og spesielt ikke påvirke han selv som pastor. Markus påpeker ved flere anledninger at: «han [Hanvold] er ikke som oss», i den forstand at Hanvold ikke har noen plass i Frikirken. Pastor Markus omtaler Hanvold som et problem som ikke er kommet til dem som menighet, enda. Det er den stadige forsikringen om at Hanvold enda ikke har truffet noen i Markus sin menighet, som virker å være viktig for han å få frem. Markus uttrykker å være klar til å møte det han omtaler som et problem og vil gjøre det han kan for at den eller de personene som eventuelt skulle begynne følge Hanvold, skal «rettleides tilbake til fornuft», som han sier det. Det siste pastor Markus ønsker er at personer i menigheten sin skal gi penger til Visjon Norge.

At Jan Hanvold har fått plass som et problem i Frikirken, kan se ut som Markus selv har gitt ham. For det blir tydelig i måten Markus omtaler Hanvold, at Markus ser Hanvold som en problemfaktor for Frikirken. Markus uttrykker at han ønsker følge med og ha en form for kontroll hvorvidt personer i menigheten får øynene opp for Hanvold. Tanken om at personer i pastor Markus sin menighet kan bli påvirket av Hanvold, ser ut til å være en belastning for Markus. Dette påvirker hans arbeid i Frikirken, ved at han føler på det han selv omtaler som en «reel bekymring» for sine medlemmer av menigheten. Grunnet denne bekymringen, ønsker Markus en større kontroll over hvorvidt enkelte følger Jan Hanvold og Visjon Norge eller ikke. Pastor Markus sitt ønske om kontroll over hva hans medlemmer på fritiden velger å se på tv, kan sees i lys av hva som i kapittel 7 omtales som «ytre- og indre kontroll». At Hanvold påvirker pastor Markus er helt klart, når Markus endrer sin praksis som pastor i ønske om en større kontroll og styring av sine medlemmer, i redsel for Jan Hanvold.

6.3 «Han er farlig og på grensen av hva som er bibelsk»

Pastor Thomas og Pastor Erling virker begge å ha et ønske om å søke tilbake til hva de begge anser som en tidligere gullalder i norsk vekkelseshistorie. De beskriver begge en tid hvor vekkelsesmiljøet etter deres mening var tuftet på de rette verdiene. De virker å være svært begeistret for spesielt det norske vekkelsesmiljøet gjennom historien og lite interessert i hva som rører seg i for eksempel USA.

Predikantene, som i pastor Thomas og pastor Erlings miljø går under benevnelsen «Arne og Egil» virker å være den store motpol til Jan Hanvold. Arne Gundersen og Egil Solheim er to «sangpredikanter», slik pastor Erling beskriver dem. De var to viktige stemmer i det vekkelseskristne miljøet i Norge, i over 50 år.¹⁵⁰ Spesielt har de vært, og er de fortsatt store innen De Frie Venner, kan pastor Thomas fortelle, og deres form for kristent virke står i høysete hos både pastor Thomas og pastor Erling. Når Thomas og Erling forsøker å ta stilling til hvorvidt Hanvold påvirker dem i deres virke som pastorer, ønsker de heller snakke om hvordan Egil og Arne har «løftet dem opp» som kristne og senere i et virke som pastorer. De bytter med andre ord tema, eller unnlater å svare direkte på mine spørsmål om Hanvold. De ønsker begge å fremstå som upåvirket av Hanvold og ser mot en tid som har vært og et ønske om at denne tiden skal blomstre på ny.

Pastor Erling og pastor Thomas uttrykker å være oppriktig bekymret for den påvirkning Jan Hanvold har hatt og har på det vekkelseskristne miljøet i Norge. Erling omtaler Hanvold som en predikant på ytterste fløy av hva man skal regne som bibelsk riktig og moralsk forsvarlig. Han ser Hanvold i kontrast til hva han en gang regnet som en sunn trosbevegelse. I hva han legger i tanken om en sunn trosbevegelse, utdyper Erling, at han sikter til en vekkelseskultur der felleskapet er det viktige, og hvor enkeltpersoner ikke får grobunn til å dyrke seg selv som ledere. Pastor Erling beskriver trosbevegelsen i dag som en retning der motivasjonen hos den ledende skikkelsen er å bygge troen rundt sin egen person og skape en industri rundt seg selv. Pastor Thomas og pastor Erling gjør det klart at personer som Jan Hanvold gjør dem bevisst på hvordan de *ikke* vil fremstå. Det er tydelig at verken Thomas eller Erling finner inspirasjon i hva Hanvold sier eller gjør, men samtidig er det tydelig at de påvirkes av ham. «Hanvold blir et bilde på alt som gikk galt med trosbevegelsen», sier Erling. Alt hva pastor Erling ikke ville

---

¹⁵⁰ Bondlid, *Arne Gundersen fortsetter i Herrens tjeneste*.

assosieres ved den gangen han mente trosbevegelsen beveget seg i gal retning, synes Hanvold å representere for han.

Pastor Thomas omtaler Hanvold som farlig og viser tilbake til hendelsen der menigheten hans ble splittet i to grupper og senere oppløst. Han beskylder ikke Hanvold for å være den direkte årsaken til at menigheten ble splittet, men beskriver konflikten som et resultat av hva Hanvold bedriver av kristent virke. Den påvirkningskraften Hanvold har på enkeltmennesker gjennom både tv-sendinger og radio, hvor læren hans når ut til mange, er det farlige, ifølge Thomas. Påvirkningskraften pastor Thomas viser til, har han selv sett effekten av, nettopp da hans egen menighet gikk i oppløsning. Denne indre konflikten som herjet i deres menighet er mye av grunnen til at de i dag ønsker å skape et tydelig skille mellom seg og i dette tilfelle Jan Hanvold.

6.4 Et markedsorientert vekkelsesmiljø?

Religionsforskerne Paul Heelas og Linda Woodhead skriver i boken *Religion in Modern Times*¹⁵¹ om det man på norsk kaller erfaringsorienterte forskjellsreligioner; et begrep for å beskrive de karismatiske vekkelsesbevegelsene. Dette er først og fremst et begrep som skal belyse forholdet mellom mennesket og Gud, der Gud er stor og allmechtig, mens mennesket er lite og syndfult. Samtidig viser det også til at de karismatiske retningene er svært bevisst hvem som er innenfor og hvem som er utenfor.¹⁵² Pastor Thomas var for eksempel svært bevisst hvem som er utenfor sin menighet og det kan synes som at svært få av den grunn er innenfor. Noe de alle er bevisst, da spesielt pastor Anders og pastor Sindre, er hva som *selger* på det kristenkarismatiske markedet.

Pastor Sindre var opptatt av hva som, i hans øyne ansås som «kult nok», når han snakket om hvorvidt han påvirkes eller ikke av Hanvold. Visjon Norge sine sendinger synes Sindre er amatørmessige og han virker lite imponert over enkelte av Hanvolds tv-programmer. Her blir det igjen tydelig at Sindre har sett mye på Visjon Norge. Pastor Sindre synes ikke Hanvold er «hipp» nok, i den forstand at det blir tydelig i kanalens sendinger at målgruppen er den eldre garde, som etter Sindres mening helst ønsker et rolig og trygt sendeprogram. Sindre snakker

---

¹⁵¹ Woodhead & Heelas, *Religion on Modern Times*.

¹⁵² Repstad, *Religiøse ledere*, side 119.

mye om amerikanske tv-predikanter som han selv mener ser ut som «Supermann, trendy og godt trente», som han sa. Å være moderne er svært viktig for Sindre og han viser til at han ved å se Jan Hanvold på Visjon Norge forstår hvordan han selv ikke vil fremstå i sitt virke som pastor. Han vil satse på de unge og være som dem, dele deres interesser og stil, ikke være som Hanvold. Det er helt tydelig at Sindre påvirkes av Hanvold i hvilken retning han skal styre menigheten. Det er de store menighetene i utlandet Sindre helst vil at samtalen skal dreie seg om, hvordan han selv anser seg som en av dem. Lik pastor Anders, er pastor Sindre fasinert av store og vellykkede menigheter i utlandet, da spesielt i USA og til dels i Australia. De viste begge til å finne mye inspirasjon i den australske tv-kanalen Hillsong Channel; en kanal som ligger i sjiktet mellom pinsebevegelsen og trosbevegelsen. Kanalen er ikke mye ulik Visjon Norge og er bygd opp rundt pastor Brian Houstons visjon om en kristen tv-kanal. Dette er en kanal som lik Visjon Norge også baserer seg på seere med giverglede, som støtter kanalen med økonomiske midler.¹⁵³ Hillsong Channel virker å være selve motstykke til hva Visjon Norge og Jan Hanvold ikke er, uttrykker både pastor Sindre og pastor Anders. De ønsker at de og deres menighet skal assosieres med de største vekkelsekristne menighetene i USA og i Australia. Både pastor Sindre og pastor Anders ga inntrykk av at det å være en del av deres menighet, var som å være en del av de største. Derfor er det muligens ikke særlig lukrativt for deres kristne business å fremstå som inspirert eller påvirket av Jan Hanvold. Det virket ikke som at det å være dus med Jan Hanvold er markedsvennlig, når de mest av alt ønsket flere medlemmer inn i sin egen menighet. Nettopp dette virker å være en fellesnevner hos samtlige pastorer, at navnet Jan Hanvold klinger dårlig for deres kristne business.

Underveis i mine intervjuer er de alle opptatte av den negative omtalen av Jan Hanvold, som har skapt mediebildet av mannen fra Drammen. Deres holdninger til Jan Hanvold var på mange måter bygd opp av en forventning om at intervjuene skulle ha en negativ vinkling rundt tv-predikanten. Ved enkelte anledninger uttrykte samtlige pastorer at de baserte mye av sin kritikk av Jan Hanvold først og fremst på de teologiske aspektene ved hans drift, men også på hvordan han fremstod i det offentlige. Betegnelsen «drift» ble ved flere anledninger brukt av enkelte pastorer for å beskrive deres eget kristne virke og menighet. Det virket fra starten av viktig å klargjøre at de som kristen bedrift ikke påvirkes eller inspireres av Hanvold, verken ved de teologiske aspektene eller deres drift av egen menighet. Spesielt pastor Sindre og pastor Anders snakket om en bedrift fremfor menighet, når de fortalte om eget virke.

---

¹⁵³ <https://hillsongchannel.com/about/> (hentet ned 25.04.2019)

Alle pastorene er opptatt av hvordan de fremstår overfor samfunnet de regner som utenfor menigheten sin, det vil si dem pastor Erling omtalte som «de vantro»; altså de ufrelste. Pastor Sindre og Pastor Anders skiller seg ut ved at de omtaler de potensielt nye menneskene i menigheten som kunder, det vil si noen de skal selge et produkt til. Religionshistoriker Torkel Brekke, argumenterer i sin bok *Faithonomics*¹⁵⁴ for fordelene ved et fritt religiøst marked. Han mener et religiøst marked, uten statelig påvirkning vil være positivt for samfunnet. De religiøse organisasjonene fungerer best når de er relativt frie i sin praksis, mener Brekke. De religiøse organisasjonene burde være frie til for eksempel å kunne selge og distribuere produktene sine, uten unødvendig statlig restriksjoner. Samtidig trekker Brekke frem at en religiøs organisasjon med frie tøyler ikke skal kunne nyte godt av privilegier gitt av staten, som ulike former for subsidier eller skattefordeler. Relevansen av Torkel Brekke sine teorier rundt kommersiell religiøs virksomhet i denne oppgaven, er hans tanker om å kunne selge og kjøpe en religiøs tjeneste og også skape en religiøs fortjeneste. Pastorene vil på ingen måte si at de selger et *religiøst produkt*, men de virker samtidig svært bevisste på hva som ikke selger blant sine medlemmer. De er alle opptatte av å vise sine medlemmer hva de selv mener er rett og forme dem der etter (se kapittel 7). Likevel virker enkelte av pastorene å ha et fokus på hva som selger til eventuelt nye medlemmer, i håp om egen vekst.

Pastor Anders snakker om hvilke «varer som vil selge hos oss», når han forklarer at å invitere Jan Hanvold til å holde preken hos dem, ikke ville lokket mange av menighetens medlemmer til å møte opp. Derimot vil en pastor som Egil Svartdahl være lettere å selge til både menigheten og byen ellers, forklarer Anders. Svartdahl har, for Anders, skapt et positivt bilde rundt seg selv i media og Anders setter Svartdahl i kontrast til Hanvold. Likefult som pastor Anders er også pastor Sindre opptatt av å selge en opplevelse til de oppmøtte på gudstjenesten. Pastor Sindre fokuserer som nevnt på den materielle og sanselige opplevelsen i en gudstjeneste, der selv ikke Jesus kunne solgt budskapet sitt uten det Sindre omtaler «som det lille ekstra». Det lille ekstra skal her forstås som et menighetslokale som vitner om sterke økonomiske ressurser. Både pastor Anders og pastor Sindre, men spesielt pastor Sindre snakker om den økonomiske fortjenesten ved menighetsdriften. Det er her pastor Sindre ser opp til Hanvold og helt tydelig er inspirert av ham, da Hanvold etter Sindres mening har «greid det». Pastor Sindre forteller om gleden ved at menighetens medlemmer nå kan gi

---

¹⁵⁴ Brekke, *Faithonomics*.

30 000 kr i årlige gaver til menigheten og få fradrag på skatten, versus før da de etter pastor Sindres mening *kun* kunne gi 12 000 kr og få skattefradrag på det. På skatteetatens nettside betegnes dette som «fradrag for pengegave til religiøs eller annen livssynsrettet virksomhet».¹⁵⁵

Som nevnt, uttrykker pastorene at det å være inspirert eller påvirket av Jan Hanvold er lite positivt for det jeg har valgt å omtale som den kristne buisnessen deres. Pastorene ønsker å være attraktive for menneskene utenfor menigheten og viser av den grunn en selektiv holdning til hvem de ønsker å assosieres med, samt hva de ønsker å tilby av religiøse opplevelser. Innenfor Frikirken, forklarer som sagt pastor Markus at de holder seg til den «stødige og trygge forkynnelsen» og det virker lite interessant å sprite den opp med elementer av Hanvolds lære. Det samme gjelder pastor Thomas og pastor Erling. Erling skiller seg til dels ut, da han snakker varmt om møter i menigheten der tungetale, momentan helbredelse og håndspåleggelse er populære elementer for å skape en religiøs opplevelse hos menighetens medlemmer, nye som gamle. Pastor Sindre og pastor Anders trakk muligens tråden enda lenger, da de til stadighet snakket om en ønsket vekst i menigheten, viktigheten av å tilby «kunden» hva den vil ha, samt det å være størst blant menighetene i byen. De har begge et fokus på stadig å tilby sterke(re) religiøse opplevelser. Det var en tydelig konkurransekultur i hvordan de så seg selv i landskapet, en konkurranse og målsetting om å bli størst og best. Pål Repstad skriver om dette, når han skriver om den erfaringsbaserte forskjellsreligionen; redselen om en tørke i kristenlivet. Tendensen til at pastorene stadig må legge til rette for de sterke og gode opplevelsene, samtidig som de dogmatiske og moralske særtrekkene skal holdes vedlike. Dette kan være vanskelig skriver Repstad, «om utfoldelsen av stemninger og følelser skal kunne skje helt spontant og fritt.»¹⁵⁶

6.5 Å se på Visjon Norge?

Samtlige av pastorene sier de ikke ser Visjon Norge og begrunner dette med at de ikke vil forholde seg til Jan Hanvold. «Dette evinnelige maset om penger fra Jan og kanalen», sier pastor Markus er hovedgrunnen til at han velger å ikke se på Visjon Norge. I midlertidig synes han enkelte av kanalens sendinger er «akseptabelt kristent» og kan på stående fot ramse opp deler av kanalens sendeprogram som han mener er akseptabelt. Som nevnt tidligere viser

---

¹⁵⁵ <https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/rapportering-og-bransjer/bransjer-med-egne-regler/frivillige-og-ideelle-organisasjoner/skatt-for/gaver/> (Hentet ned 25.04.2019)

¹⁵⁶ Repstad, *Religiøse ledere*, side 120.

pastorene en innsikt i hva som sendes på Visjon Norge, til tross for deres benektelse av at de følger den. Pastor Thomas ønsket tidlig i intervjuene å avklare at han ikke har tv-kanalen Visjon Norge og derfor ingen kjennskap til den. Pastor Thomas snakker senere om programmer han «med nød kan like» og programmer og eksempler fra kanalens sendinger han overhode ikke liker. Det virker som pastorene tidlig i intervjuene helt bevisst skaper en fasade, der de fremstår som uberørt av Jan Hanvold og ikke på noen måte er påvirket av ham. Fasaden virker etter hvert å slå sprekker, mulig på grunn av deres iver etter å prate, hvorpå deres forhold til Jan Hanvold og Visjon Norge blir tydeligere.

7 Det skadete åndslivet

7.1 Et skadet og/eller ødelagt åndsliv

Som et nøkkelbegrep for å forstå pastorenes tilnærming og også deres forståelse av Hanvolds innvirkning på det vekkelseskristne landskapet i Norge, vil jeg fremheve deres eget begrep «et skadet åndsliv». Et skadet åndsliv, var et begrep de alle anvendte. Begrepets betydning varierte i noen grad mellom pastorene, men i hovedsak handlet det om å beskrive troslivet til troende. Når det gjaldt Hanvold, snakket de alle om «et skadet åndsliv», mens Thomas gikk lenger og snakket om «et ødelagt åndsliv». Med et skadet åndsliv, sikter pastorene til det de anser som en misforstått oppfatning av hva et rett trosliv skal innebære. Pastorene legger mest vekt på hva de anser å være en misforstått oppfatning av både den religiøse praksisen, samt forholdet mellom den troende og Gud.

Begrepet «et skadet åndsliv» virket å ha en naturlig plass i pastorenes språk. Det er på mange måter et godt grep for å sette et bilde på det de ser som et resultat av Jan Hanvolds kristne lære og virke. Jeg vil bruke «et skadet åndsliv» som et analytisk begrep, for å vise at pastorenes tanker om et skadet og/eller ødelagt åndsliv kan forstås i en større sammenheng. Det kan sees i lys av hva man i andre sammenhenger, men også om de vekkelseskristne miljøene, omtaler som «hjernevask». Det er imidlertid viktig å påpeke at ingen av pastorene betegnet personer som eventuelt skal ha tatt skade av Jan Hanvold og hans praksis som offer for noe, snarere tvert imot, de ble fremstilt som «idioter».

7.2 Det skadete åndslivet

Det var pastor Thomas som først brakte ordet på bordet og snakket om «et skadet åndsliv». Av egen erfaring, kunne han dele rikelig med opplevelser om mennesker som av ulike årsaker var avhoppere av trosbevegelsen generelt, men ofte tilhengere av Jan Hanvold spesielt. Hans historier om de han omtalte som «skadet i ånden», ble etter hvert den røde tråden i våre samtaler.

Som nevnt flere ganger tidligere har pastor Thomas og hans menighet arbeidet aktivt for å skåne seg selv mot trosbevegelsen og Jan Hanvold spesielt. Når mennesker som kan betegnes

som avhoppere fra Jan Hanvolds miljø og Visjon Norge banker på døren til menighetslokalet til Thomas og gjerne ønsker en ny start hos dem, virker det å være lite aktuelt for Thomas å slippe dem inn. For Thomas fremstår disse menneskene å være «skadet i ånden», forstått her som i at noe helt essensielt i dem har tatt skade. De forstår ikke lenger hva som er rett og galt, i dette tilfellet hva som sømmer seg og ikke innenfor et kristent menighetsliv, forteller ham. Dette forklares med at disse menneskene som oftest ikke finner noen plass i menigheten, ei heller en tilhørighet blant menighetens medlemmer, samt syntes å være «lite sosialt tilstede». At de bringer med seg tanker som rår innen trosbevegelsen, er det ene problematiske aspektet ved dette, forklarer Thomas. Det andre er at personene ofte kan synes å ha tatt skade på det personlige plan, de er hva pastor Thomas omtaler som «skadet i ånden». Pastor Thomas beskriver disse menneskene som ødelagte. Videre forklarer han at de ikke fungerer sammen med andre mennesker og helt klart ikke innenfor en sunn kristen menighet. Her skal den sunne menigheten forstås som pastor Thomas sin egen menighet.

Som sagt hadde de ulike pastorene til dels lik, men også ulik forståelse av begrepet «et skadet åndsliv». Pastor Erling har som nevnt tidligere en fortid i trosbevegelsen og kan fortelle om tilfeller der han så mennesker bevege seg i en retning han ikke likte. Han kan fortelle om personer han har måttet fraråde å skrive hele sin formue over til leder i en menighet og mennesker han har måttet «lede tilbake», fra det han anså som et «usunt åndsliv». Han presiserte at personene han snakket med aldri gikk så langt som han fryktet, at han klarte redde dem og får dermed samtidig frem at hans arbeid for å endre veivalget deres reddet livet deres. Pastor Erling forteller om mennesker han har sett være på vei til å bli «skadet i ånden». Pastor Erling representerer på mange måter tiden før den angivelige skaden var i ferd med å skje. Han selv ønsker å fremstå som en pastor som ønsket å redde disse menneskene, da spesielt fra pengefokuset han kritiserer trosbevegelsen for. I dag tilhører han som nevnt en menighet innenfor De Frie Venner, som etter hans egen mening har en nærere tilnærming til trosbevegelsens religionsutøvelse enn mange andre menigheter innenfor samme bevegelse. Likevel snakker pastor Erling om skadene trosbevegelsen påfører mennesker, til tider rett foran øynene hans.

Pastor Sindre lever selv innenfor trosbevegelsen og er etter egen mening en respektert leder og beskriver seg selv som en visjonær for menigheten sin. Når Sindre snakker om et skadet åndsliv, vinkler han dette mot pinsebevegelsen og i mindre grad mot trosbevegelsen. At det forekommer maktmisbruk i enkelte menigheter innenfor trosbevegelsen, som derav har en

skadelig effekt på for eksempel menighetens medlemmer, nekter han ikke for. På Sindre virker det i så måte at hans egen menighet er sunn, uten noen faktorer som eventuelt skulle være skadelig for menighetens medlemmer. At egen menighet er sunn mener Sindre, lik alle de andre pastorene, om som sine menigheter.

7.3 Jan Hanvold, en manipulerende predikant?

Pastor Anders har lite godt å si om Jan Hanvold og kritiserer det han oppfatter som en dyrkelse av egen person og manipulering av mennesker for økonomisk profitt. Disse tankene deler han med pastor Markus, som også hevder at Hanvold bevisst arbeider for å trekke mennesker mot seg med motivasjon i pengefortjenesten fremfor det kristne arbeidet. Lik pastor Thomas og pastor Erling, snakker også Anders og Markus om problematikken når lederens kontroll over enkeltmenneskene i menigheten blir for stor. Det vil si når lederen med viten og vilje ønsker ha en totalitær kontroll over menigheten. At en leder ønsker egenrådighet hva gjelder menighetens åndelige ståsted er grunnleggende problematisk, uttrykker de. Vanskeligere er det å si noe om hvorvidt åndslivet til menighetens medlemmer blir ivaretatt om lederen også forsøker å ha kontroll over medlemmenes privatliv, forklarer pastor Erling. Pastor Thomas forteller at problemet ofte starter med at lederen fremstiller menigheten som i opposisjon til samfunnet rundt, en aggressiv holdning til storsamfunnet og en nærmest fiendtlig holdning til de som for eksempel har en annen oppfattelse av hvordan en menighet skal styres. Pål Repstad beskriver denne type menighet som en menighet «... vant til å forholde seg i forsvarsposisjon til et mistroisk storsamfunn.»¹⁵⁷

Torbjörn Swartling skrev på 90-tallet boken *Trosrörelsen – en personlig erfaring*¹⁵⁸, der han forteller om sitt liv i en menighet hvor han opplevde at lederen opparbeidet seg altfor stor makt. Swartling snakker om «åndelig utbrenthet», der interessen for det kristne felleskap, samt behovet for bønn og bibellesning slokner.¹⁵⁹ Swartling skiller mellom to aspekter ved det han omtaler som «tankekontroll» og viser til det han beskriver som «det ytre» og «det indre», når han forklarer på hvilke arenaer den maktsøkende leder opererer. Det ytre, beskrives som miljøet den troende oppholder seg i. Hva han eller hun ser, hører, leser, skriver, opplever og uttrykker, forklarer Swartling. Om lederen lykkes med enten å påvirke eller direkte styre hvordan den troende skal forholde seg til disse ytre faktorene, er dette problematisk, forklarer

---

¹⁵⁷ Repstad, *Religiøse ledere*, side 120.

¹⁵⁸ Swartling, *Tankekontroll*.

¹⁵⁹ Swartling, *Tankekontroll*, side 7.

Swartling. Kombinert med at den potensielle maktsyke lederen også klarer få innvirkning på det Swartling omtaler som det indre, er faren for at personen etter hvert utvikler psykiske problemer og opplever det han beskriver som åndelig utbrenthet tilstede.¹⁶⁰

Swartling forteller om hvordan han opplevde at lederen etter hvert også påvirket det han kaller det indre, forstått som den indre refleksjonen i hvert menneske.¹⁶¹ Når personen ikke lenger tenker selv, og når han eller henne ikke lenger etterprøver hva som skjer i menigheten, men lar seg korrigere blindt av lederens målsetning, er da det begynner bli farlig for enkeltindividet. Dette er budskapet Swartling ønsker å få frem i sin bok, som en advarsel til andre og en bekymrende melding til de som oppholder seg innenfor en menighet bygd opp rundt en totalitær leder. Å være åndelig utbrent kan virke å være mye likt det pastor Markus, pastor Erling, pastor Anders og pastor Thomas omtaler som et skadet åndsliv. Spesielt pastor Thomas snakket om hvordan han har opplevd at mennesker utsatt for denne type ledere ikke bare virker å være skadet i ånden, men at de også bærer med seg psykiske problemer.

Jan Hanvold beskrives av pastor Markus som en «grisk predikant» som helst ønsker nå inn i allerede etablerte menigheter der han påvirker og etter pastor Erlings mening «villede» mennesker. Ved flere anledninger blir begrepet «hjernevask» brukt av pastor Erling og pastor Thomas spesielt. Repstad skriver at hjernevask som begrep blir sett med skepsis av sosiologer, men sier samtidig at hjernevask ofte dukker opp som en forklarende term når problematiske aspekter rundt maktmisbruk i trosbevegelsen skal forklares.¹⁶² Et maktmisbruk beskriver Swartling i aller høyestegrad i boken sin og viser til hvordan ledere strategisk opparbeider seg makt blant tilhengere. Swartling bruker ikke ordet «hjernevask», men i stede «tankekontroll» og «mystikkmanipulasjon» for å beskrive sine opplevelser med ledere innenfor trosbevegelsen.¹⁶³

I bevegelsens [trosbevegelsen] møter frammanes en følelse av oppstemthet. Det gjøres bevisst og systematisk av forkynnere og musikere, mens den vanlige møtedeltakeren ofte tror at følelser og opplevelser kommer spontant fra Den Hellige Ånd. De lange passasjene av intens lovsang skaper en følelse av velbehag som forveksles med Den Hellige Ånds nærvær. Den

---

¹⁶⁰ Swartling, *Tankekontroll*, side 131.

¹⁶¹ Swartling, *Tankekontroll*, side 131.

¹⁶² Repstad, *Religiøse ledere*, side 126.

¹⁶³ Swartling, *Tankekontroll*, side 132.

gode følelsen gjør at alt kjennes bra, mens personligheten systematisk sages i stykker.¹⁶⁴

Thorbjörn Swartling tar opp et viktig poeng her, nemlig oppstemtheten den fremmøtte sitter inne med under møtene. Som den videre analysen vil vise, er oppstemtheten Swartling skriver om ofte et resultat av en forventning den fremmøtte har. En forventning til å oppleve Guds nærvær og Den Hellige Ånd under møter og i menighetslivet generelt (se kapittel 8). Swartling forklarer at både denne oppstemtheten og forventningen til en åndelig opplevelse fører til abstinenser hos den troende, når det går for lang til mellom hver opplevelse. Han trekker frem at abstinensene ofte er grunnen til at mennesker som har trukket seg ut av menighetene ofte kommer tilbake igjen, selv om de vet det ikke er bra for dem.¹⁶⁵ Som det blir belyst videre, er ikke overgangen fra det å være en del av denne type menighetsliv til det å trekke seg ut av menigheten så enkel. Som den videre analysen vil vise, er heller ikke alltid pastorene innenfor det vekkelseskristne landskapet så interessert i å hjelpe disse menneskene, da disse menneskene beskrives å ha et «skadet åndsliv».

7.4 En studie av avhoppere fra trosbevegelsen

Psykologene Kristin Fosheim og Helga Aarnes har gjort et arbeid med å kartlegge 20 avhoppere fra trosbevegelsen i Norge og Sverige, i sitt prosjekt «Stener for brød».¹⁶⁶ Motivasjonen for deres prosjekt var å se de psykologiske prosesser avhopperne har gjennomlevd, fra de kom inn i trosbevegelsen til de brøt ut av den, samt tiden etter bruddet. Det er spesielt årsaken til bruddet og tiden etter bruddet som er interessant for denne oppgaven, da dette kan sees i lys av erfaringene pastor Thomas og pastor Erling har gjort seg, men også hva pastor Markus, pastor Sindre og pastor Anders forteller.

Avhopperne som har uttalt seg om et liv i en totalitær menighet i Fosheim og Aarnes prosjekt, virker å legge mye av skylden på lederen i sin tidligere menighet. Selv virker de å frasi seg mye av ansvaret ettersom lederen etter deres mening, har styrt det Swartling omtaler som «den indre- og ytre kommunikasjonen».¹⁶⁷ Repstad kritiserer til dels denne formen for ansvarsfraskrivelse og skriver at avhoppere fra denne type menigheter ofte fristes til å klandre

---

¹⁶⁴ Swartling, *Tankekontroll*, side 132.

¹⁶⁵ Swartling, *Tankekontroll*, side 133.

¹⁶⁶ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*.

¹⁶⁷ Swartling, *Tankekontroll*, side 131.

lederen og beskriver en tid i livet der de var fratatt all kontroll over egne tanker og handlinger.¹⁶⁸

Hensikten med prosjektet *Stener for brød*, skriver Fosheim og Aarnes var å sette fokus på de skader avhopperne fra totalitære trossamfunn sitter igjen med.¹⁶⁹ En av deres informanter omtaler tiden under en kontrollerende pastor som en «åndelig voldtekt»¹⁷⁰ Avhopperne som var med i dette prosjektet viser tydelig bitterhet, sinne og en redsel for at det samme skal skje igjen. Likevel er det enkelte som sier de til tider savner tiden under en totalitær leder, da det var lettere å leve med en svart-hvitt-tenkning. I tiden etter bruddet er det vanskeligere å leve uten å få servert svarene på alt.¹⁷¹

7.5 En vanskelig vei tilbake til menighetslivet

Pastor Thomas er den som har erfart flest møter med mennesker som har brutt med trosbevegelsen. De aller fleste som har kommet til Thomas sin menighet de siste årene, som avhopperne fra trosbevegelsen, har vært tilhengere av Jan Hanvold. Thomas forklarer at disse menneskene har isolert seg fra menighetslivet de en gang var del av og siden vært «hjemmesittende» foran tv. Foran tv har de fulgt og støttet Jan Hanvold, i troen og økonomisk. Pastor Thomas kunne fortelle om et tilfelle der en mor til en i hans egen menighet var på vei til å ta opp et lån i banken for å gi Jan Hanvold og Visjon Norge, men at de «klarte stoppe henne i tide». Denne moren beskrev pastor Thomas som en «dyrker av Jan Hanvold og Visjon Norge». Det virker som alle pastorene har en forståelse av at målgruppen til Jan Hanvold er eldre pensjonister: «de som har tid til å sitte hjemme foran tv», som Anders beskriver dem. Når enkelte av de som over lengre tid kun har vært eksponert for Jan Hanvold og hans troslære senere forsøker komme inn i en, som pastor Erling kaller det «ordentlig menighet», blir det problemer, forklarer pastor Thomas.

Avhopperne som Fosheim og Aarnes jobbet med, var mennesker som hadde vært deltagende i hva pastor Erling omtalte som «ordentlig menigheter», det vil si menigheter som har et møtelokale og med-medlemmer man omgås med i det sosiale liv. Å bryte ut av denne formen for religiøst liv vil naturlig nok by på større tap og livsendrende utfordringer enn de som kun har fulgt Jan Hanvold på tv og velger bryte med ham og Visjon Norge. Imidlertid er det en

---

¹⁶⁸ Repstad, *Religiøse ledere*, side 126.

¹⁶⁹ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, Forordet.

¹⁷⁰ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 91.

¹⁷¹ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 87.

likhet i hvordan pastor Thomas og pastor Erling beskriver avhopperne av Jan Hanvold, med hvordan avhopperne fra ulike menigheter innenfor trosbevegelsen beskrives av Fosheim og Aarnes.

Vanskeligheten med å komme inn i en ny menighet og å få et nytt liv som kristen, i felleskap med andre kristne, synes å være stor for de som har fulgt Jan Hanvold på Visjon Norge og avhopperne fra menigheter innenfor trosbevegelsen. Både pastor Thomas, pastor Erling, Fosheim og Aarnes forteller om forventingene disse avhopperne har til den eventuelt nye menigheten de skal forsøke eller har forsøkt å bli en del av. De har gjort et livsendrende valg og en av Fosheim og Aarnes informanter beskriver det slik: «Jeg sa farvel til livet, jobben og fremtiden.»¹⁷² At de har valgt å gå bort fra trosbevegelsen og en totalitær leder, betyr nødvendigvis ikke at de tar avstand til den religiøse praksisen de har bedrevet eller vært vitne til gjennom tv-skjermen. Thorbjörn Swartling forteller om den troendes forventinger til åndelige opplevelser, under for eksempel møter i menigheten. Som det vil bli tydeligere videre i analysen, møter pastor Erling og pastor Thomas mennesker som kommer med en forventning og et ønske om bestemte åndelige opplevelser. Personene ønsker opplevelser lik de de har vært vitne til at andre mennesker har hatt under sendinger på Visjon Norge. Personene har muligens tatt avstand til Hanvold, men virker å ta med seg den praksis de har vært vitne til på Visjon Norge videre inn i menigheten de ønsker innpass i. Sigurd Arnold Enger skriver i sin masteroppgave *Når avhoppere beretter*¹⁷³, om hva han omtaler som en dobbelt identitet for personer som forlater trosbevegelsen og ønsker et nytt liv i en annen type menighet. En dobbelt identitet kan også forklares ved at personen «flyter» mellom trosbevegelsen og sin nye menighet innen for eksempel De Frie Venner. Enger skriver at ordvalg, adferd og forventinger denne personen uttrykker for i sin nye menighet, er farget av et tidligere liv innenfor trosbevegelsen.¹⁷⁴ Førstelektor i nyreligiøsitet og sekterisme, Arne Sveinall beskriver det på denne måten: «Ved å ha tilhørt et miljø der du ber bestemte bønner, synger sanger og benytter deg av deres språk over lang tid, er det vanskelig å bytte språk og virkelighetsoppfatning umiddelbart, selv når du fysisk forlater den religiøse gruppen.»¹⁷⁵

Pastor Anders og pastor Markus fortalte begge om at mennesker som var tilhengere av Jan Hanvold synes å ha en forventning om en automatikk i helbredelsen. Tilhengere av Hanvold

---

¹⁷² Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 87.

¹⁷³ Enger, *Når avhoppere beretter*.

¹⁷⁴ Enger, *Når avhoppere beretter*, side 45.

¹⁷⁵ Sveinall, *Religiøse grupper og bruddprosesser*, side 236.

mente at helbredelse var noe som alltid skjedde, bare man ba nok for det og ga nok for det, i dette tilfelle i form av økonomiske bidrag til Jan Hanvold. Dette er holdninger avhopperne fra Jan Hanvold bringer med seg inn i den nye menigheten de ønsker å ta del i, forklarer pastor Thomas. Dette skaper problemer for den godt etablerte menigheten, som ikke ønsker denne formen for kristen praksis inn i menigheten. Enkelte av dem, fortalte Thomas, viser så liten forståelse av å skulle være i den sosiale konteksten et menighetsliv er at de selv ikke forstår at de ikke er velkomne i menigheten. Thomas forklarte at disse menneskene er så indoktrinert i hvordan de skal forstå ulike aspekter ved troen at de «ikke lar seg fikse». Enkelte av disse personene mener Thomas at har et skadet åndsliv, men de aller fleste omtaler han som å ha et «ødelagt åndsliv». De er mennesker som kun ønsker å bli fortalt hva de skal tenke og føle rundt troen, uttrykker pastor Thomas. Dette passer godt med de Fosheim og Aarnes skriver om, som synes det var lettere å leve med, og savnet en svart-hvitt-tenkning der lederen kunne gi alle svar.

Et ønske om en åndelig opplevelse skiller tilhengerne fra Jan Hanvold med de menneskene Fosheim og Aarnes har snakket med. «Tilhengerne av Jan Hanvold har et ønske og en forventning om de store øyeblikkene under møter», sier pastor Erling. Pastor Thomas forklarer at disse menneskene blir servert en forståelse av hvordan møter i en menighet skal foregå, når de til stadighet blir eksponert for det han selv kaller «tv-underholdning» på Visjon Norge. Dette er store og små møter, der gjerne Hanvold selv er hovedtaler for kvelden. Under møtene på Visjon Norge er det stor fokus på «halleluja-faktoren», som Thomas kaller det. Spesielt snakker Thomas om de troendes håp om å bli «slått i troen» av pastoren. Dette kan sees i sammenheng med Benny Hinn, forklarte Thomas; mannen som ofte brukte dressjakken sin til å slå de tilstedemøtte for å «røre dem ved ånden». Førstelektor i religionsvitenskap, Jane Skjoldli skriver i boken *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*¹⁷⁶, om hva pastor Thomas omtaler som å bli «slått i troen». Skjoldli omtaler dette som «falling in the Spirit» eller «being slain in the Spirit», og viser til en overveldende fysisk reaksjon hos den troende. Gjennom ukontrollert latter, gråt og skjelving lik en eksorsisme, opplever den troende hva Skjoldli omtaler som «faling in the Spirit».¹⁷⁷ Dette er hva pastor Thomas beskriver som å bli slått i troen. Samtlige av pastorene mener Hanvold i sitt forsøk på å lage god tv-underholdning, ødelegger den troendes forhold til hvilke forventninger en skal ha til livet som kristen. Det er på mange måter her skoen trykker hardest, hva gjelder deres

---

¹⁷⁶ Moberg og Skjoldli, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*.

¹⁷⁷ Skjoldli, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden*, side 84.

betegnelse av «et skadet åndsliv». At den troende får en forståelse av at det ligger en automatikk i hvordan Gud arbeider, mener pastorene er Hanvolds skyld. Selv Sindre, som selv mener man som kristen kan «skape i troen» er skeptisk til hvordan Hanvold oppmuntrer sine tilhengere.

Avhopperne Fosheim og Aarnes har snakket med, stiller seg ulikt når det gjelder hvilke forventninger de har til en ny menighet. Hovedandelen av avhopperne fant ikke en plass i en ny menighet etter bruddet med trosbevegelsen og en kvinne forteller at hun «satt på gjerdet» et år etter bruddet og ikke visste hvordan hun skulle forholde seg til sin kristentro.¹⁷⁸ En annen kvinne sier hun fatter mistanke overfor menigheten, om det blir for mye hallelujarop og «føleri» i forkynnelsen.¹⁷⁹ Andre igjen sier de har fått et nytt og bedre liv med Gud. I de gamle menighetene ble de lært opp til å føle seg som småguder. En person forteller om gleden over å få lov til *kun* å være menneske, i etterkant av bruddet med trosbevegelsen. Nå er det Gud som skal få være guden og ikke den troende selv. De som har funnet en ny og bedre kristentro og en ny menighet er i fåtall av de Fosheim og Aarnes har snakket med, de aller fleste faller utenfor og finner ingen plass i nye menigheter.

7.6 Lite hjelp å få, som tilhenger av Jan Hanvold

Som jeg har påpekt, er pastorene lite interessert i å ha personer i sin menighet som følger Jan Hanvold og hans religiøse praksis. Som nevnt tidligere klinger ikke navnet Jan Hanvold så godt i det jeg omtaler som «den kristne businessen», og han som person og leder gjør seg dårlig i pastorenes promotering av egen menighet. Pastor Thomas snakker om en religiøs praksis som «overgår alle proporsjoner», når personer som Hanvold får lov å påvirke. Thomas snakker som nevnt tidligere av erfaring, da hans egen menighet ble splittet i to, nettopp på grunn av den grenen av vekkelseskristendom Jan Hanvold praktiserer. Denne påvirkningen frykter også pastor Markus, noe som gjør at døren til deres menighet sjelden åpnes for personer som kommer fra et liv der Jan Hanvold har vært deres religiøse veileder. I enkelte tilfeller virket det som samtlige av pastorene, muligens pastor Sindre og pastor Thomas mest, visste best hvordan medlemmene av sine egne menigheter skulle tenke og mene om Jan Hanvold. Det var ingen slingringsmann i aksepten av Hanvold, verken hos pastor Markus, pastor Thomas, pastor Anders eller pastor Erling. De hadde alle et svart-hvitt-svar på hvordan

---

¹⁷⁸ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 90.

¹⁷⁹ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 90.

medlemmene i sine menigheter skal forholde seg til Jan Hanvold eller lettere sagt hvordan de *ikke* skal forholde seg til ham.

Ideen om å være «skadet i ånden» eller «ødelagt i ånden» forklarer hvorfor pastor Thomas og pastor Markus ikke ønsker avhoppere av Jan Hanvold i sine menigheter. Å ha, etter Thomas sin mening, «et forvridt bilde» av den kristne tro er ett problem. Et annet er den psykiske tilstanden disse personene ofte kommer i, mennesker som har hatt Hanvold som åndelig veileder. Et oppjaget sinn som forventer en Guds nærhet hele tiden og virker til tider avhengig av den rusen et møte med Den Hellige Ånd gir, forklarer pastor Thomas. For det er ikke bare en vranglære av den religiøse praksis disse menneskene tar med seg inn i den nye menigheten, men også et forstyrret sinn, mener Thomas og Erling. De snakker om personer med psykiske skader, som resultat av Hanvold og hans lære. Et forventningspress om stadig å oppleve Guds nærvær under møter i menigheten og et behov for å se resultater av egen tro er et stort problem, uttrykker både pastor Thomas, pastor Markus, pastor Erling og pastor Anders. Pastor Sindre er veldig tvetydig når det kommer til akkurat det her, da han selv mener du skal kunne forvente så lenge du gir og tror nok.

Pastor Markus forklarer at han gjerne vil hjelpe sine egne medlemmer om de skulle begynne følge Hanvold. Han legger vekt på at han ønsker «fange dem opp» i en tidlig fase av en eventuell fasinasjon av Hanvold. Det virker på mange måter som han tenker at om «problemet» personen i hans menighet har pådratt seg ikke blir løst i en tidlig fase, er personene tapt for ham. Pastor Thomas snakker også om tilhengerne av Hanvold der «den åndelige skaden» er så stor at de lite sannsynlig vil «komme til fornuft igjen».

Det er ikke særlig hjelp å få av disse pastorene, om du kommer som enten tilhenger eller avhopper fra Jan Hanvold. Som avhopper bærer du likevel med deg mye av den religiøse praksisen Hanvold står for, uttrykker de. At pastorene er hensynsløse og avfeier alle ønsker om hjelp, fra mennesker som for eksempel kommer med en dårlig opplevelse av Jan Hanvold, er nok ikke tilfelle. Men at pastorene ser disse menneskene som en belastning for menigheten sin, er helt tydelig. Pastorene ser sine egne menigheter som sunne og harmoniske, og det kan derfor tenkes at mennesker som kommer inn med en annerledes oppfatning og forventning om hvordan et menighetsliv skal virke, skaper trøbbel i menigheten.

Enkelte av avhopperne Aarnes og Fosheim snakket med fortalte at deres møter med nye menigheter var vanskelige. En person opplevde at menigheten, deriblant lederne, så ham som

litt rar, mens en annen opplevde at han på grunn av sine psykiske problemer i etterkant av trosbevegelsen opplevdes som hysterisk, når han advarte mot trosbevegelsen.¹⁸⁰

7.7 Et behov for selvhjelpsgrupper

I Kristiansand ligger RISK sitt kontor, hvor mennesker som har opplevd eller tatt skade av totalitære ledere kan søke hjelp. Dette er ikke bare et tilbud til mennesker som har levd innenfor en menighet der lederen har misbrukt sin makt, men også til mennesker som har mistet sine tidligere liv, på grunn av en leder som har servert dem svarene de trodde de trengte. RISK-kontoret opplever at det kommer henvendelser fra hele landet, noe som har gjort at de har åpnet mindre støttegrupper rundt om i Norge.¹⁸¹

Fosheim og Aarnes skriver om denne selvhjelpsgruppen i sin oppgave. I Sverige er dette et godt etablert hjelpetiltak, mens det i Norge var nytt på 90-tallet. Den gang var det 400 henvendelser til kontoret, fra mennesker som trengte hjelp.¹⁸² Gruppen er bygd opp på frivillig basis og det er i hovedsak tidligere medlemmer av trosbevegelsen som driver den.

I mine samtaler med pastorene virker det som om den type selvhjelpsgruppe RISK er, i aller høyeste grad er vel så viktig i dag, som den gang gruppen ble opprettet på 90-tallet. Aarnes og Fosheim snakker om vanskeligheten med å hjelpe denne type mennesker som pastorene beskriver som «skadet i ånden». Vanskelig er det nok også for disse menneskene som søker hjelp i en ny menighet, men ikke føler de er velkomne. I dag er det et knippe alternativer i Norge, for mennesker som trenger hjelp etter en tid der ledere som Jan Hanvold har vært den åndelige veilederen.

Britt Dybig skrev i 2014 en masteroppgave som heter *Troen som ble en byrde – Hvilken hjelp trenger mennesker som har vært i usunne religiøse miljøer?*¹⁸³. I dette prosjektet har hun intervjuet 10 mennesker som har forlatt, det Dybig omtaler som, usunne religiøse miljøer. Dybig intervjuet i hovedsak mennesker fra Jehovas vitner, mormonere, Smiths venner og personer fra karismatiske vekkelsesmiljøer. Et hovedfokus i masteroppgaven hennes var ved, hvilke tilbud som tilbys mennesker som forlater usunne religiøse miljøer. Hovedfunnet

---

¹⁸⁰ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 87.

¹⁸¹ Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 51.

¹⁸² Fosheim og Aarnes, *Stener for brød*, side 51.

¹⁸³ Dybig, *Troen som ble en byrde*.

hennes var at tilbudet til disse menneskene er for dårlig og personene selv savnet et hjelpetilbud i regi av det offentlige. I en artikkel, i etterkant av masteroppgaven, foreslår Dybig en opprettelse av et nasjonalt kompetansesenter for mennesker som har opplevd usunne religiøse miljøer.¹⁸⁴ Dybig viser til tre hjelpetilbud, der mennesker som har forlatt det de selv opplevde som et usunt religiøst miljø, kan søke hjelp. Vita-avdelingen på Modum bad, er ett av tilbudene. Her har de utviklet det de selv kaller «Vita-modellen» og Dybig beskriver modellen slik: «Modellen er et behandlingstilbud til pasienter med kronisk eller tilbakevendende depresjon som har blitt lite hjulpet av tradisjonell behandling, og som selv mener at deres lidelse er relatert til eksistensielle og religiøse spørsmål.»¹⁸⁵ Et annet tilbud kaltes «Guds brente barn» og var i regi av Bymisjonscenteret i Tøyenkirken og Kirkens SOS. Her var målet å gi økt fokus og innsikt i hva som skjer når barn og voksne utsettes for usunne og farlige menighetsfellesskap og/eller forkynnelse. En av personene som var med for å gi en bedre innsikt, var Anders Torp, sønn av den omdiskuterte predikanten Jan Aage Torp. Dette tilbudet er ikke lenger tilgjengelig, men var i sin tid en stor satsning for Bymisjonscenteret i Tøyenkirken.¹⁸⁶ Et tredje hjelpetilbud Dybig viser til i sin master er *Hjelpekilden*, en frivillig organisasjon som arbeider for å informere om usunne religiøse trossamfunn. Organisasjonen arbeider med å bistå mennesker som er i bruddfasen med sine trossamfunn og forsøker å hjelpe disse menneskene tilbake til storsamfunnet.¹⁸⁷

Pastorene snakket om en type mennesker som virkelig trenger hjelp, men at pastorene selv muligens ikke har ressursene til å hjelpe dem. Samtidig virket det som at pastorene så disse menneskene som en trussel mot menighetens harmoni og derfor ikke våget ta de villedete personene inn i menigheten. Frykten for at Hanvold skal påvirke menigheten synes å være så stor, at det går på bekostning av de som har valgt å gå bort på tv-predikanten og ønsker et nytt liv i en «ordentlig menighet».

---

¹⁸⁴ Klausen, *Religiøse avhoppere savner offentlig hjelpetilbud*.

¹⁸⁵ Dybig, *Troen som ble en byrde*, side 23.

¹⁸⁶ Gran, *Prest tar skarpt avstand fra fanatiske kristne miljøer*.

¹⁸⁷ Dybig, *Troen som ble en byrde*, side 23.

8 Holdninger til trosbevegelsen

8.1 Trosbevegelsen og dens herlighetsteologi

At trosbevegelsen har skapt blest ved seg, er det liten tvil om. Meningene om bevegelsen er mange og kommer ofte fra ulike hold. Hva den eventuelle kritikken eller rosen av bevegelsen går ut på, er variabelt. I enkelte tilfeller sees bevegelsen som et samfunnsmessig problem og det er praksisen i bevegelsen som skaper debatt. Ofte er debatten sentrert ved bevegelsens moral og etikk. I andre tilfeller blir (som vist ved splittelsen av pastor Thomas sin menighet) trosbevegelsen et internt problem blant ulike grupper og retninger i det vekkelseskristne miljøet. Selv flere tiår etter bevegelsen for alvor slo rot i store deler av verden, synes den å skape debatt.

Blant pastorene jeg har intervjuet har holdningene til trosbevegelsen vært variable. Hva de har kritisert ved bevegelsen og hva de har rost den for, er ulikt pastorene i mellom. Enkelte temaer har vært gjennomgående like, mens andre temaer har vist ulikheten mellom de fem menighetene pastorene representerer. At pastorene representerer ulike grener av det vekkelseskristne miljøet, er et viktig poeng. Dette gjør at utgangspunktet for å uttale seg om trosbevegelsen er ulikt dem imellom. Pastor Markus fra Frikirken gjorde det klart helt fra etableringsfasen av vår kontakt, at han ikke var særlig kjent med trosbevegelsen. Derimot var det enkelte aspekter ved bevegelsen han i løpet av sin tid som pastor hadde merket seg. Pastor Erling fra De Frie Venner har som nevnt flere ganger en fortid i trosbevegelsen og var interessert i å fortelle om hvorfor han i dag ikke kan stå inne for hva bevegelsen med tiden er blitt. Pastor Thomas fra De Frie Venner forteller som nevnt flere ganger, om en i aller høyeste grad levende konflikt mellom sin menighet, Jan Hanvold og trosbevegelsen. Pastor Anders fra pinsebevegelsen mener trosbevegelsen ikke lenger eksisterer og viser til at hans menighet er mye lik hva trosbevegelsen *var*. Pastor Sindre derimot, som selv er pastor innenfor trosbevegelsen har kun positive ting å si om bevegelsen.

Pastorene gjorde det selv klart hva som engasjerte dem med bevegelsen. I all hovedsak handlet deres holdninger til trosbevegelsen seg om maktmisbruk, penger, forbønn og bønnesvar, samt tanken om en «himmelsk belønning».

Pastorene hadde som sagt ulik oppfatning av hva som var viktig å ta opp ved trosbevegelsen. Ulike temaer engasjerte dem, noe den videre analysen vil vise. Derfor vil ikke alle pastorene være representert ved alle temaene/underkapitlene, av den enkle grunn at ikke alle var opptatt av de samme ideene ved trosbevegelsen og dens herlighetsteologi.

8.2 Et maktmisbruk i trosbevegelsen

Pastor Erling er ambivalent i sine holdninger til trosbevegelsen. Han omtaler bevegelsen som et «friskt pust» i det norske vekkesmiljøet på 70-, 80- og delvis 90-tallet. Opplevelser der mennesker «fant Gud», «opplevde Jesus» og ble «rørt av ånden», har han mange av. Likevel stiller han spørsmål med hva trosbevegelsen gjør med den troende i dag. Trosbevegelsen er blitt «en bevegelse med klare svakheter», mener han, og viser til at han valgte å ta avstand til bevegelsen på 90-tallet.

Som nevnt tidligere var pastor Erling en del av trosbevegelsen da den kom til Norge og han var med å forme og spre den. I sitt daværende virke som omreisende predikant og bibellærer var han tett på bevegelsen. Det var lederskapet innen trosbevegelsen han med tiden reagerte på. Enkelte ledere opparbeidet seg det han kalte «en totalitær ledestil». «Det er ved lederstrukturen trosbevegelsen er svakest», mener pastor Erling.

Pastor Erling forklarer hvordan enkelte ledere så sitt snitt til å skape det han beskriver som en «lukrativ karriere». Dette handler først og fremst om at enkelte ledere ønsket ubegrenset makt i menigheten sin. Samtidig som behovet for mer makt økte hos disse lederne, meldte også behovet for mer penger seg. «Makt og penger, hånd i hånd», sier Erling og uttrykker at det er nettopp disse to faktorene som gjorde at han på 90-tallet valgte å trekke seg ut av trosbevegelsen. I motsetning til de som omtales som «avhoppere» i kapittel 7, hadde Erling en lederstilling han valgte å trekke seg fra da han forlot trosbevegelsen. Pastor Erling forklarer at han selv ikke opplevde at hans eget åndsliv tok skade av tiden innenfor trosbevegelsen. Det var holdningene som etter Erlings mening, utviklet seg i gal retning blant mange av lederne i trosbevegelsen han valgte å ta avstand til.

Pastor Erling forteller at han på 90-tallet kom i klammeri med en leder på Oslo kristne senter, da Erling etter egen mening «utfordret ledestilen». I en lengre periode hadde Erling, slik han selv beskrev det: «jobbet mot ledere, i stillhet». Det han kaller «et flatt styringsprinsipp» (se kapittel 5) passet utover 90-tallet ikke lenger inn i trosbevegelsen. Strukturen i lederskapet

fikk på 90-tallet og videre frem til i dag form av en «pyramidestruktur», mener Erling. Når lederen av en menighet sees som ukrenkelig, synes Erling det er rart «varsellampene ikke lyser», blant flere ledere og medlemmer innenfor trosbevegelsen. Spesielt reagerer Erling på Åge Åleskjær i Oslo Kristne Senter, som etter Erlings mening er et godt eksempel på det han omtaler som et «maktbegjær blant ledere i trosbevegelsen» (se kapittel 5). Pastor Erling er tydelig bitter for hvordan enkelte ledere har brukt trosbevegelsen som arena til å tilegne seg makt og rikdom.

Sett i lys av at pastor Anders mener trosbevegelsen tilhører fortiden, omtaler han svakhetene ved den som om bevegelsen eksisterer den dag i dag. Pastor Anders er kritisk til det han omtaler som «et spillerom» trosbevegelsen gir mennesker som finner motivasjon i makt og penger. Anders mener trosbevegelsen gir denne type mennesker muligheten til å nå dette begjæret. Pastor Anders takker Gud for den suksessen han har i livet og er tydelig opptatt av at han som leder er gitt en gave fra Gud. At Gud skjenket han en suksessrik karriere og samtidig gjorde han ressurssterk, syntes han selv han ikke takker nok for. En dyrkelse av enkeltpersoner er han imot, men å titulere seg som årsak til menighetens suksess var han svært komfortabel med. Pastor Anders forklarer at han var vitne til at en mindre suksessfull menighet reiste seg og fyltes av ny vekkelse da han tok over ledelsen. I lag med konen sin, uttrykker han at de to bærer menigheten. At pastor Anders suksess er skjenket han av Gud, er det ingen tvil om fra hans side. Gud berømmes for hans suksess i livet, selv om Anders selv anser seg som svært oppegående også på egenhånd (uten Gud). Likheten mellom pastor Anders, pastor Sindre og Jan Hanvold, er slående. Et fokus på å være der oppe, blant de største og et jag etter få frem egen karakter er et tydelig behov for dem alle tre.

Pastor Erling, pastor Thomas og pastor Markus synes alle å lene seg på det at de er underlagt et eldsteråd. De legitimerer sin makt med at de ikke kan handle uten et samlet eldsteråds samtykke. Etter Erlings mening er det ikke grobunn for maktmisbruk i en slik menighet.

Pastor Sindre er derimot svært åpen om at han styrer menigheten alene. Som nevnt tidligere er Sindre forbauset over at flere ikke leder menigheten sin på samme måten som han og etterlyser en endring i de vekkelseskristne miljøene. Han ønsker at praksisen rundt eldsteråd opphører, slik at den ledende pastorens visjon for egen menighet kan gro fritt. Igjen blir det et poeng, at pastor Sindre ser det som en svakhet å være underlagt et styre eller eldsteråd i sin menighet, helst vil han handle og styre sin menighet uforstyrret. Pastor Sindre forteller at han

til tider har sett at ledere benytter seg av fordelene man har i lederembetet, men dette skjer som oftest innenfor pinsebevegelsen hevder han.

8.3 «Pengegnålet»

Pastor Markus utrykte at han er klar til å ta kampen mot trosbevegelsen når anledningen byr seg. Dette vil han gjøre så fort han ser elementer av bevegelsen komme innenfor menighetslokalets fire vegger i Frikirken (se kapittel 5). For Markus, er trosbevegelsen «et problem som må tas ved roten», slik han beskriver det. Han snakket alltid om *når* problemet eventuelt skulle bli synlig, som at hans egen menighet for øyeblikket ikke har noe forhold til trosbevegelsen i det hele tatt. Det er stadig et behov for Markus å markere avstand til hva han forstår som lite attraktivt for egen menighet. Hovedproblemet med trosbevegelsen mener pastor Markus er hva han omtaler som: «pengegnålet». «Alt ved troen skal knyttes opp mot penger», sier han. Det som virker å oppta ham mest er hva han kaller «betalt forbønn». Å gå i forbønn for noen er uproblematisk for han, men at personen som ber for deg tar betalt for det er uakseptabelt. At motivasjonen for et kristent virke er å tjene penger, synes å være stikk i strid med hvordan Markus opplever jobben sin. Det kan heller ikke stikkes under en stol at også pastor Markus tjener penger i sin jobb som pastor. I midlertid argumenterer han for at «jeg til forskjell fra Jan Hanvold, ikke finner motivasjonen i pengene». Her blir Jan Hanvold et eksempel for å utrykke hva trosbevegelsen skal forstås som.

Forbønn er et viktig aspekt i Pastor Markus virke i Frikirken og også for ham personlig som en kristen. «At man kan be for andre er en fin ting», uttrykker han. Han tviler heller ikke på at Gud helbreder og gir svar på bønnene, men gjør det klart at det ikke finnes noen automatikk i dette. Når Markus hører om pastorer og forkynnere som setter en pengeverdi på ulike former for forbønn, blir han tydelig forarget. Han føler predikantene krenker troen hans og viser til at det ikke går an å plassere forbønn i ulike priskategorier. Forbønn for syke og bønn generelt virker å ligge Markus hjerte svært nært, og at enkelte mennesker selger denne praksisen som et produkt, er til stor ergrelse for Markus.

Pastor Markus er likevel ikke redd for å be om penger fra sine medlemmer i Frikirken. Det er en naturlig del av det å være med i en menighet at man bidrar økonomisk, mener han. Helst skulle han sett at alle medlemmene betalte 10 % av netto inntekt, da dette representerer tiende for en kristen. Givergaver til menigheten utenom tiende er han heller ikke imot. Slike gaver

beskrives som en gave til Guds rike. Kanskje er ikke praksisen i Markus sin menighet, hva gjelder synet på hellige gaver, så ulik trosbevegelsen. Jan Hanvold snakker også om hellige gaver og en investering i Guds rike, likefult som pastor Markus også ser en gave til egen menighet som en gave til Gud.

Det er ikke kun Markus blant pastorene som fokuserer på det han omtaler «som et pengemas uten like» innenfor trosbevegelsen. Pastor Erling har som nevnt tidligere i kapittelet et problematisk forhold til kombinasjonen av makt- og pengebegjær. Pastor Erling er som kjent hard i sin kritikk av lederstrukturen innenfor trosbevegelsen og mener penger er en følgesvenn i begjæret etter mer makt, blant enkelte ledere. Erling bruker Hanvold som eksempel og forklarer at Hanvold, etter Erlings mening, har oppnådd den makten han ønsket, og nå kun er opptatt av den økonomiske fortjenesten ved sitt kristne virke. Pastor Erling bruker Hanvold som eksempel på hvordan han mener også andre ledere innenfor trosbevegelsen arbeider. Erling beskriver en sult og tørst etter mer makt og antyder at denne type ledere aldri blir mett på hverken makt eller penger.

Pastor Sindre har som nevnt et avslappet forhold til det å snakke om penger i sitt virke som pastor i trosbevegelsen (se kapittel 7). Lik Sindre har også pastor Anders i pinsebevegelsen en tendens til å snakke om menigheten som «en bedrift» og begge skryter av virksomhetens størrelse og fordelene med at en stor menighet gir større profitt. I motsetning til Sindre, er ikke Anders enig i at et større offer vil gi bedre bønnesvar. Når det kommer til de hellige gavers- eller offerets innvirkning på bønnesvaret, virker det som samtlige av pastorene utenom Thomas er uklare i svarene sine. Kun Thomas satte to streker under svaret, da han sa at «Gud *aldri* arbeider etter hvorvidt du gir eller ikke».

Først og fremst er det viktig å poengtere at ingen av pastorene ser en automatikk i hvordan Gud arbeider. Det er ikke gitt blant noen av pastorene at Gud gir svar fordi du gir en stor pengegave til menigheten. Du er heller ikke en bedre kristen fordi du kan gi mer penger til menigheten enn andre rundt deg. Derimot ser ikke Sindre, Anders, Erling eller Markus det som noe negativt for din egen religiøse fortjeneste at du er en ivrig og gavmild giver. De virker alle fire uklare i hvorvidt det å være en giverglad kristen er en fordel når det gjelder bønnesvar. Pastor Sindre er derimot klar på at man som kristen har mulighet til å stille krav til materielle ønsker overfor Gud og at man som kristen (god nok kristen vel å merke) kan vente seg svar på det man ber Gud om. Som det kommer tydeligere frem under, ser de fire fordelene med å være raus i gaver overfor Gud, i forventning om en «himmelsk belønning». Pastor

Thomas ser som sagt ingen sammenheng mellom Guds arbeid og den troendes gavmildhet overfor for eksempel menigheten sin eller Visjon Norge. Han forstår det som kan betegnes som et økonomiske og materielle bytteforhold mellom den troende og Gud, som konstruert av enkelte ledere som et maktmiddel i ønske om kontroll over medlemmer, samt ønske om egen fortjeneste i drift av menighet.

8.4 Et fokus på Guds gavmildhet

At pastor Erling har en «gavmild far i himmelen» har han aldri tvilt på. I midlertid ser han ikke Gud som en brusautomat han kan betale, mot at han kan ta ut hva han måtte ønske. Imidlertid forteller han om hvorledes Gud har lagt det til rette for både ham og familien oppgjennom årene og dekket deres behov, økonomisk som praktisk.

Pastor Sindre i trosbevegelsen deler også av sine erfaringer med det han omtaler som «Guds gavmildhet». Sindre forklarer at han er «sønn av Gud» og kan av den grunn ikke forstå hvorfor det skulle være rart at Gud skjemmer han bort. At en far skjemmer bort sitt barn, er helt naturlig, forklarer Sindre. At Sindre kan be Gud om konkrete ønsker, gjerne materielle goder er helt naturlig for han. Om ønskene blir oppfylt sporenstreks er ikke gitt, men du skaper i troen, forklarer han. For Sindre handler det om at man må tro riktig og nok for at ens bønner skal bli svart. Det virker ikke å være mye som skiller Pastor Sindre fra Jan Hanvold i deres syn på skapende tro.

Pastor Anders fra pinsebevegelsen uttrykker som nevnt tidligere at trosbevegelsen ikke lenger eksisterer (se kapittel 5). Han forklarer at trosbevegelsen *var* mye lik hva hans eget virke er i dag. Han påpeker samtidig at dyrkelse av enkeltpersoner ikke foregår hos ham, noe han mener i stor grad foregikk innenfor trosbevegelsen. At Gud er gavmild nevner pastor Anders ofte og minnes en tid han beskriver som: «en vekkelsestid med teltmøter der, helbredelsen blomstret». Pastor Anders uttrykker at han ikke er opptatt av pengeaspektet ved troen, men at menighetens medlemmer skal gi offer i form av pengegaver er en helt naturlig del av livet i en menighet, uttrykker han. Å kjøpe bøttesvar, er noe han selv mener han ikke forholder seg til. Derimot uttrykker Pastor Anders at det ikke er negativt for ditt åndelige liv om man er raus med gaver til det kristne virke man er engasjert i.

8.5 Tanken om en «himmelsk belønning»

Forståelsen av begrepet «himmelsk belønning» uttrykkes ulikt blant pastorene. Pastor Markus snakker som nevnt om naturligheten med å gi hellige gaver til menigheten man er med i. Gaven sees som hellig og gis ikke til menigheten, men til Guds rike. Måten Markus velger å uttrykke seg, er lik Jan Hanvolds i tanke om en investering i Guds rike. Å betale for forbønn fordi man som troende ønsker et bedre eller raskere resultat er som nevnt helt utelukket for pastor Markus. Samtidig virker det som en hellig gave til Guds rike, gjør deg godt, som kristen. Når pastor Markus snakker om gaven til Guds rike, virker han å bygge opp en forventning om at den troende til en viss grad kan vente seg en belønning tilbake. Han er åpen for at en gave til Guds rike imidlertid ikke skader ditt kristne åndsliv. Den avstanden pastor Markus skapte for sin menighet i Frikirken til Jan Hanvold og trosbevegelsen, synes å bli mindre i samtalen om hellige gaver og belønning.

Pastor Sindre snakker, som nevnt over, om skapende tro. At dine ønsker kan materialiseres gjennom Gud, er viktig for han å få frem. Det du ønsker kan du skape gjennom tro så sant du tror nok og riktig. Er du heldig og bønnen blir hørt, kan du hente ut din belønning forklarer Sindre. Bønnesvaret mener Sindre er et resultat av å ha trodd nok og godt nok. Å tro nok handler like mye om gjerninger som tro, forklarer han. Gjerningene kan være gode handlinger, pene ord og nestekjærlighet, men beste gjerning virker likevel givergleden å være. Sindre forteller (på samme måte som pastor Erling) at han har en «gavmild pappa i himmelen» og fortsetter med at «pappaen roser den troende, når den troende fortjener det.»

Pastor Erling forstår himmelsk belønning som at Gud legger det til rette for den troende, økonomisk som praktisk. Selv har han som nevnt tidligere, hele sitt liv opplevd at Gud legger det til rette for ham og familien. Hvorvidt dette har å gjøre med at han er en bedre kristen enn andre, virker han ubekvem å svare på. Helst vil han fremstille Gud som rettferdig og barmhjertig, uten aspektet om at enkelte troende nyter godt av at de bidrar mer i sitt kristne virke. Imidlertid virker det som pastor Erling forstår sin medgang i livet som en belønning fra Gud. Han snakker blant annet om hvor trofast Gud har vært overfor ham og familien. Så lenge de som familie har virket for Gud, har Gud lagt det til rette for dem. Han forsvarer ved de fleste anledninger Guds gavmildhet, med at han og familien gjorde seg fortjent til det Gud ga dem, gjennom sitt årelange kristne virke.

Det er ikke et like stort fokus på skapende tro hos pastor Erling og pastor Markus, som hos pastor Sindre. Derimot er det et like stort fokus på at du som kristen skal nyte godt av dine hellige gjerninger. Pastor Markus skaper en forventning hos sine tilhørere når han sier at «deres hellige gaver til Guds rike gjør dem godt». Det ville derimot vært rart om pastor Markus skulle frarådet menighetens medlemmer å gi penger til menighetens drift, når de som menighet er helt avhengig av medlemmenes bidrag for å holde det gående. Imidlertid blir det et større fokus på nettopp hvor mye eller hvor ofte du gir, når pastorer som Markus og Hanvold maler budskapet sitt i så sterke farger som: hellig gave til Guds rike. At gaven, her forstått som et økonomisk bidrag til menigheten får betegnelsen hellig, gjør muligens noe med betydningen av den for den troende. Det er ikke lenger kun et bidrag til menighetens drift, men en investering i ens eget åndsliv, kan det virke som. Et hyppig bidrag antas å opparbeide et mulig sunt åndsliv for den troende. Dette kan sees i lys av hva pastor Sindre omtalte som ivaretagelse av den åndelige helsen, hvorpå han sammenlignet dette med ivaretagelsen av en god fysisk helse. Et menneske skal holde seg i form også i det åndelige liv, forklarer pastor Sindre. Dette gjør en best gjennom rette gjerninger, som for eksempel hellige gaver. At mye av ditt kristne liv defineres utfra hvor ofte og hvor mye du bidrar økonomisk til fellesskapet i menigheten, blir tydelig i hvordan pastor Markus og pastor Sindre velger å utrykke seg. Pastor Erling har til tross sitt fokus på at Gud legger det til rette for den troende, et lite fokus på verdien av penger i troen. Derimot er det også hos han en undertone av at Gud legger til rette om du har gjort deg fortjent til det, i lys av dine gjerninger.

Dette baner vei videre til Thomas, som jeg tolker som den som tar lengst avstand fra ideen om å gjøre seg fortjent til Guds gavmildhet, gjennom gjerninger.

Pastor Thomas forklarer at han hele sitt liv som kristen har vært motstander og i opposisjon til trosbevegelsen. Det er ikke mange ideer fra bevegelsen han er enig i, iallfall ikke tanken om en himmelsk belønning. «En himmelsk belønning måtte i så fall være å komme til himmelen», uttrykker han. At han skal kunne ta ut en form for belønning i det jordiske liv er for han tvilsomt. Han ser denne reklamen om en jordisk belønning som et salgstriks fra menigheter, i håp om å lokke troende til seg. Etter hans mening spiser trosbevegelsen mer enn den gir. Med dette mener han at den eventuelle summen av penger du gir menigheten, aldri vil gjenspeile ditt eventuelle bønnesvar. Som en ivrig giver opparbeider du ingen fortjeneste hos Gud eller en himmelsk belønning, mener Thomas.

Pastor Thomas virker samtidig ivrig etter å ta et oppgjør med det han ser som misbruk av helbredelse. Trosbevegelsen stiller i en særklasse her, hevder ham, hvor helbredelse blir en forventning hos den kristne. Her blir det igjen et poeng for pastor Thomas å trekke inn den troendes forventning om en religiøs opplevelse. Den troende forventer ofte å bli helbredet eller bønnhørt fordi han eller henne har investert i Guds rike. «Når mennesker gir så det svir, forventer de belønning tilbake», sier Thomas. I hans øyne startet ikke problemet om forventningene til Gud hos den troende selv, men hos lederne. Ledere i trosbevegelsen fant frem til hva som selger og reklamerer blant annet om automatikk i helbredelse og bønnesvar, mener pastor Thomas. Kritikken av trosbevegelsen som Thomas kommer med er han ikke alene om. Pastor Thomas og hans menighet er i selskap av mange menigheter som kritiserer trosbevegelsen for nettopp de forventningene den skaper hos den troende.

8.6 Å se trosbevegelsen i lys av Jan Hanvold

Det er tydelig at flere av pastorenes innvendinger mot trosbevegelsen, sees i lys av Jan Hanvold. De trekker frem aspekter ved Hanvolds lære og praksis for å sette et bilde på hva de ikke liker ved trosbevegelsen. Hanvold blir et eksempel på maktmisbruk blant ledere, han blir et eksempel på begjæret for penger og sulten etter personlig fortjeneste i sitt kristne virke. Hanvold fungerer på mange måter som et ytterpunkt i pastorenes fremstilling av hva som ikke er bibelsk riktig, noe som gjør at de selv fremstår som representanter for hva som er bibelsk rett og moralsk forsvarlig.

Det er igjen et behov for avstandsmarkering som synes å være viktig for pastorene, i sin omtale av hva som etter deres mening er galt med trosbevegelsen. I iveren etter å forklare alt hva som er galt med både Hanvold og trosbevegelsen, unnværer de å se hva som faktisk ligger dem nært av trosbevegelsens ideer. Spesielt er det tanken om en himmelsk belønning, som plasserer flere av pastorene relativt nært både trosbevegelsen og Hanvold selv. Til tross for pastorenes tidligere innvendinger om Hanvold som religiøs leder og åndelig veileder, er flere av pastorene svært like Hanvold selv. Flere av pastorenes negative holdninger til trosbevegelsen virker å gjøre det lett for dem å hakke på Hanvold for hans praksis, ettersom Hanvold selv anser seg som en del av trosbevegelsen. Å hakke på Hanvold virker synonymt med å hakke på trosbevegelsen og omvendt. Hva flere av pastorene selv unnværer å snakke om, er deres egen likhet med trosbevegelsen. Den store forskjellen ligger i at pastorene kler budskapet sitt i en annen drakt, i form av Frie Venner, Pinsebevegelsen og Frikirken. Pastor

Sindre er den eneste av pastorene som står opp for de ideer trosbevegelsen så ofte blir kritisert for, selv om han tydelig ikke er alene blant pastorene om å praktisere dem.

9 Oppsummering

Med denne oppgaven har jeg gitt et innblikk i hvordan pastorer fra ulike grener av det vekkelseskristne miljøet i Norge forholder seg til Jan Hanvold. Jeg har beskrevet deres reaksjoner og gått i dybden på hva de reagerer på ved ham. Deres reaksjoner har gitt et bilde av hvordan de forholder seg til Hanvold og hvordan han påvirker deres arbeid som pastorer. I min analyse har jeg fått frem hvordan flere pastorer mener at Hanvold har en negativ påvirkning på de vekkelseskristne miljøene jeg har besøkt.

Pastorene ønsket tidlig i samtalene å markere avstand til Hanvold. Dette var deres første reaksjon på Hanvold som de uttrykte overfor meg. Pastorene viste klart hvem de var, ved å fortelle hva de *ikke* var. På ingen måte regnet pastorene seg som like Hanvold. At pastorene skulle assosieres med Hanvold ble tydelig oppfattet som negativt for deres drift av egne menigheter. Pastor Sindre og pastor Anders viste imidlertid stor beundring for den suksess Hanvold har oppnådd, men ønsket likevel ikke å fremstå som beundrere av ham som person.

Jeg har, ved å fokusere på pastorenes eget begrep: «et skadet åndsliv», vist i hvilken grad Jan Hanvold påvirker pastorene. De forholder seg imidlertid ulikt til Hanvold og påvirkes på ulik måte. Som ledere i egne menigheter, viser de alle et behov for kontroll over sine medlemmer. Pastor Markus fra Frikirken gir uttrykk for dette, når han gjør det klart at han ønsker kontroll over hvorvidt hans medlemmer følger Jan Hanvold eller ikke. Skulle enkelte medlemmer begynne å følge Hanvold og i verste fall gi penger til Visjon Norge, forklarer Markus at han vil lede dem tilbake til det han selv mener er riktig. Pastor Thomas fra De Frie Venner forklarer at hans menighet er i konflikt med Hanvold og at samtlige medlemmer i hans menighet er innforstått med at Jan Hanvold og Visjon Norge er noe man ikke skal se på. Pastor Erling fra De Frie Venner kan fortelle at han til stadighet leder medlemmer tilbake til det han anser som et sunt åndsliv, om medlemmer skulle begynne vise en fasinasjon for Hanvold. Pastor Anders fra pinsebevegelsen og pastor Sindre fra trosbevegelsen uttrykker begge at deres medlemmer ikke trenger Jan Hanvold og Visjon Norge, da deres egne menigheter dekker de behov den troende har. Både Sindre og Anders gjør det klart at de vet hva som er best for sine medlemmer og at medlemmene derfor ikke behøver mennesker som Jan Hanvold eller en tv-kanal som Visjon Norge. Jan Hanvold er for både pastor Anders og pastor Sindre et forstyrrende element for egen visjon om en stor og rik menighetsvirksomhet.

Alle pastorene var opptatt av å vise at de selv vet best hva deres medlemmer trenger, og at Hanvold av den grunn sees som et forstyrrende element i deres forming av egne medlemmer. Likevel var pastorene svært opptatt av at Visjon Norge er en bærer av det de anser som en vekkelseskristen arv i Norge. Betydningen av at det norske folk blir eksponert for Guds ord, veier opp for at pastorene til dels kan akseptere Visjon Norge, men ikke Hanvold.

Jeg har argumentert for at pastorenes eget begrep: «et skadet åndsliv» er et godt analytisk grep, for å forstå innvirkningen Hanvold har på de vekkelseskristne miljøene jeg har besøkt. Ikke bare ser pastorene en potensiell fare i at deres medlemmer begynner følge Hanvold, men enkelte av dem opplever resultatet av Hanvolds virksomhet i mennesker som har vært ivrige seere av Visjon Norge og fulgt Hanvolds lære. Disse menneskene antas å ha fått, lik Hanvold selv, et skadet åndsliv, og de kommer til pastorene med bestemte forventninger til menighetslivet. Personene ønsker å oppleve det han eller hun har sett på Visjon Norge. Disse menneskene sees av pastorene som en belastning for deres egne menigheter. Pastorene virker å være mest interessert i å ivareta kontroll over egne medlemmer, uten forstyrrelser fra mennesker som kommer inn med det de anser som et skadet åndsliv.

I tanken om hva man som troende kan forvente og også kreve fra Gud, viser oppgaven at de pastorene jeg har tatt for meg ikke er så langt ifra Hanvold som de først ønsket gi uttrykk for. Pastor Thomas fra De Frie Venner er den eneste av pastorene som tar fullstendig avstand fra at den troendes økonomiske gaver til menigheten påvirker det religiøse bytteforholdet enkelte mennesker har med Gud. Samtlige av de fire resterende pastorene mener den troendes gjerninger (eksempelvis økonomiske gaver) påvirker hva Gud gir tilbake. Pastorene, sett bort i fra pastor Thomas, forklarte at åndslivet må ivaretas. Åndslivet må holdes vedlike, ved at man for eksempel støtter menigheten man engasjerer seg i økonomisk. En ivaretakelse av åndslivet fører altså til et sunt åndsliv. Pastor Markus, pastor Sindre, pastor Erling og pastor Anders sine tanker om en ivaretakelse av et sunt åndsliv gjennom blant annet økonomiske bidrag til menigheten, er på ingen måte annerledes enn hva Jan Hanvold praktiserer gjennom Visjon Norge. De fire pastorene i denne oppgaven som snakker om ivaretakelsen av et sunt åndsliv, pakker muligens budskapet i en annen drakt, men prinsippet er lik Hanvolds ideer om en investering i eget trosliv.

Jeg har belyst pastorenes argumenter for at mennesker som følger Jan Hanvold får et skadet åndsliv. Pastorene er svært opptatt av å forklare at Jan Hanvold skader sine tilhengers åndsliv. Samtidig er pastorene svært lite interessert i, å hjelpe disse personene tilbake til et

eventuelt sunt åndsliv. Ved flere anledninger begrunnet pastorene fraværet av hjelp til disse menneskene, med mangel på ressurser til å hjelpe. Pastorenes hjelpende hånd ser ut til å rekke kun innenfor deres egne vegger i menighetslokalet. Det viktige synes å være i å hjelpe sine egne medlemmer først, og ikke de som dukker opp med tanker inspirert av Hanvold. Det er tydelig at pastorene ønsker å verne om drift av egen menighet, der navnet Jan Hanvold klinger dårlig når de skal selge *sitt budskap*.

I dette prosjektet har jeg brakt ny kunnskap på banen, om et tema det fra før av er lite kunnskap om. Et tema som er svært aktuelt i samtiden, men likevel lite belyst. Å se hvilke reaksjoner Jan Hanvold skaper i det vekkelseskristne landskapet i Norge er viktig for å se hvilke holdninger som rører seg i landskapet og hvordan de ulike miljøene forholder seg til en som Jan Hanvold. Som en oppmuntring til videre forskning på dette feltet, ville en lignende studie andre steder i landet vært spennende, for å se om de tendenser jeg har belyst med denne oppgaven også er gjeldende der. Samtidig byr et forskningsfelt som Jan Hanvold på et mangfold av prosjekter. Å se Hanvold som en religiøs autoritet, en studie av hans religiøse medievirksomhet og en studie av media-mannen Jan Hanvold er bare noen eksempler på prosjekter som står åpent for mer forskning.

Litteraturliste

- Ammerman, T. Nancy, *Everyday Religion – Observing Modern Religious Lives*. New York: Oxford University Press, 2007.
- Amundsen, B. Arne, Pollan, Brita, Schumacher, Jan, Solli, Brit, Stensvold, Anne, *Norges religionshistorie*. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.
- Andersen, E. Svein, *Jan Hanvold... Gir aldri opp*. Skjetten: Hermon Forlag AS, 2008.
- Angell, Ole, *Midt i livet – Den Evangelisk Lutherske Frikirke 1877-2002*. Oslo: Norsk Luthersk Forlag AS, 2002.
- Borgen, Peder og Haraldsø, Brynjar, *Kristne kirker og trossamfunn*. Trondheim: Tapir Forlag, 1993.
- Bowler, Kate, *Blessed – A History of the American Prosperity Gospel*. New York: Oxford University, 2013.
- Brekke, Torkel, *Faithonomics: Religion and the Free Market*. New York: Oxford University Press, 2016.
- Brekke, Torkel, *Gud i norsk politikk – religion og politisk makt*. Oslo: Pax forlag AS, 2002.
- Bryne, Jarle, *Pastorer i trosbevegelsen: En studie av to norske pastorer sin autoritetsforståelse og rolleforståelse* (masteroppgave). Sted: Universitetet i Agder, 2007.
- Davidman, Lynn, *Everyday Religion – Observing Modern Religious Lives*. New York: Oxford University Press, 2007.
- Dybig, Britt, *Troen som ble en byrde – Hvilken hjelp trenger mennesker som har vært i usunne religiøse miljøer?* (Masteroppgave) Sted: Diakonhjemmet høgskole, 2014.
- Døving, A. Cora og Thorbjørnsrud, Berit, *Religiøse ledere – makt og avmakt i norske trossamfunn*. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.

- Edvin, Tor og Gangdal, Jon, *Aage Samuelsen – Individet, Gjøgleren, Mennesket*. Oslo: Pax Forlag, 1996.
- Enger, Arnold Sigurd, *Når avhoppere beretter – Hva kan institutt for sjelesorg implementere fra narrativ terapi for å gjøre opplegget for avhoppere fra Trosbevegelsen bedre?* (Masteroppgave). Sted: Det teologiske menighetsfakultet, 2012.
- Fangen, Katrine, *Deltagende observasjon*. 2. utgave. Bergen: Fagbokforlaget, 2010.
- Fog, Jette, *Med samtalen som utgangspunkt*. København: Akademisk forlag, 1994.
- Hanvold, Jan, *Jan Hanvold, Uten filter – førti år i front*. Bergen: John Grieg, 2017.
- Hanvold, Jan, *Himmelsk økonomi*. Drammen: Visjon Heaven Ltd., 2006.
- Hanvold, Jan, *Veien til suksess*. Drøbak: Jan Hanvolds Ministries Forlag, 1987.
- Hanvold, Jan, *Gud og mammon – Boken som forandrer din økonomi*. Drammen: Vision Heaven Ltd., 2009.
- Jenkins, Philip, *The Next Christendom – The coming of global christianity*. Tredje utgave. New York: Oxford University Press, 2011.
- Johannesen, E. F. Lars, Tore W. Rafoss, og Erik Børve Rasmussen, *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy I kvalitativ analyse*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Kalu, Ogbu, *African Pentecostalism*. New York: Oxford University Press, 2008.
- Kay, K. William, *Pentecostalism – A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press inc., 2011.
- Kessler, E. Gary, *Studying Religion – An Introduction Through Cases*. New York: The McGrawHill Companies, 2008.
- Kim, Ig-Jin, *History and theology of Korean Pentecostalism - Sunbogeum (pure gospel) Pentecostalism*. Zoetermeer: Uitgeverij Boekencentrum, 2003.
- Lie, Geir, *Løft dem opp: kjente lederskikkelser innen internasjonal hellighets-, pinse-, og karismatisk bevegelse*. Oslo: Refleks-publ., 2009.

- Lie, Geir, *Fra amerikansk hellighetsbevegelse til moderne norsk karismatikk – Et historisk overblikk*. Oslo: Akademia forlag, 2011.
- Lie, Geir, *E.W. Kenyon – Sektstifter eller kristen lederskikkelse?* Oslo: Refleks forlag, 2003.
- Mentzoni, Torsten, *Pinse for alle – Norsk Pinsevekkelse gjennom 100 år*. Skjetten: Hermon Forlag, 2007.
- Moberg, Jessica og Skjoldli, Jane, *Charismatic Christianity in Finland, Norway, and Sweden – case study in Historical and contemporary developments*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2018.
- Rasmussen, Tarald og Thomassen, Einar, *Kristendommen – en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget, 2002.
- Rossvær, Viggo, *ruinlandskap og modernitet. Hverdagsbilder og randsoneerfaringer fra et nord-norsk fiskevær*, Oslo: Spartacus, 1998.
- Sannes, Olav Kjell, *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeligjorte Gud*. Oslo: REFLEKS-Publishing, 2005.
- Solvang, Lene, *Bygg mine kanaler* (masteroppgave). Sted: Universitetet i Oslo, 2008.
- Stausberg, Michael og Engler, Steven, *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. New York: Routledge, 2014.
- Svartdahl, Egil, *Nærbilder: Tv-pastorens bekjennelser*. Oslo: Kagge Forlag, 2012.
- Sveinall, Arne Tord, «Del 2: Erfaringsrapport», i A. Skoglund, A.T. Sveinall, M. Paulsen og I.L. Lien (red.), *Religiøse grupper og bruddprosesser: Kunnskapsstatur, erfaringer og hjelpebehov*, Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2008.
- Swartling, Torbjörn, *Tankekontroll – Trosbevegelsen slik jeg opplevde den*. Oslo: Lunde Forlag og Bokhandel A/S, 1993.
- Sødal, K. Helje, Vidar L. Haanes, Hans Hodne, Paul L. Salvesen og Ragnar Skottene, *Tro og tradisjon*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS- Norwegian Academic Press, 2004.
- Woodhead, Linda & Heelas, Paul, *Religion on Modern Times*, Oxford: Blackwell, 2000.

Nettkilder med forfatter og publiseringsdato:

Bondlid, Eli. "Arne Gundersen fortsetter i Herrens tjeneste" 31.01.2008 09:45.

<https://idag.no/nyheter/arne-gundersen-fortsetter-i-herrens-tjeneste/19.11029>

Eldstad, Hallgeir. "vekkelse" 09.11.2018. <https://snl.no/vekkelse>

Gran, Even. "Prest tar skarpt avstand fra fanatiske kristne miljø" 07.11.2011 10:41.

https://fritanke.no/vi-kan-ikke-samarbeide-pa-noe-felt-med-slike-folk/19.8674?fbclid=IwAR187FfP2AK30NdCOLg7AnqOw-zKp1Hj_TFYXV30GGOWVAGrgUZJIVJJYh0

Klausen, Aslaug Olette. "– Religiøse avhoppere savner offentlig hjelptilbud." 20.08.14 10:23.

<https://fritanke.no/religiose-avhoppere-savner-offentlig-hjelptilbud/19.9487>.

Kloster, G. Hannah. "BRATTERUDSAKEN" 31.01.2018.

<https://skeivtarkiv.no/skeivopedia/bratterudsaken>

Nordahl, O. Bjørn "Penge-predikanten" 25.10.2016 07:45.

<https://www.nrk.no/dokumentar/xl/pengepredikanten-1.13192925>

Nettkilder uten forfatter og publiseringsdato:

<http://www.dfef.no/om-dfef> (Hentet ned 15.05.2019)

<http://www.dfef.no/om-dfef/hva-1%C3%A6rer-vi> (Hentet ned 15.05.2019)

<http://www.pinsebevegelsen.no/> (Hentet ned 15.05.2019)

<https://hillsongchannel.com/about/> (Hentet ned 25.04.2019)

<https://www.skatteetaten.no/bedrift-og-organisasjon/rapportering-og-bransjer/bransjer-med-egne-regler/frivillige-og-ideelle-organisasjoner/skatt-for/gaver/> (Hentet ned 25.04.2019)

